

TRO INNSIKT UTSYN HÅP

ST. OLAV

KATOLSK MAGASIN FOR
RELIGION OG KULTUR

03/2022

KATOLSK PROFIL:
ARNFINN HARAM

PAVE FRANS:

**– Vi trenger en
ny økonomi**

40
Hun kom og ble: Jeanne fra Rwanda

Nº 03/2022

Innhold

Leder	3
Biskop Bernt har ordet	5
Min tro: Øyvind Johannes Vardenær Evenstad (27) og Isak Ailu Eira (21)	6

EN NY ØKONOMI

Etiske investeringer: Vatikanet ser til Skandinavia	10
Vatikan-finanser og begreper	13
Møte i Assisi: På vei mot en ny økonomi	14

Nobilprisvinner Anton Zeilinger: Sunn fornuft? Det er å tro på Gud!	18
Etikk i sosiale medier: Bruk vettet på nettet!	19
Munkeby Mariakloster bygger nytt	26
Pateren: Hallvard Rieber-Mohn	33
Kirkevandring i Roma: Augustins skattkammer på Marsmarken	34
Guds ord ved p. Oddvar Moi	37
Derfor skal vi feire Olav av Yngve Kvistad	38
Hun kom og ble: Jeanne fra Rwanda	40
Sannhetsserum: I mørket på 1-2-3	46
Salvador Dalí: Fra blasfemi til nukleær mystisisme	48
Signert: Ewa Bivand om klerikalisme	51
Katolsk profil: Pater Arnfinn Haram	52
Pave Frans' fredsappell: Stans denne voldsspiralen!	57
Aktuelt: Norge rundt	58
Aktuelt Verden rundt	60
Caritas: Håp om fredelige løsninger på Filippinene	62
Salmenes bok: Fra evighet til evighet er du, Gud	64
Aktuelt: Dokumentarfilmen <i>The Letter</i>	65
Min søndagsmiddag: Risotto med sopp	66
Klostertanker ved Dom Michael Jensen OSB	68

26
Munkeby Mariakloster bygger nytt

«I vår mer økumeniske tid har dronningen i stigende grad blitt oppfattet som en stillferdig støttespiller for all kristen tro.»

THORBJØR HOLT, SIDE 89

Betraktninger ved Georg Fr. Rieber-Mohn	70
Pave Frans: – Vi må overvinne polariseringen	73
Meninger	74
Portrett: A. H. Winsnes – på terskelen til Kirken	76
Bokomtaler	78
Klipp	85
Aktuell profil	86
Nytt om navn	87
Dronning Elizabeth II: En stillferdig støttespiller for den kristne tro	89
In memoriam	92
Utgangspunkt: <i>Ei bøn for deg</i> av Arnfinn Haram	94

38
Derfor skal vi feire Olav

Det ubrukte potensial

Annet steds i dette magasinet (s. 51) reflekterer Ewa Bivand over fenomenet klerikalisme: forestillingen om at prester har privilegier og rettigheter som hever dem over andre, og at de må behandles med en respekt som kan grense til underdanighet. Der klerikalismen rår, kan de geistlige få en urimelig stor autoritet, også på områder som ikke har med deres prestevigsel og spesielle apostolat i Kirken å gjøre.

ALLE BØR BEHANDLES med respekt, også prester, bare så det er sagt. Og i noen sammenhenger er det både verdig og rett at presten har en sentral posisjon og en avgjørende stemme. Men det gjelder ikke alle områder som Kirken er involvert i og der viktige beslutninger tas – økonomi, administrasjon, personalbehandling, jus, for bare å nevne noen eksempler. Godt utdannede legfolk kan ha vel så stor innsikt som mang en prest på områder som psykologi, filosofi og etikk, ja sågar teologi.

DET ANNET VATIKANKONSIL slo fast at legfolket har del i Kristi prestelige, profetiske og pastorale oppgaver, og oppfordret legfolket til å kvalifisere seg best mulig, både i teologi og i fag som antropologi, psykologi og sosiologi. Slik ville de bli bedre rustet til å tjene Kirken.

Paven utnevnte i år en komité som skal ha overoppsyn med Vatikanbankens investeringer. I den er legfolket i flertall. Med seg fikk den irsk-amerikanske kardinal Kevin Farrell fire erfarne pengeforvaltere: en fra Storbritannia, en fra Tyskland, en fra USA og sannelig også en fra Norden – en svensk økonom som arbeider for Skagenfondene i Stavanger! David Harris heter han og er også utdannet teolog. Men er altså ikke prest (se side 10).

I MOTSETNING TIL DEN KATOLSKE GEISTLIGHET, omfatter legfolket to kjønn. Ikke alle befinner seg riktignok vel med denne to-delingen, men det er en annen diskusjon. I vår sammenheng er det all grunn til å holde fast på skapelsesberetningens ord: «som mann og kvinne skapte han dem». Kvinnene er halvparten av Guds folk, de utgjør langt mer enn halve menighetene når det

feires messe, de gjør verden over en uvurderlig frivillig innsats for Kirken på en lang rekke områder. Og de er ofte like godt eller bedre utdannet enn mange prester. Men de slipper altfor sjelden til.

PAVE FRANS SER DETTE. Og konstaterer ganske sikkert også at det er et langt stykke igjen til målet. Men han har lagt i vei. Et av de siste eksemplene er hans utnevning av tre kvinner til medlemmer av Vatikanets «dikasteri» for biskoper.

De er godt kvalifiserte. Italienske Raffaella Petrini, F.S.E. har doktorgrad i samfunnsvitenskap og mastergrad i både organisasjonspsykologi og statsvitenskap. Franske Yvonne Reungoat, F.M.A. har universitetsgrader i både historie og geografi og erfaring fra ledende stillinger i religiøse organisasjoner. Argentinske Maria Lia Zervino har doktorgrad i sosiologi, bred erfaring fra katolske organisasjoner og er president for Verdensforbundet av katolske kvinneorganisasjoner. Sammen med rundt 30 biskoper og kardinaler har de tre den viktige funksjonen å innstille kandidater til bispeembeder verden over.

Det skjer i en verden der antallet katolikker øker. Det gjør også antallet kvalifiserte kvinner. Antallet prester synker derimot fra år til år. Det må kunne kalles et tankekors: store udekkede behov, kombinert med store ubrukte ressurser.

SKAL KIRKEN MØTE FREMTIDENS UTFORDRINGER og utnytte legfolkets potensial, slik konsilet oppfordret til, må kvinnene få en sterkere posisjon, større innflytelse og bedre mulighet til å bruke sin kompetanse til Kirkens og verdens beste. Paven har satt i gang. Heller ikke han har forresten særlig sans for klerikalisme. Som han sa en gang: «Spørsmålet er ikke om du bærer sutan eller ei, men om du bretter opp ermene og gjør det som trengs!» •

NILS HEYERDAHL

Redaktør

52

Katolsk profil:
Arnfinn Haram

Over 65.000 treff på gata ...så langt

Sykepleie på hjul gir livsviktig helsehjelp
i Oslos rus- og prostitusjonsmiljø året rundt.

Vi trenger din hjelp til å holde hjulene i gang!

Mange av våre pasienter klarer ikke å benytte seg av det ordinære helsevesenet. Vi sørger for at helsehjelp er så lett tilgjengelig som mulig, slik at noen av samfunnets mest sårbare får den hjelpen de trenger.

Sykepleie på hjul er en del av Fransiskushjelpen, en ideell, diakonal stiftelse som henter sin inspirasjon fra Frans av Assisi. Han dedikerte sitt liv til å hjelpe datidens utstøtte, de spedalske.

www.fransiskus.no/stottoss

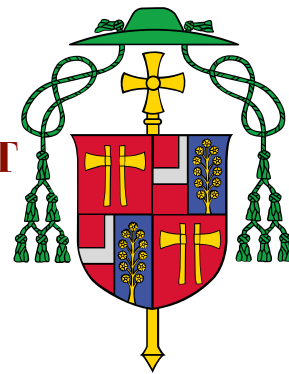
Bli giver her:

VIPPS til 95093

**FRANSISKUS
HJELPEN**

Bli i Kirken

Læren om ekteskapet er vakker, og ingen forstandig katolsk teolog vil forandre den. Ekteskapet mellom én mann og én kvinne er den lykkeligste livsform for de aller fleste mennesker. Det står ikke til debatt. Det spørsmål som fortsatt er mangelfullt besvart, er hva Kirken sjelesørgerisk skal formidle til dem som på grunn av sin legning ikke kan leve i et slikt ekteskap. Jeg ser ikke behov for nye eller endrede læreutsagn. Kategorien er sjelesorg, ikke lære.

NOEN LHBT-PERSONER FORSTÅR sin legning som et objektivt kall til sølibat, og de bekrefter kallet av fri vilje. Da er sølibatet meningsfullt. Det er valgt og ikke pålagt. Men hva med de LHBT-katolikker som kjenner Kirkens lære, men ikke makter å kjempe seg frem til et subjektivt kall?

Det må fremholdes at det faktisk er mulig å leve lykkelig som ugift og seksuelt avholdende, uansett legning. Sølibatet er ikke ensbetydende med ensomhet, og det gir utvilsomt en større personlig frihet enn ekteskapet, for å nevne et par momenter. Man kan resonnerer seg frem til å se mange gode sider ved et sølibatært liv, men dette utgjør ikke et *personlig kall*. Når Kirken har sagt sitt, skal samvittigheten følges.

HVA SIER VI TIL LHBT-KATOLIKKER som ikke makter å leve sølibatært? Vi har to muligheter: vi

kan be dem gå, eller vi kan støtte dem i deres tro og kirketilhørighet. Er det virkelig noen som i fullt alvor, med ord eller andre former for avvisning, vil si at disse skal vises døren?

SOM SJELESØRGER OG BISKOP HAR JEG kun ett budskap: Bli i Kirken. Be med Kirken.

+ Bernt I. Eidsvig
Can.Reg.

UNG OG STERK TRO I NORD

Hvordan overlever du som ung troende i Tromsø når du i nesten hele oppveksten er den eneste katolikken på skolen? Og hva får en protestantisk 20-åring fra Kautokeino til å bestemme seg for å gå inn i Den katolske kirke allerede før han har møtt en eneste katolikk?

TEKST OG FOTO: RAGNHILD H. AADLAND HØEN

Tromsø er sete for verdens nordligste katolske bispedømme. Her ligger Vår Frue domkirke, der Øyvind Johannes Vardenær Evenstad (27) er døpt og oppvokst, og der Isak Ailu Eira (21) støtt og stadig er å finne ved lesepulten etter at han konverterte i fjor. Denne dagen sitter de to og spiser vafler på kirkekaffen etter en høymesse med stappfull kirke og dåp av to barn.

DEN STORE OPPDAGELSEN

Vi begynner med Isaks historie. Isak Ailu Eira ble født av samiske foreldre i Tromsø i 2000 og bodde der fram til han skulle begynne på skolen. Da flyttet familien til Kautokeino i Finnmark, der Isak var mye aktiv i reindriften hele oppveksten ved siden av skolen.

– Som barn pleide jeg å be sammen med moren min, og besteforeldrene mine er veldig kristne. Men vi gikk bare i kirken til jul, kanskje påske, til dåp og konfirmasjon.

– *Hva var det som gjorde at du konverterte til Den katolske kirke?*

– Det var en sammensatt prosess, og skyldtes ikke én ting. Etter at jeg ble konfirmert i Den norske kirke, begynte jeg å ta troen mer seriøst. Jeg begynte å be selv, lese i Bibelen og lære om troen. Med tiden kjente jeg meg ikke igjen i Den norske kirke. Jeg kjente en tiltrekning til Den katolske kirke: Den er eldgammel, har tålt mye og har bevist at den er bestandig, sier Isak.

I 2020 avtjente han førstegangstjenesten. Plutselig kom døden veldig tett på livet.

– Jeg kjente at her er det noe alvorlig vi driver med, og jeg begynte å be rosenkransen. Den ble veldig viktig for konversjonen min.

Det var gjennom den at Vår Frue viste seg som min mor og ledet meg til Kirken – ikke gjennom en åpenbaring, men gjennom en ømhet og ydmykhet i bønner. Etter militæret kjente jeg at nå må jeg ta steget, sier Isak.

– Hadde du møtt noen katolikker før det? spør Øyvind ham.

– Nei, aldri, svarer Isak.

– Det var først i januar 2021 at jeg var på min første katolske messe. På grunn av koronaen var det et strengt billettsystem, og jeg tror vi var bare 10 personer i messen i Alta. Likevel var det som å komme hjem. Etter det fikk jeg mange gode samtaler med fader Wojciech Egiert som er prest i Alta og med p. Mieczysław Wiebskowski MSF som da var prest i Narvik. I juni 2021 konverterte jeg, forteller Isak.

Den nærmeste menigheten til Kautokeino er St. Josef kirke i Alta.

– Alta er en fin, liten menighet, men dit er det nesten to timer å kjøre fra Kautokeino. Det var artig å flytte hit til Tromsø i fjor. Her i menigheten er det flere unge folk og flere prester, og jeg kan gå til messe hver dag. I tillegg har vi karmelittklosteret Totus Tuus. De har dessverre messe klokken 9 mens jeg er på arbeid som tømmerlærling, men kapellet deres er godt å være i. Jeg kjenner nærvær der. Det er et godt sted å be og å være på retrett, sier 21-åringen.

TOK OMVEIEN TIL KIRKEN

Øyvind Johannes Vardenær Evenstad er døpt, oppvokst og konfirmert i Vår Frue domkirke.

– Jeg hadde faktisk dåpsdag i går, forteller Øyvind.

Menigheten i Tromsø var en av de første som ble grunnlagt i Norge etter at Den katolske kirke i 1843 igjen fikk lov til å returnere ▶

ET HOLDEPUNKT: - Troen er et fast holdepunkt, et anker. Den gir mening med livet. Troen gir et sunt syn på livet, på det å bli eldre, på det å møte døden en dag, sier Isak Ailu Eira (21) fra Kautokeino. Her inne i Vår Frue domkirke i Tromsø.

«Troen er et fast holdepunkt, et anker. Den gir mening med livet.»

ENGASJEMENT: Øyvind Johannes Vardenær Evenstad er døpt og oppvokst i den katolske domkirkemenigheten i Tromsø. – Det er kjekt å se at menigheten blomstrer og vokser. Jeg håper det vil bli enda mer engasjement og iver rundt troen, sier 27-åringen.

til landet etter reformasjonen i 1537. Den lille, gulmalte trekirken stod klar allerede i 1860.

– Det opplevdes litt ensomt å være katolikk i Tromsø da jeg vokste opp. I alle de ti årene på barne- og ungdomsskolen var jeg den eneste katolikken. På videregående skole var jeg én av to katolikker på skolen, og det var i den tiden jeg ble usikker på hva jeg skulle tro på. Bare én av foreldrene mine er katolikk, og det var ikke helt åpenbart at jeg skulle forbli praktiserende. Det var åpent hvilken vei jeg skulle gå etter konfirmasjonen. Jeg syntes nok det var en utfordring, forteller Øyvind.

Han leste mye og undersøkte alle slags ulike religioner og livssyn.

– Jeg ville finne ut hva som var sant. Da jeg var 17-18 år gammel, kom jeg tilbake til troen. Da bestemte jeg meg. Det var summen av mange ting som gjorde at jeg ble personlig

overbevist. Før konfirmasjonen var jeg med på NUKs påskeleir. Der hadde jeg en åndelig opplevelse under den sakramentale tilbedelsen. Jeg opplevde at Jesus var til stede. Etter det prøvde jeg å få den opplevelsen på nytt, men jeg forsøkte å finne den alle andre steder enn i Den katolske kirke. Jeg måtte ta et steg unna for å se ting klarere, sier Øyvind.

Tromsø-væringen forble i byen til han var 18 år gammel. Deretter avtjente han første-gangstjenesten i Garden og begynte å studere i Oslo, der han fortsatt bor.

– Jeg syntes det var lite her i Tromsø, og større i Oslo. Det fantes jo en del katolikker på min alder i menigheten i Tromsø, men de fleste sluttet å gå i kirken etter konfirmasjonen. NUKs lokallag i Tromsø hadde vært inaktivt i flere år, så jeg ble med på landsmøtet til NUK fordi jeg ville få til noe her i Tromsø. Jeg ble også lokallagsleder i menigheten, men jeg følte ikke jeg fikk det til godt nok. Det var ikke så stort engasjement her som andre steder i landet. Da jeg kom til Oslo, fikk jeg et større katolsk nettverk i kirken. Det var fantastisk. Jeg hadde lest mye om katolisismen, men hadde ikke hatt så mange å snakke med om det jeg var interessert i. I Oslo møtt jeg unge katolikker som var like opptatt av troen som meg. Det var en ny og fin opplevelse, forteller Øyvind.

Han synes det er fint å komme tilbake til menigheten i Tromsø og se hvordan det går.

– Det er kjekt å se at menigheten blomstrer og vokser. Jeg håper det vil bli enda mer engasjement og iver rundt troen, sier Øyvind Evenstad, før han forlater kirkekaffen og drar tilbake til Oslo igjen. (Annetsteds i dette bladet offentliggjør vi en artikkel han har skrevet om idéhistorikeren A.H. Winsnes).

GLAD I SMÅ FELLESSKAP

– *Hva tenker du om det å tilhøre en menighet av den størrelsen som Vår Frue domkirke i Tromsø har, Isak?*

– Det var en utrolig fin opplevelse å få være med på den store, nasjonale feiringen på Stiklestad og i Nidarosdomen i sommer. Men det er helt greit for meg å være i en liten menighet. Jeg er oppvokst i en liten bygd, så jeg er glad i små fellesskap og intime settinger. De fleste unge i menigheten her er dessuten aktive. Av og til har vi bibelmøter for unge voksne. Da pleier det å komme om lag 10 personer. Vi leser i Bibelen og deretter stiller vi spørsmål og deler våre betraktninger. Dessuten har vi lovsang og sakramental tilbedelse, der vi har tid foran Jesus, med Jesus.

– *Hva betyr troen for deg?*

– Forholdet mitt til Kristus er det viktigste i

«Det er kjekt å se at menigheten blomstrer og vokser. Jeg håper det vil bli enda mer engasjement og iver rundt troen»

livet mitt. Troslivet mitt har gått gjennom ulike stadier. I begynnelsen var det kanskje mest en følelsesmessig prosess. Følelsene er fortsatt der, men nå er det en mer seriøs prosess der jeg tar tak i forpliktelsene som følger med det å være en kristen, for eksempel kyskhet og det å holde seg unna synd – i det hele tatt; å ta valg basert på en annerledes virkelighetsforståelse. Det er et arbeid som jeg har begynt på sammen med Kristus, og som jeg forsøker å gjøre sammen med ham.

TROEN GIR MENING MED LIVET

– *Hva gir troen deg?*

– Troen er et fast holdepunkt, et anker. Den gir mening med livet. Jeg er opptatt av filosofi. Livet er så tomt hvis man ikke har noe å leve det for. Troen gir et sunt syn på livet, på det å bli eldre, på det å møte døden en dag. Mennesket er ikke skapt for å ha det så artig som mulig på kortest mulig tid. Troen gir et friskt syn på de vanskelige tingene i livet. Det er inspirerende å lese om martyrene, hvordan de ofret sine liv. Troen gir en mening til det hele.

– *Hvordan har folk reagert på at du konverterte?*

– Jeg er en reservert person til vanlig, og har ikke gått ut med en stor kunngjøring. Folk har ikke reagert veldig negativt, i hvert fall. Men det er vanskelig for dem å forstå hvorfor det er så viktig. «Hvorfor kan du ikke bare gå i Den norske kirke i Kautokeino, liksom?» De fleste har lite kunnskap. Jeg har også møtt litt fiendtlighet hos de eldre i Den norske kirke; at Den katolske kirke er skjøgekirken og sånn. Men de fleste jeg snakker med er nysgjerrige. De ønsker å forstå.

– *Hvordan var det for deg å møte helgenene?*

FOREDRAG: Øyvind Johannes Vardenær Evenstad var tilbake i Tromsø for å holde foredrag om trosforsvar, apologetikk, på Norges Unge Katollikers første lederkonferanse for unge ledere i Den katolske kirke. (Foto: Stephen Richard Trotter)

– Selv om jeg hadde en protestantisk bakgrunn, falt bare helgenene på plass. Når du vet at det finnes mer enn det materielle – når du vet at sjelen og himmelen finnes – så er helgenenes forbønn en helt naturlig ting. Jeg har aldri hatt noen kvaler med rosenkransen heller. Det er egentlig rart å tenke tilbake på hvor mye som bare har falt på plass helt av seg selv: Helgenene. Maria. Å knele foran hostien under eukaristien. Skriftemålet. Første gang var det skremmende å skrifte, for jeg er langt fra en perfekt person. Men det er sunt å dele sin byrde med noen, og presten har taushetsplikt. Jeg visste også at han kommer ikke til å skjelle meg ut. Når jeg først kom over nervøsiteten, kunne jeg ta imot all nåden som kommer fra det sakramentet. Det er kanskje derfor alt bare har falt på plass; på grunn av all nåden som kommer fra Kirkens sakramenter.

I november 2022 er han ferdig med utdanningen som tømrer, og perioden i Tromsø går nok mot en slutt.

– Jeg tror jeg skal videre etter det. Jeg har tenkt en del på kall i det siste. Jeg vil iallfall holde meg nær Kirken. Den er utrolig viktig for mitt liv, sier Isak Ailu Eira. •

BØNN: Høymessen er over og opprydningen er i full gang, men Isak Ailu Eira blir igjen for å be. – Forholdet mitt til Kristus er det viktigste i livet mitt, sier han.

ETISKE INVESTERINGER: Vatikanet ser til Skandinavia

– Jeg ble både veldig overveldet og svært ydmyk av en slik forespørsel, sier David Harris (38), porteføljeforvalter i norske Skagenfondene. Sammen med tre andre toppfolk fra internasjonal finans utgjør han Vatikanets nye investeringskomité, ledet av kardinal Kevin Joseph Farell.

TEKST: HANS ROSSINÉ

Den nye investeringskomiteen er et resultat av pave Frans' kuriereformer, omorganiseringer og økonomiske ryddesjau. Vatikanets fond og finanser har siden 1960-tallet vært utsatt for en rekke skandaler, sist med en hasardiøs milliardinvestering i en eiendom i Sloane Avenue i London.

TAR GREP

Men nå er det tatt grundige grep, kunne en høytstående geistlig fortelle St. Olav magasins utsendte under en konferanse i Roma nylig. Spredt forvaltning av finansene, ulike avdelinger som kunne sitte med hvert sitt fond og selv styre aksjer og kontoer i utenlandske banker, alt dette førte til en rekke dårlige og kortsiktige investeringsbeslutninger. Geistlige uten finansiell kompetanse satt med overordnet ansvar, og kontrollen var tilfeldig. Finansvirksomheten er nå derfor sentralisert og samlet, profesjonalisert og gjort mer åpen.

Og i dette arbeidet hentet man erfaringer fra blant andre Skandinavia. Små, transparente og lite korrupte samfunn med internasjonale fond som har klare etiske føringer for sine investeringer, som det norske oljefondet (NBIM), og Skagenfondenes verdibaserte investeringsfilosofi.

OLJEFONDET

– Skandinavia har kommet langt internasjonalt med å anlegge tydelige etiske perspektiver på

investeringer. Svenska kyrkan har en historie med å tenke langsiktighet og bærekraft. Og også det norske oljefondet, NBIM, stikker seg ut. Vi er kommet langt med åpenhet og gjennomsiktighet i Norden, forteller David Harris på telefon fra Stockholm, der han idag er bostatt med familien.

Sammen med ham i den nye investeringskomiteen sitter Jean Pierre Casey fra Storbritannia, Giovanni Christian Michael Gay fra Tyskland og John J. Zona fra USA. Lederen, kardinal Kevin Joseph Farell, er prefekt for dikasteriet for legfolket, familien og livet, og har selv en master i Business Administration.

BÆREKRAFT OG GRØNN PROFIL

Komiteen med de erfarne finansekspertene skal gi paven råd og sørge for at investeringene er etisk forsvarlige, bærekraftige og har en «grønn» profil. De nye retningslinjene, iverksatt fra 1. september 2022, skal sikre at investeringene bidrar til en «mer rettferdig og bærekraftig verden». Dette innebærer en systematisk håndheving av bærekraftstandarder, ESG (Environmental, Social and Governance): Miljø-, sosiale- og forretningsetiske forhold, altså en helhetlig tilnærming til bærekraft. Komiteen skal også sikre en «passende avkastning» av Den hellige stols verdier, og dermed bidra til å finansiere Den hellige stols aktiviteter. Føringsen er tindrende klar: alle økonomiske investeringer skal være i tråd med ►

HOVEDKVARTERET: Sveitsergården foran tårnet til IOR, Vatikanbanken, i mai 2014. (ARKIV-FOTO: REUTERS/Tony Gentile)

Kirkens lære i etiske og sosiale spørsmål. Det betyr at man ikke skal investere i for eksempel våpenindustri, pengespill, laboratorier som arbeider med stamceller fra fostre etc.

magister fra Teologiska Högskolan i Stockholm og har en bachelor i systematisk teologi. I dag er han aktiv i S:ta Eugenia katolska församling i Stockholm.

UTDANNET TEOLOG

– Pave Frans har vært klar på de etiske og katolske føringene. De har valgt medlemmer i komiteen med finansiell kompetanse, som er troende katolikker og som ikke har noen bindinger til Den hellige Stol ut over dette oppdraget. Utnevnelsen er for fem år og oppdraget er frivillig, sier David Harris, som fikk den første henvendelsen om oppdraget fra kardinal Anders Arborelius, (som selv sitter i Vatikanets finansråd), etter jul ifjor.

Harris begynte i Skagenfondene i januar 2015, men det var ikke gitt at dette var veien han skulle gå. Han er nemlig utdannet

KATOLSK FAMILIE

– Jeg kommer fra en katolsk familie. Min mor har alltid hatt en dyp tro og er praktiserende katolikk med polsk bakgrunn. Vi er aktive katolikker, og jeg har vært engasjert på ulike plan gjennom både barndom og ungdom. Jeg kom tidlig i kontakt med jesuittordenen her i Stockholm, og den har gitt meg svært mye. De siste åtte årene har jeg vært medlem av S:ta Eugenias finansråd.

– *Det ble først en teologisk utdanning?*

– Ja, som så mange andre unge funderte jeg mye over de store problemstillingene i livet. Jeg var opptatt av eksistensielle spørsmål og ønsket å utvikle dette videre, samtidig som også studier i økonomi og finans fristet. Men jeg begynte å studere filosofi og teologi, og så, etter en stund, fikk jeg via kontakter innen finansverdenen, sjansen til å bli med på en reise der. Jeg har alltid vært interessert i vurderinger på aksjemarkedet og ble fascinert av hvordan man også i finans må analysere og

«Vi skal treffes regelmessig, se over investeringer, se over at policyen følges og at forvaltningen er i linjen. Vi vil se på større finansinstrumenter og fond, og komme med innspill.»

Vatikan-finanser og begreper

- **Den hellige stol:** Hjelper paven med å styre Den universelle kirke, og innbefatter kurien, dikasteriene og andre enheter.
- **Vatikanstaten (SCV):** territoriet innenfor Vatikanmurene, styres av egen guvernør.
- **IOR** (offisielt *Istituto per le Opere di Religione* – Instituttet for de religiøse virksomheter) er en selvstendig finansinstitusjon som ble opprettet i Vatikanstaten 27. juni 1942 av pave Pius XII. På denne tid var den amerikanske erobring av Italia og Roma ventet, og hva som da kunne skje med det italienske bankvesen var uklart. IOR skulle sørge for en profesjonell, sikker og rentabel forvaltning av verdier tilhørende kirkelige institusjoner og enkeltpersoner. Tradisjonelt har IOR vært preget av stor diskresjon, og det kunne være til god nytte for bispedømmer og ordenssamfunn i land under tvilsomme og antikirkelige regimer som gjerne beslagla verdier tilhørende Kirken.
- **Forløperen til IOR**, som styrte Den hellige stols investeringer, startet i 1887 under pave Leo XIII. Den var underlagt Den hellige stol frem til 1942.
- **IOR** investerte i italiensk næringsliv etter krigen for å få det på fote. Vatikanet satte inn sine menn i næringslivsstyrene. Flere skandaler på 1960-tallet og utover. Fra 2010 ble IOR kontrollert av ASIF (myndighet som overvåker finansiell informasjon).
- **Pave Frans** starter sitt pontifikat i 2013 med å reformere kuriens økonomiske organisering. «Ryddegutt» var daværende prefekt for Vatikanets økonomisekretariat, kardinal George Pell.
- **APSA:** Administrerer arven til Den hellige stol og har en investeringskomite som administrerer eiendom og finanser.
- **Finansrådet:** Overordnet oppsyn med alle administrative og finansielle aktiviteter til Den hellige stol. Godkjenner budsjettet.
- **Sekretariatet for økonomi:** Regulerer, kontrollerer og rådgir i administrative og økonomiske spørsmål. Kontrollerer ulike fond.
- **Revisorkontoret:** Følger opp budsjettene og er anti-korrupsjonsenheten
- **Investeringskomiteen:** Skal stå som garantist for at Den hellige stols investeringer er etiske og i henhold til Kirkens sosiale doktriner og samtidig lønnsomme, passende og ikke tar unødige risiko.

reflektere over hvorledes verden er skrudd sammen og fungerer, og hvordan mennesker tenker og handler. Drømmen ble etter hvert å forene disse to verdenene. Jeg håper å støtte Kirken, menigheten her i Stockholm og Den hellige Stols ambisjoner med mine kunnskaper, og har tiltro til at jeg også kommer til å vokse på det.

I DYBDEN

Investeringskomiteens konstituerende møte var i Vatikanet i midten av oktober.

– Vi skal treffes regelmessig, se over investeringer, se over at policyen følges og at forvaltningen er i linjen. Vi vil se på større finansinstrumenter og fond, og komme med innspill. Vi skal ikke gå inn i enkeltinvesteringer, men se over lønnsomheten og at risikoen er spredt. Det er et utrolig spennende arbeid!

– *Det heter at alle investeringer er etiske inntil man graver litt i dybden?*

– Dette er en problemstilling som absolutt er på agendaen i internasjonal finans. «Grønnvasking» er jo blitt et begrep. Så det er absolutt viktig at man går i dybden og ser, ikke bare hvor selskaper kommer fra, men også på hvor de er på vei. Jeg går inn i komiteen med den største ydmykhet og skal bidra etter beste evne. Det er kult å få kunne sette Skandinavia på kartet, og, selv om vi er små, få bringe våre nordiske perspektiver inn i dette viktige arbeidet, sier David Harris. •

Møte i Assisi: PÅ VEI MOT EN NY ØKONOMI

Pave Frans oppfordrer de unge til å arbeide for å endre verdensøkonomien og stake ut en ny kurs

TEKST: MARIA JORDET

I nne på en kafé på den lille togstasjonen i Assisi har jeg nettopp fått hjelp av en vennlig mann til å kople meg til strøm fra en utilgjengelig stikkontakt bak et stort stativ. Støpselet mitt passet hverken i eller utenfor rommet på Cittadella

TEATRO LYRICK I ASSISI: I 2019 inviterte Pave Frans unge økonomer og entreprenører til å komme sammen for å skape en ny økonomi som verner om livet i alle sine former – og å vende oss bort fra en økonomi som dreper. Arrangementet, som ble avholdt 24. september 2022, var egentlig planlagt våren 2020.

Ospitalità der jeg har bodd den siste uken. Så lett det er å ta tilgang til elektrisk energi for gitt!

HVOR ELLERS KAN JEG BEGYNNE enn i gleden over å ha fått treffe pave Frans på årets møte med Economy of Francesco. At *det* ble mulig, tar jeg ikke for gitt. Opprinnelig var arrangementet som kulminerte i at det hvite helikopteret fra Vatikanet landet foran Teatro Lyrick i Assisi 24. september 2022, planlagt for våren to år tidligere. I 2019 inviterte nemlig Pave Frans unge økonomer og entreprenører til å komme sammen for å skape en ny

Lenker:

EoF hovedside:
francescoeconomy.org

Farm of Francesco:
francescofarm.com

EoF Glossary:
cittanuova.it.../the-economy-of-francesco

Earth Care with Art:
ewa-norge.no

økonomi som verner om livet i alle sine former – og å vende oss bort fra en økonomi som dreper. *Det* kan sies å være kjernen i mandatet han ga til *Economy of Francesco* (EoF).

Et lite fåtall mennesker overforbruker felles goder på bekostning av verdens fattige og det rike biologiske mangfoldet på denne kloten. Strukturer som muliggjør dette, kan ikke få bestå. Fordi strukturene er skapt av mennesker og videreføres av mennesker, kan vi mennesker også velge å *forandre* dem. Pavens invitasjon i 2019 var like klar som den var utfordrende: kom sammen, alle dere unge som vil ta fatt på den komplekse oppgaven det er å forandre verdensøkonomien, og stak ut en ny kurs. La oss inngå en *pakt* om å gi morgendagens økonomi en sjel, inspirert av livet til St.Frans. Jeg vil selv ta imot dere i Assisi.¹

Vinden som kom i og ved dette invitasjonsbrevet har vært merkbar på alle fem kontinenter, og den blåser fremdeles.

SÅ VAR VI OGSÅ FEM PERSONER som fikk æren av å representere hvert vårt kontinent og ønske pave Frans velkommen, da han kom for å møte oss alle. Omkring 1000 deltakere tok plass i teaterhallen; mange økonomer, foruten forskere med ulik bakgrunn, aktivister og entreprenører. Selv om dette virkelig var en gledens dag, også i lys av at møtet var blitt utsatt flere ganger på grunn av pandemien, var det en stor rift i gleden: På tross av offisielle brev fra Vatikanet, og en rekke andre forsøk, var salen også preget av *fraværet* av omkring 100 deltakere, hovedsakelig fra det afrikanske kontinentet. De hadde jobbet minst like hardt som oss andre, men ble nektet visum av italienske myndigheter. Sannsynligheten for at de ikke ville returnere til sitt hjemland ble vurdert som for stor.

Agustina Brizuela brast i gråt da hun fortalte om dette til Kardinal Czerny, prefekten for Dikasteriet for menneskenes helhetlige utvikling, mens vi ventet på paven. Han sa: «Dét har en klar parallell til det økonomiske systemet.» Han bar et slitt trekors laget av restene fra en båt i Lampedusa havn, der så mange flyktninger har ankommet – eller aldri nådd fram til. «For», fortsatte han, «om politikere er brutale, så er det økonomiske systemet enda mer brutalt i å ekskludere mennesker. Så mange mennesker får aldri en sjanse til å bli med. Bruk denne konkrete erfaringen i deres videre arbeid.»

«VIVA LA PAPA» **ROPTE BARN** som stimlet sammen bak det enkle sikkerhets-rekkverket, ►

¹ Brevet kan leses her: www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2019/documents/pa-pa-francesco_20190501_giovani-imprenditori.html

og viftet med flagg, hender, og det de ellers hadde å vifte med, idet helikopteret sirklet seg ned mot bakken. Snart kunne vi skimte den hvite drakten til pave Frans idet han ble trillet stadig nærmere. Framme hos barna reiste han seg, gikk bort til dem og tok seg god tid til å hilse.

Vi fem, de neste i rekken, var ikke mindre ivrige. Sohan hadde fått visum fra Frankrike få dager i forkant, og, bare slik, ved den luken som Schengen-avtalen åpner, fikk han innpass i Italia. «Nå lager barna mine papirfly av masteroppgaven av dokumenter og offisielle brev jeg forgjeves laget for den italienske ambasadene», sa han med et smil.

Så var pave Frans der. Biskopen i Assisi gikk ham i møte med åpne armer. Med et vennlig blick kom paven bort og hilste. Han la en hvit eske i hendene mine og tok imot maleriet jeg viste ham. Det er malt med plantepigmenter av en ung jente i en hverlandsby i India, et grasrotprosjekt (Earth Care with Art) som jeg samarbeider med og skriver om for Economy of Francesco-Akademiet. Til argentinske Agustina sa han, smilende, etter at hun fortalte hvilket område i hjemlandet hans hun var fra: «du har jo mistet dialekten din!». Sohan, som har vokst opp med krig, pekte på den lille pinsen sin og ba Paven velsigne landet hans. Etter å ha gjort korsets tegn foran ham, sa paven: «Husk å be for meg også!»

FORSKNINGEN JEG FÅR GJØRE blant barna og ungdommene i det nevnte grasrotprosjektet,

ÅPNING: Pave Frans hilser de omkring 1000 unge deltakerne inne i teaterhallen. Før Pave Frans selv taler, formidles noe av arbeidet som pågår på de forskjellige kontinentene, blant annet fra flere urfolksgrupper i Sør-Amerika.

som i sin tid ble stiftet av Wera Sæther i nært samarbeid med lokale, er inspirert av pave Frans sine ord om å være lydhøre overfor dem som ofte ignoreres og skyves utenfor. Han gjentok disse ordene i talen² han holdt til oss alle inne i teaterhallen den dagen. Som én av tre veivisere til slutt, sa han: «Se verden som de fattigste av de fattige ser den. (...) For å få øynene til de fattige er det nødvendig å lære dem å kjenne, å bli deres venner». Og jeg lærer virkelig om hvor praktisk og pedagogisk de lokale koordinatorene involverer omkring 400 barn fra storbyslummen ved Kolkata og hverlandsbyer i Nadia når de lager plantefarger fra naturen, hvilken glede det skaper blant barna å oppdage de vakre fargene som fins i planter, og at de selv kan være med på å fremkalle fargene. Jeg lærer av alvor og viser og ønsket om å beskytte naturen mot å bli skadet ved maleriene de skaper: «Se, dette fins, ødelegg det ikke». Eller: «Se, dette fantes, det var». Maleriene framkaller undring og minner om det vakres betydning: naturfarger, barns kunst, planter. Hvorfor er det så lett å ringeakte det som trenger beskyttelse?

MANGE KONKRETE PROSJEKTER har blitt skapt på mindre enn tre år ut fra den felles plattformen som EoF gir. Et viktig mål for begivenheten i Assisi var å inngå pakten. Innholdet har blitt arbeidet fram over tid, i hver av de tolv «landsbyene» («villages»), arbeidsgrupper med

SIGNERER: Pave Frans og den yngste deltakeren i Economy of Francesco signerer pakten

¹ Talen kan leses her: www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/september/documents/20220924-visita-assisi.html

GAVE: Pave Frans ønskes velkommen utenfor Teatro Lyrick i Assisi den 24. september 2022. Maria Jordet overleverer et maleri laget med plantefarger av ei ung jente i grasrotorganisasjonen Earth Care with Art India. Til høyre står Sadia Mendes fra Mosambik og Agustina Brizuela fra Argentina.

hvert sitt fokusområde: Work and Care, Vocation and Profit, CO2 of Inequality, Life and Life-style, Women for Economy, Business in Transition, Finance and Humanity, Agriculture and Justice, Energy and Poverty, Business and Peace, Policies for Happiness og Management and Gift. Pave Frans signerte pakten og, som representant for oss, velsignet han den aller yngste deltakeren, ei jente fra Thailand som begynte å samle inn plastsøppel som åtteåring, og som siden har fått mange med seg. Nødvendigheten av å *reparere* skadene vi har påført kloden var et annet tema i pave Frans sin tale.

En rekke historier ble også delt med pave Frans på scenen, om initiativ som er født av EoF-bevegelsen. De nevnte «landsbyene» har satt ut i livet små og store prosjekter på tvers av landegrenser: *The Farm of Francesco* samarbeider med bønder om et rettferdig jordbruk; EoF Glossary er en bok der 35 økonomer og forskere har skrevet hvert sitt kapittel med ambisjon om å ny-tenke sentrale begreper i lys av EoF. Den er nettopp blitt utgitt på det italienske forlaget Città Nuova med tittelen: *The Economy of Francesco: un glossario per riparare il linguaggio dell'economia*. Kanskje kan den bli oversatt til norsk? Så fins det nevnte

“
En oppfordring fra paven som jeg tror sterkt på, men som det er tungt å reise tilbake til Norge med, er raskt og beslutsomt å omstille fra fossilindustrien og satse på fornybare ressurser.
 ”

EoF-akademiet: unge forskere som utvikler hvert sitt prosjekt med veiledning fra en professor. For selv om denne bevegelsen er tydelig forankret i de unges initiativ, er det et vitalt samarbeid med såkalte «seniorer». De tilbyr sin kunnskap, erfaring og veiledning i møte med ideene vi bringer på bordet og utfører.

For meg gir Economy of Francesco lys og retning inn i framtiden. Den økologiske kollapsen er kommet så langt og krisene er så store at det er lett å miste motet. Motkreftene mot det som EoF forsøker på er mektige og besitter så store midler. Allikevel vil denne sammenhengen, velsignet av Pave Frans, kunne gjøre en forskjell. Som en av setningene i pakten sier om den nye økonomien: «Det er ikke en utopi, for vi bygger den allerede nå».

En oppfordring fra paven som jeg tror sterkt på, men som det er tungt å reise tilbake til Norge med, er raskt og beslutsomt å omstille oss fra fossilindustrien og satse på fornybare ressurser. Når skal Norge bli med på de dyptgripende omstillingene som må til? Hvordan kan vi få til kollektive endringer i livsstil og forbruk som monner? Hvilken rolle vil den katolske kirke i Norge spille? Det pågår et stort internasjonalt samarbeid nå. La oss slutte oss til som fellesskap. Og la oss huske, som det står i *Laudato Si'*, at verden ikke først og fremst er et problem som skal løses, men et gledesfylt mysterium å oppdage. •

Sunn fornuft?

Det er å tro på Gud!

Østerrikeren Anton Zeilinger, kvantefysiker og professor ved Universitetet i Wien, og Nobelprisvinner i fysikk 2022, er et godt eksempel på at det ikke er noen motsetning mellom tro og vitenskap.

Dette poenget trakk kardinal Christoph Schönborn, erkebiskop av Wien, nylig frem i sin fredagsspalte i dagsavisen Heute.

HANDLER OM TRO

Zeilinger har «aldri lagt skjul på at han mener det er fornuftig å tro på Gud», skrev Schönborn.

Den 77 år gamle kvantefysikeren og Nobelprisvinneren har nemlig fortalt at han stadig får spørsmålet om han i løpet av sin forskning har «støtt på Gud, verdens skaper.»

På dette spørsmålet har vitenskapsmannen alltid svart: «Den gode Gud kan ikke oppdages. Det handler om tro, ikke vitenskap.»

LAR SEG IKKE FORKLARE

Kardinal Schönborn skriver at han har «den største respekt for denne store vitenskapsmannen», og at han ofte har deltatt i spennende diskusjoner med ham.

«Jeg beundrer hans forskning på materiens minste bestanddeler. Hele vår verden består av disse. Mange mener at alt er oppstått og er blitt påvirket av tilfeldigheter. Anton Zeilinger minner oss om at naturlovene ikke lar seg forklare. At Gud står bak dem, vil han ikke utelukke», skriver Schönborn.

OVERTRAMP

Gjennom årene har Zeilinger ofte tatt til orde for en sameksistens mellom vitenskap og religion. Konflikter oppstår ikke før en av de to disiplinene overskrider sitt kompetanseområde, mener han. Om det i tidlig middelalder var Kirken som inntok delvis uholdbare standpunkter, så kommer slike overtramp i dag fra naturvitenskapens side. Dens representanter tror delvis at de kan tilbakevise et religiøst verdensbilde, eller bare le av det, noe som er «narraktig», fordi «Gud ikke kan begripes og forstås fullt ut.»

I denne sammenhengen siterte Zeilinger en gang en annen Nobelprisvinner i fysikk – Werner

KVANTEFYSIKER: Anton Zeilinger er en av tre Nobelprisvinnere i fysikk 2022. Foto: REUTERS/Leonhard Foeger

«Mange mener at alt er oppstått og er blitt påvirket av tilfeldigheter. Anton Zeilinger minner oss om at naturlovene ikke lar seg forklare. At Gud står bak dem, vil han ikke utelukke.»

Heisenberg (1901–1976): «Den første slurken av naturvitenskapens beger gjør en til ateist, men på bunnen av begeret venter Gud.» (Kathpress). •

NETTSITATER TIL REFLEKSJON

Her er noen eksempler på nett-ytringer om typisk kontroversielle tema. **Les intervjuet med biskop Erik** i lys av kommentarene. Hva tenker du om dem? Er de innenfor eller utenfor god katolsk nettskikk?

OM JØDER

«I år er det 84 år siden Krystallnatten. Snart kommer det en norsk variant – hvis vi ikke får ut dem som ikke flykter fra noe ...»

OM MUSLIMER

«Alle nordmenn trenger å hate muslimer for å elske sitt land.»

OM KJØNNSENTITET

«Tror du virkelig at et eneste menneske tror du er et kvinnemenneske og ikke en gubbe med rare fantasier.»

OM PRIDE

«Det er to ideologier som ikke kan kritiseres i Norge og verden for øvrig, og det er islam og Pride-bevegelsen! Pride er bare helt sjukt og idiotisk!»

OM ABORT

«Jeg står på det jeg alltid har gjort, at dette [abort] dekkes av straffelovens draps- og mord- paragrafer. Straffeskjerpene ved at ondskaper går utover noen som ikke kan forsvare seg selv ... i «vergelses tilstand» er vel det juridiske begrep ...»

ETIKK I SOSIALE MEDIER:

Bruk vettet på nettet!

Biskop Erik Varden gir deg gode råd.

TEKST: **PETTER T. STOCKE-NICOLAISEN**

«HETS OG SJIKANE HØRER IKKE HJEMME I EN KRISTEN SAMMENHENG.»

Oppfører du deg hodeløst, er du bare dum. Er du hjerteløs, derimot, er oppførselen din ondskapsfull. Nær to av tre oppgir nå at en hjerteløs tone i nettdebatten gjør at de ofte eller iblant vegrer seg for å delta, ifølge en rapport laget av Likestillings- og diskrimineringsombudet i 2021. Medietilsynet laget også en rapport om digitale opplevelser i 2021. 25 prosent i alderen 16 – 20 år svarte at de har opplevd én eller annen form for hatefull kommentar på internett rettet mot seg selv. Fire prosent av befolkningen generelt svarer det samme. Det kan virke som om vi er mer hensynsløse overfor hverandre på nett enn når vi møter hverandre ansikt til ansikt.

– Hvilke tanker gjør du deg om det, biskop Varden?

– At man for å snakke om viktige ting, helst skal møtes ansikt til ansikt. Jeg er overhodet ikke sikker på at kommentar-kulturen bidrar til konstruktiv debatt. Det er fare for at den skaper et polemisk, overopphetet klima. I mange sammenhenger, også kirkelige, er det blitt nær umulig å føre en samtale under betingelsen av at folk må ha minst to tanker i hodet samtidig: Vi vil at enhver stillingtagen skal reduseres til ett slagord. Men livet er nå stort sett mer komplekst enn som så – Gudskjelov, får vi si, svarer biskop Erik Varden i Trondheim stift, som etter sin bispevielse i 2020 er blitt en tydelig katolsk stemme i norsk – og også utenlandsk – offentlighet.

Å AVSKJÆRE ANDRE

Politisk polarisering er en metafor for krefter som trekker borgere i forskjellige retninger, som polene på en magnet. Det synes som om stadig flere saker virker polariserende på oss. I Norge er klassikerne abort og EU, men vi kan nå minst legge til klima, korona-vaksiner (og smittetiltak generelt), kjønnsidentitet, legning, Trump, Putin og islam. *No-platforming*

eller *cancel culture* er kanskje polariseringens mest talende tegn: en strategi hvor en person eller gruppe nektes å delta – på ett eller annet vis – i den offentlige debatt. Den som ikke er enig med deg hater, nemlig – og enighet er et uttrykk for kjærlighet.

– Hvorfor gjør polariserende tendenser seg så sterkt gjeldende i vår digitaliserte samtid?

– Digitaliseringen underbygger en subjektivering som har dype røtter. I Norge har vi lenge snakket subjektivt om religion, for eksempel. Jeg kjenner intet annet land hvor så mange spontant referer til ‘min Gud’, som ►

Fakta: Hatefulle ytringer på nett

• Norsk lov setter grenser for ytringsfriheten, som det er viktig å gjøre seg kjent med. **Det gjelder spesielt:**

o Hatefulle ytringer – strl. § 185

«Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler. Den som i andres nærvær forsettlig eller grovt uaktsomt fremsetter en slik ytring overfor en som rammes av denne, jf. annet ledd, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
- religion eller livssyn,
- homofile orientering, eller
- nedsatte funksjonsevne.»

• **13 % av 16–24-åringene har opplevd hatefulle ytringer på nett**, ifølge Medietilsynets «Undersøkelse om kritisk medieforståelse i den norske befolkningen», 2021.

• **Mens 20 % i alderen 16–24 år har vært utsatt for minst én form for sjikane**, gjelder det kun seks prosent i alderen 60–79 år og to prosent over 80 år.

• I Medietilsynets undersøkelse «Man må ha tykk hud eller unngå å være på nettet» – en undersøkelse om unges erfaringer med hatefulle ytringer» (Medietilsynet 2022) svarer **én tredjedel av 16 – 20-åringene som har mottatt hatkommentarer, at de fikk dårligere selvtillit/selvbylde som følge av kommentarene.**

• Ungdommene trakk fram **kjønnsidentitet og seksuell orientering** som tema for svært mye hat på nett.

HETSENS NATUR: - Det har
mye for seg å sove på et svar
før man legger det ut eller
sender det. Det ligger i hetsens
natur at den er overilt, forklarer
biskop Erik Varden. Foto: Oliver
Neale

om det var opplagt at vi kunne ha hver vår. Tendensen sprer seg til at enhver vil leve utfra 'sin' virkelighet, og avskjærer dem som har annen oppfatning av det reelle. Her har katolsk tradisjon mye å bidra med, hvis vi drikker av egne kilder. Det ligger i begrepet 'katolsk' å være 'altomfattende', å strebe mot en virkelighetstilnærming som fatter helheten og uttrykker den koherent, uten forenkling. Derfor skal vi motstå enhver anti-intellektuell tendens, også innad. Noe viktig vi kan bidra med til samfunnet som troende, er klar-tenkthet. Det forutsettes at vi nærer den i oss selv først, stadig lærer mer og er åpne for samtaler, som lutrer og skjærper tanken, melder trondheimsbiskopen. Han er selv en utpreget klartenker, med flere bøker i den tradisjon bak seg: «Lengsel er mitt vesen» (2020), «Påsketro i pesttid» (2021) og «Entering the Twofold Mystery» (2022).

Den katolske kirke er en gammel organisme med rom for store forskjeller – også i meninger.

– Kan vi lære noe av Kirkens måte å forholde

SUBJEKTIVISERING:

– Jeg kjenner intet annet land hvor så mange spontant referer til 'min Gud', som om det var opplagt at vi kunne ha hver vår. Tendensen sprer seg til at enhver vil leve utfra 'sin' virkelighet, og avskjærer dem som har annen oppfatning av det reelle, sier biskop Erik Varden. Foto: Oliver Neale

seg til mennesker og mangfold på gjennom århundrene, når vi møter vår egen samtids polarisering?

– Det er Kirkens styrke at den uttrykker og står for et høyt ideal og samtidig omfavner mis-kunnsrikt dem som av én eller annen grunn, for øyeblikket, ikke makter å leve opp til ide-aleet. En fristelse nå, er å gjøre *inkludivitet* til ideal, men det fungerer ikke: Det gir ingen ret-ning. Skal fellesskap oppstå, må det fremstå hva jeg inkluderes i, og på hvilke premisser, sier biskopen, og trekker frem Kirkens syno-dale sammenheng:

– *Skal vi vandre sammen, må vi ha et klart be-grep om målet vi går mot, mener han.*

– På den annen side: Når vi tror, og mener at vi tror på det rette og på den rette måten, kan det kanskje være lettere å fordømme andre som vi mener tror feil og dertil på feil måter?

– Paulus understreker at dét å rette andre som tar feil, er uttrykk for nestekjærighet. Vårherre selv, i evangeliet, skyr ikke sterke ord. Tenk på ve-ropene mot fariseerne – eller, for den saks skyld, på ordene han rettet til

MITT FØRSTE RÅD ER Å SPØRRE SEG OM EN NETTDEBATT ER DET MEST EGNEDE FORUM FOR EN UTVEKSLING OM VIKTIGE, VEKTIGE SPØRSMÅL.

kvinnen grepet i ekteskapsbrudd. Han tiltaler henne mildt; men på samme tid sier han: Måten du har levd på til nå er feil, slå inn på en annen vei. Det er sannhet som setter oss fri, ikke blindhet. Kriteriet forblir at sannheten ytres i kjærlighet. Sannhet sagt i sinne eller, verre, med hat, virker mot sin hensikt. For å si sannhet, må jeg omvendes av den først og

Hva sier Bibelen?

Her er et utvalg sitater fra Bibelen som kan danne gode utgangspunkter for refleksjon over egen deltagelse i nettdebatter.

«Den som stoler på sitt eget vett, er en dåre, den som vandrer med visdom, blir berget.»

(Salomos ordspråk, 28, 26)

«Spottere hisser opp hele byen, de vise får vreden til å legge seg.»

(Salomos ordspråk, 29, 8)

«En dåre gir utløp for alle sine følelser, den vise holder dem tilbake.»

(Salomos ordspråk, 29, 8)

«La oss ikke lenger dømmе hverandre! Døm heller slik: Ingen må få sin bror eller søster til å snuble og falle.»

(Paulus' brev til romerne, 14, 13)

«De må ikke snakke stygt om andre eller yppe til strid, men være forsonlige og vise ydmykhet mot alle mennesker.»

(Paulus' brev til Titus, 3, 2)

«La ikke et eneste råttent ord komme over leppene. Si bare det som er godt, og som bygger opp der det trengs, så det kan bli til velsignelse for dem som hører på.»

(Paulus' brev til efeserne, 4, 29)

«Men det som går ut av munnen, kommer fra hjertet, og det gjør mennesket urent. For fra hjertet kommer onde tanker, mord, ekteskapsbrudd, hor, tyveri, falskt vitnesbyrd, spott. Dette er det som gjør mennesket urent.»

(Evangeliets etter Matteus, 15, 18 – 20)

la samme sinnelag være i meg selv som var i Kristus Jesus – et sinnelag symbolisert av korset vi tegner oss med daglig. Måtte vi leve opp til hva tegnet står for, formaner biskop Varden sin flokk.

«Du skal elske din neste som deg selv» (Matt 19, 16-19) oppsummerer både budene og kristen etikk. Betingelsen for å elske andre er altså at du elsker deg selv.

– Er det vanskeligere i vår digitale tidsalder – med alle muligheter til å sammenligne sin egen utilstrekkelighet med andres tilsynelatende fullkommenhet?

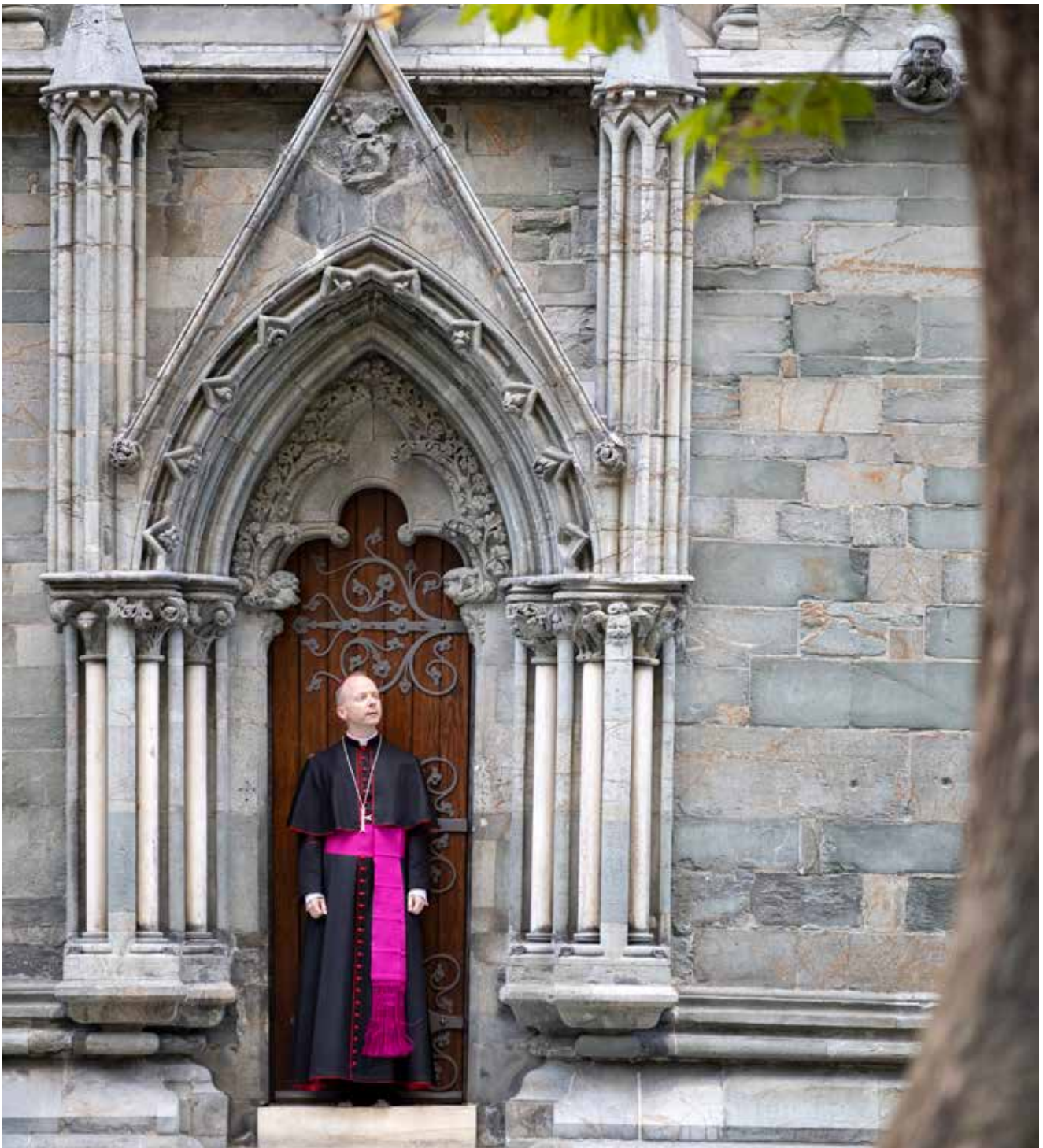
– Nå, man trenger ikke å ha levd så lenge for å se at det slås sprekker i bildet av andres fullkommenhet. I forhold til budet du siterer, risikerer vi å utlegge det anakronistisk. Vårt moderne begrep om å bejæ seg selv og ha omsorg for seg selv har mye for seg, for så vidt, men ville ha forekommet fremmed for folk i antikken. Å 'elske' i bibelsk forstand, er å vilje en annens beste; å vilje en annens beste, er å sette ham eller henne fri til å virkeliggjøre sitt gudgitte potensial utfra budene, som viser veien til salighet. Forstår vi Jesu ord sånn – og jeg tror vi må forstå dem sånn – blir de mer realiserbare enn hvis vi tenker oss dem utfra ømme følelser, sier biskop Varden.

OM FULLKOMMENHET

Det begås flere seksuelle overgrep i andre organisasjoner enn Kirken, likevel er det på sett og vis verre når det skjer der enn andre steder: Man forventer simpelthen mer av troende katolikker og geistlige, som har forpliktet seg til å leve i fellesskap med Jesus. Hykleriet blir grelt i en organisasjon som formaner andre til å strebe etter fullkommenhet.

– Gjelder det samme for hatefulle ytringer og hets i nettdebatter? Bør vi sette terskelen høyere for oss enn andre?

– 'Vær fullkomne!' Slik lyder Herrens bud til oss alle som vil være hans disipler. Ingen ►

ting tyder på at han spøkte. Hos ørkenfedrene leser vi om en munk som spurte Abba Makarios hva fullkommenhet står for. Makarios' svar er litt langt, men jeg vil få sitere det allikevel: 'Hvis ikke et menneske oppnår stor ydmykhet i både hjerte og legeme, slik at det helt slutter å måle seg med andre og heller holder seg ydmykt underlagt enhver skapning, uten å dømme noen utover seg selv alene; hvis det ikke utholder fornærmelse og luker vekk enhver ondskap fra sitt hjerte, mens det tvinger seg til å være tålmodig og til nytte; en venn for sine brødre, måteholdende og herre

GYLDEN REGEL:
– 'Si «ja», når dere mener «ja», og «nei» når dere mener «nei»; alt ut over det er av det onde' (Mt 5:37), siterer biskop Varden når han blir bedt om å finne en gylden regel for deltagelse i digitale debatter. Foto: Oliver Neale

over seg selv; hvis det ikke bruker øynene til å se det som er rett; hvis det ikke vokter tungen og vender ørene bort fra all unyttig tale som nedbryter sjelen; hvis det ikke virker rettferd med hendene og holder hjertet rent, kroppen plettfri for Gud; hvis det ikke daglig holder døden for øynene og forsaker alt sinne, all åndelig ondskap; hvis det ikke forsaker materien og kjødets lyst sammen med djevelen og alt hans verk; hvis det ikke binder seg standhaftig til Gud, universets Konge, og til alle hans bud for å forbli Gud uavbrutt nær til enhver tid, i enhver omstendighet, i enhver

Råd fra biskop Bernt Eidsvig

– Pave Frans siterte apostelen Jakob i sitt siste budskap på Verdensdagen for sosial kommunikasjon 2022: «Enhver skal være rask til å høre, men sen til å tale» (1,19). Setningen er rik på klokskap – kanskje spesielt for en som debatterer og først og fremst er opptatt av å si noe. Lytt til den andre, forstå hva han sier, tenk over hva du selv vil si – og si det så med vennlige ord. Å lytte ordentlig krever tålmodighet, som igjen fordrer øvelse, men det vil tjene deg og dine meddebattanter til gode.

virksomhet: ja, da har det ikke mulighet til å være fullkomment.' Å være kristen, er å leve med en høy fordring. Det skal vi huske, påminner biskopen av Hellig Olavs by oss. Vår nasjonale skytshelgen strevet selv med denne fordringen, sine demoner, noe albertavlen i San Carlo al Corso i Roma viser med kjent tydelighet: Olav står i seierspositur over en sort drage med menneskelignende hode og kongekrone: Det var ham selv kongen hadde kjempet mot og til sist vunnet over.

OM Å GI SEG TID

Det kan være lett å bli fanget av dynamikken i opphetede debatter, spesielt på nett. «De som sier at de deltar i debatter med en hard tone, har ofte selv vært avsendere av netthets. Men de har også ofte selv vært utsatt for hatytringer fra andre», skriver forskerne Marjan Nadim, Kjersti Thorbjørnsrud og Audun Fladmoe ved Institutt for samfunnsforskning i Aftenposten.

– *Hva er ditt råd til katolikker som deltar i nettdebatter? Hvordan skal de klare å leve opp til Jesu bud om å elske sin neste som seg selv (å ville nestens beste!) – også når det går en kule varmt?*

– Mitt første råd er å spørre seg om en nettdebatt er det mest egnede forum for en utveksling om viktige, vektige spørsmål. Tar man del, er det et godt prinsipp å gi seg tid. Det har mye

for seg å sove på et svar før man legger det ut eller sender det. Det ligger i hetsens natur at den er overilt. Et konstruktivt bidrag til virtuell debatt, er å gjøre den mer gjennomtenkt. Man risikerer dødelige bomskudd ved stadig å skyte fra hoften, smeller det fra biskopen.

– *Hvordan skal vi gjøre det i praksis, altså hvilke etiske krav mener du vi som katolikker bør sette til vår digitale retorikk? Finnes det en gylden regel for god katolsk oppførsel på digitale plattformer?*

– Ja, den finnes. Vi har den fra en pålitelig kilde: 'Når dere taler, vær alltid vennlige, men ikke uten saft og kraft; lær å gi hver enkelt det rette svar' (Kol 4:6). 'Retorikk' er et konstruktivt begrep hvis det står for 'talekunst'. Slik brukes det i klassisk tradisjon. Men hvis retorikk tolkes, hvilket ofte er tilfellet nå, som 'bakholdstaktikk i form av listig ordbruk', gjør man best i å holde seg unna. Da er Vårherres befaling mer løfterik: 'Si «ja», når dere mener «ja», og «nei» når dere mener «nei»; alt ut over det er av det onde' (Mt 5:37).

– *Det finnes en rekke digitale katolske debattfora. Det er sunt at vi møtes for å samtale om troen, men innimellom kan også tonen der være hard og virke både støtende og sårende. Hva skal vi gjøre når vi opplever hets eller sjikane mot andre enn oss selv?*

– Hets og sjikane hører ikke hjemme i en kristen sammenheng. Forekommer denslags i et forum som skal handle om tro, har det kjørt i grøfta. Det skylder man å påpeke, slår biskopen, med sete tvers over gaten for nasjonalhelligdommen Nidarosdomen, fast. •

«TAR MAN DEL [I NETTDEBATT], ER DET ET GODT PRINSIPP Å GI SEG TID.»

Munkeby Mariakloster bygger nytt:

EN CELLE AV KRISTEN TRO OG TILBEDELSE

Mer enn 900 år etter at det første Munkeby kloster ble bygget i Frol ved Levanger, bygges det et nytt cistercienserkloster like i nærheten av ruinene av det gamle. Fire munkere kom til det lutherske Norge for å bygge en tilværelse basert på bønn, arbeid og fellesskap. Og mye stillhet.

TEKST: SIRI WAHL-OLSEN FOTO: JAN ERIK KOFOED

Vi er fem! Her er kongen, sier broder Bruno med et smil. Han trekker frem stolen for enden av spisebordet i klosterkjøkkenet. På stolen kroer en stor grå katt seg.

Søvning strekker den vakre hannkatten på potene og ser opp på oss. Hva skal dette bety? Forstyrret av fremmedfolk midt i siestaen! ser det ut til at han tenker. Han kom til klosteret 13. juni i år og fant seg godt til rette her. Brødrene tror han er blitt forlatt av eierne av en eller annen grunn, derfor lot de ham bli. Nå har han levd seg inn i klosterets rutiner og har kontortid sammen med brødrene fra klokken 9 til 17.

Enn så lenge bor, ber, arbeider, spiser og sover munkene i interimklosteret som ble bygget ▶

BRODERLIG LAG: Kaffestund med ferske småkaker, bakt av broder Bruno.

KIRKE, REIS DEG: Broder Bruno (t.v.) og broder Arnaud inne i det som skal bli Munkebys nye kirke.

«Det hele startet som en gal idé, og gnisten spredte seg»

og sto ferdig da de kom hit i 2009. Det har et lite kapell som ligger tett inntil munkenes celler og kjøkken. Det har gjort at de ikke har kunnet ta imot så mange besøkende som de skulle ønske. Mange gjester føler at de trækker forstyrrende inn i munkenes liv når de kommer på besøk.

ET HELT NYTT KLOSTER

Dette skal det snart bli en forandring på. Nedenfor dagens kloster reiser et nytt klosteranlegg seg med hektisk byggeaktivitet. To store, to-etasjes bygg er kommet under tak. Den første delen av anlegget ble bygget i 2016–17, og ysteriet der den prisbelønte Munkeby-osten produseres, flyttet dit sommeren 2017. Bygningen inneholder også teknisk rom i første etasje, skriptorium (skrivestue), noen møterom og tre klosterceller. I den andre kommer et stort kjøkken, refektorium (spiserom), vaskerom, treningsrom og kontor i første etasje. I andre etasje skal det innredes seks celler. Når alt er ferdig, skal det være plass til ni munke her. Det er mulig å utvide senere for å gi plass til tolv. Alle cellene får eget bad. Cellene blir enkle, med plass til seng og skrivebord og et stort vindu. I denne bygningen kommer også klosterets bibliotek. Det gamle klosteret blir gjestehus der inntil seks gjester kan komme på retrett. Det vil også bli plass til volontører.

Alt er holdt i en nøktern stil med limtre innendørs, furu og naturstein fra Oppdal på fasadene. Det

TID FOR BØNN: Tidebønnen klokken 12 heter Sekst. I kapellet er fra venstre broder Arnaud, broder Josef og broder Bruno.

Tidebønnene (om vinteren)

Kl. 4.15: Vigilie
 Kl. 7.00: Laudes
 Kl. 8.15: Messe
 Kl. 12.00: Sekst
 Kl. 14.00: Non
 Kl. 17.30: Vesper
 Kl. 19.30: Kompletorium
 Søndag: Messe kl. 11.00

hele gir et harmonisk, flott inntrykk. Men viktigst er likevel den nye kirken som er under bygging. Den har foreløpig himmelen som tak. Mellom seks høye takstoler i limtre ser vi rett opp mot grå trønderske skyer denne regnfulle høstdagen. Allerede kan vi føle en høytidelig stemning her. Før vi går inn i kirkebygget, kommer vi inn i «narthex», et romslig inngangsparti med store vinduer og glassdør. Her skal det være god plass til å ta imot folk ved store feiringer og prosesjoner. Kirkegulvet har tre brede trinn. På det første

skal stolene for gjestene stå, deretter kommer gulvet der munkene skal sitte, mens det tredje trinnet blir veien opp til alteret. Kirken har tolv søyler, seks på hver side. Lyset skal slippe inn gjennom vinduer mellom søylene høyt oppe på veggen. Oppe på fondveggen bak alteret kommer det tre vinduer med glassmalerier i gråtoner dekorert i blad- og blomstermønster.

– Vi bruker ikke så mye farger i vår orden, sier broder Bruno. Det skal være nøkternt, men ikke stygt.

ST. OLAV OG EYSTEIN

Ellers blir eneste dekorasjon i kirken et høyt krusifiks som kommer i gave fra den katolske kirken i Trondheim, og en Maria-statue. Anlegget bygges mest mulig bærekraftig. Oppvarmingen kommer fra jordvarme, og solceller bidrar til strømforsyningen, forteller broder Arnaud.

«Vår rolle er å vitne om Gud i et samfunn hvor Gud er litt inne, litt ute av bildet.»

LOKALE MATERIALER:
Fasadene er av furu og naturstein fra Oppdal.

Det blir et tradisjonelt kloster der bygningene ligger rundt et atrium. Til sammen blir det plass til 40 personer i kirken. Omgitt av en klostergang blir det et grønt hageareal midt i atriet. Dette tilhører klausuren der bare munkene har adgang, mens kirken og narthex blir åpen for gjester utenfra.

Etter planen skal hele det nye anlegget stå ferdig på nyåret 2023. Det er tegnet av Eggen Arkitekter i Trondheim. Prislappen er på rundt 50 millioner kroner. En vesentlig del av finansieringen er basert på gaver, først og fremst fra den katolske stiftelsen Bonifatiuswerk i Tyskland. Denne stiftelsen har som oppgave å støtte den katolske kirke i diaspora. I tillegg kommer gaver fra andre cistercienserklostre. Mange private i inn- og utland bidrar også med pengegaver.

De to kirkeklokkene som skal på plass i klokkeårnet er også gaver. De kommer fra den gamle katolske kirken i Trondheim. Den største heter St. Olav, den litt mindre heter Eystein, etter erkebiskopen. De er laget ved Olsen Nauen Klokkestøperi ved Tønsberg i 1902. Til vanlig ringer den minste klokken til bønn, mens den store brukes på søndager. Men ved store feiringer skal begge klokkene klinge sammen, og de skal ringes manuelt.

EN GAL IDÉ

Når vi er på besøk i midten av september, er eldstemann og lederen for klosteret, fader Joël, bortreist. Han er i Assisi på møte i generalkapitlet,

cisterciensernes høyeste organ. Det møtes hvert tredje år med om lag 250 utsendinger fra hele verden. Det var Joël som først fikk ideen om å etablere et nytt kloster på Munkeby. Han var på en lengre retrett hos nonnene på Tautra da han fikk høre om det gamle cistercienserklosteret som ble etablert før 1180, og nedlagt allerede i 1207. Da ble det opprinnelige klosteret på Tautra åpnet og munkene flyttet dit. Han snakket også med folk i området som var svært interessert i å få etablert et nytt kloster på Munkeby. Han dro oppglødd ▶

MUNKEMÅLTID: Her skal munkene i fremtiden spise sin mat, i det som skal bli det nye refektoriet.

«Stillheten og roen gir den rette atmosfære for å søke og tilbe Gud.»

tilbake til moderklosteret i Cîteaux i Frankrike og presenterte ideen for abbeden.

– Det hele startet som en gal idé, og gnisten spredte seg, forteller broder Bruno.

I klosteret snakket de om at dette måtte være et kall fra Gud. Det ble bestemt å bygge et lite kloster på Munkeby, tomt ble kjøpt av nabogården, og i 2009 stod det ferdig. Abbeden sendte fire munke nordover. Den eldste var broder Cyril som ble klosterets vismann. Men han ble syk og dro tilbake til Frankrike i 2014, der han døde i fjor, 92 år gammel. Av «pionerene» på nye Munkeby er fader Joël (69), Bruno (46) og yngstemann Arnaud (45) der fortsatt, alle franske. For to år siden kom så irske Josef (66) fra Mellifont Abbey i Irland.

Brødrene har lært seg norsk, den første tiden hadde de en egen norsklærer. All samtale dem imellom foregår på norsk, det samme gjør bønner og salmer. De trener ved å lese Klassekampen og Vårt Land, lytte til NRK Urix på lørdager og snakke med folk.

– Vi har god kontakt med naboene og ønsker å være et åpent kloster der de som er interessert,

KAPPEFLID:
Det skal øvelse til for å få på seg munkekappen i en fei. Broder Josef gjør seg klar til Sekst.

kan komme på besøk. Vi har ikke egne opplegg for gjestene våre, men tilbyr dem å delta i tidebønnene, nyte stillhet og turmuligheter. De som måtte ønske det, kan også få en samtale med en munk, forteller brødrene.

TIDEBØNNER OG OSTEPRODUKSJON

Klokken nærmer seg tolv og broder Arnaud ringer inn til «sekst», en av døgnetts tidebønner. De lyse munkekappene henger sirlig på hver sin knagg i gangen inn til det lille kapellet. Med elegante kast opp i luften trekker de på seg kappen, drar hetten over hodet og går en etter en inn i kapellet. De bøyer seg foran det enkle alteret og ikonet med jomfru Maria på en hylle, før de finner plassene sine. De sitter to og to mot hverandre. På et elektrisk miniorgel slår broder Bruno an tonen. Lovsangen og bønnene kan begynne.

Denne gangen er vi bare to gjester. Munkene tror det blir lettere å ta imot gjester når de flytter over i det nye klosteret og kan ta den romslige kirken i bruk. For to lutheranere på besøk er tidebønnen midt på dagen en vakker stund og en fin opplevelse. Når bønningen og sangen er over, går brødrene stille ut igjen, henger kappene på knaggene og går inn i kjøkkenet.

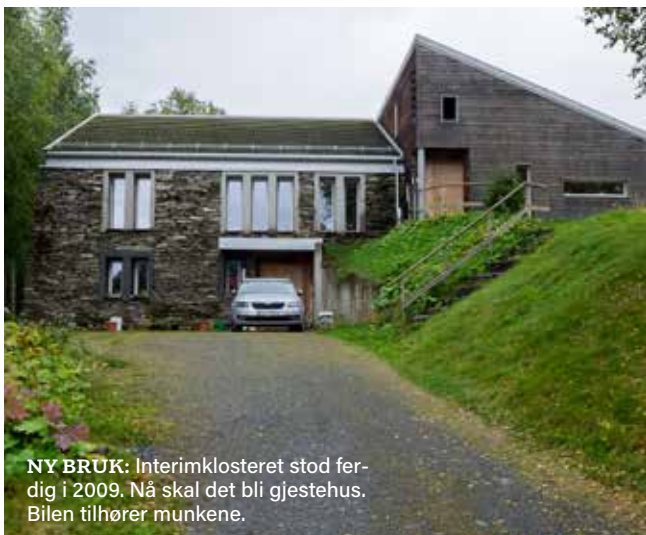
Nå er det mat, og vi blir gjestfritt invitert med på måltidet som består av hjemmebakket brød (brødbaker er broder Arnaud), pålegg, inkludert Munkebyklosterets egen ost, og varm te. Nå kan praten gå.

Det var fader Joëls idé å sette i gang med osteproduksjon, og han kunne kunsten etter å ha drevet med ysting i moderklosteret i mange år. Det første ysteriet på Munkeby stod ferdig i 2010. Det lå i kjelleren i det bygget hvor munkene fortsatt bor. På grunn av strenge regler fra Mattilsynet får vi ikke komme inn og se hvordan osten lages. Den er basert på kortreist, upasteurisert kumelk fra nabogården. Modningsprosessen tar fem-seks uker, og da er det travelt i ysteriet. Hver produksjon består av 180 oster laget av 750 liter melk. Ostene blir vasket for hånd med saltlake og myse hver dag. Resultatet blir en velsmakende rødkittost som også kalles Fransk rød. Den er blitt en stor suksess og har fått internasjonale ostepriser. Årlig produserer munkene omkring fire tonn ost som selges i delikatessebutikker og noen dagligvarebutikker over hele landet. Mange restauranter har den også på menyen. Det er for det meste broder Arnaud som tar seg av salgsarbeidet, mens broder Bruno har ansvaret for momsregnskapet, som slett ikke er enkelt. Ostesalget gir inntekter som dekker den daglige driften av klosteret.

– Vi lever enkelt og nøkternt, men ikke fattigslig, understreker de.

ORA ET LABORA

Be og arbeid, det er et motto hentet fra Benedikts

NY BRUK: Interimklosteret stod ferdig i 2009. Nå skal det bli gjestehus. Bilen tilhører munkene.

PONTIFIKAL KLOKKE: Eystein skal ringe inn til bønn og søndagsgudstjenester i den nye klosterkirken.

OST SOM LEVEBRØD: Munkebyosten er en prisbelønt, velsmakende og populær rødkittost som selges mange steder i landet.

KONG KATT: – Hei, jeg heter Padua, men broder Bruno kaller meg kongen på Munkaunet.

regel som brødrene på Munkeby følger. Reglene ble nedskrevet av St. Benedikt av Nursia på 500-tallet og regulerer livet i et kloster. Hverdagen begynner kl 04.45 med Vigilie og bibellesning. Dagen er delt inn med seks tidebønner (se faktaramme). Mellom tidebønnene er det måltider, arbeid og stille kontemplasjon. Når den siste tidebønnen er over med Kompletorium kl. 20.45, er også arbeidsdagen over og brødrene trekker seg tilbake til hver sin celle. Da er det stillhet helt til neste morgen.

– Stillheten og roen gir den rette atmosfære for å søke og tilbe Gud, forklarer brødrene.

– *Blir dere noen gang irriterte på hverandre?*

– Det er det veldig lett å bli, ler Arnaud. Vi er mennesker, men prøver å følge evangeliet så langt vi klarer. Hvis vi blir irritert på hverandre, søker vi å følge Benedikts regel som sier at før solnedgang må brødrene forsones seg med hverandre.

Hver lørdag klokken 11 har munkene et fellesmøte. Det starter alltid med at hver og en beklager hvis han har gjort noe galt mot en annen og takker hvis han har fått hjelp fra de andre. Slik bygger de kommuniteten – fellesskapet.

– Det er ikke krangelen som er interessant, men forsoningen etterpå, sier de.

UTENFOR OG MED VERDEN

– *Hvilken funksjon kan klosteret ha i samfunnet, ut over fellesskapet dere imellom?*

– Det kan nok nordmenn si mer om enn oss. De sier ofte at det er viktig at vi er her, som et vitnesbyrd om Guds nærvær. Når de ser disse mennene som er kommet for å leve her, vet de at vi gjør det for Gud. Selv om vi på en måte er *utenfor* verden, lever vi også *med* verden. I butikken kan folk legge igjen ønsker om at vi ber for dem. Det gjør vi ofte, slik det skjer i kirkesamfunn over hele verden. Vår rolle er å vitne om Gud i et samfunn hvor Gud er litt inne, litt ute av bildet. Vi tar imot folk som har behov for stillhet, som opplever vanskelige situasjoner i livet, som trenger avstand. De kan søke tilflukt hos oss, forteller brødrene.

De håper at det kommer flere gjester når utbyggingen av det nye klosteret er ferdig. Da blir klosteret også mer synlig, og det er en fordel ►

LANGE LINJER: Ruinene etter det første klosteret på Munkeby. Det ble bygget på 1100-tallet og lagt ned bare noen tiår senere. Kirken ble brukt av lokalbefolkningen til den brant ned på 1500-tallet.

at det ligger så nær pilegrimsleden mellom Stiklestad og Nidaros.

– *Hva betyr det for dere å være så nær Stiklestad, der Olav den hellige falt?*

– For oss er Sankt Olav en viktig skikkelse. Gjennom årene har vi lært hans liv å kjenne. Olav Haraldsson var en mann av sin tid, han handlet på vikingers vis og var ikke en plettfri mann. Samtidig engasjerte han seg for den kristne troen og var villig til å kjempe for den. Denne kombinasjonen av å være et fullstendig menneske, men ikke perfekt, og det å rette seg villig mot Gud og holde fast til det ytterste, gir et inspirerende forbilde for enhver som bestemmer seg for å søke Gud. Olsok-feiringen er blitt et av årets høydepunkter for oss, og vi tror at Sankt Olav er en kraftfull forbeder for alt som har med troen å gjøre i Norge.

EN GAMMEL ORDEN

Cistercienserordenen ble etablert i Frankrike i 1098 som en reform av benediktinerordenen. Det første klosteret ligger fortsatt i Cîteaux og er munkenes «moderhus». Rundt 1150 hadde ordenen vel 300 kloster over hele Europa, hvorav fire i Norge. I dag finnes det omkring 110 munkeklostre og 70 nonneklostre, ikke bare i Europa, men også på de andre kontinentene. Veksten er stor i Asia og Afrika.

– I Europa er utfordringen at vi har mange store klostre, at munkene eldes og at rekrutteringen

«I vår tid, preget av rastløshet, skilsmisser og flytting, er det vanskelig for mange å avlegge løfter om stabilitet – å forbli på samme sted hele livet.»

er liten. I Asia er det omvendt. Der er rekrutteringen god, mens det er mangel på midler og formasjon, sier broder Arnaud.

De har god plass til flere munk i det nye klosteret, men innser at det kan ta tid å rekruttere nye.

– I vår tid, preget av rastløshet, skilsmisser og flytting, er det vanskelig for mange å avlegge løfter om stabilitet – å forbli på samme sted hele livet. Dette ser vi også hos unge mennesker som kommer til klosteret. Like før de skal avlegge de «evige» løfter, er det mange som trekker seg, forteller broder Bruno.

Brødrene trives på Munkeby, der vil de leve livet sitt, i et kloster de paradoksalt nok kaller åpent. De har god kontakt med omverdenen, de ønsker flere gjester, og de følger med i det som skjer i samfunnet rundt seg. Som det står skrevet på klosterets hjemmeside: «Den som intet vover, intet vinner. Vi vil være en celle av kristen tro og tilbedelse, et bønnens nærvær. Vi vil leve og arbeide i enkelhet og vise gjestfrihet gjennom et lite retretthus og en klosterkirke som står åpen for besøkende.»

Takket være internett er det nå blitt lett å holde kontakten med familien i hjemlandet. Hvis foreldrene blir syke, får de reise hjem til dem. Og familien kan komme på besøk i klosteret.

Brødrene på Munkeby ser frem til at det nye klosteret blir helt ferdig, forhåpentligvis i januar. Vigsling og innvielse av klosteret skal feires i løpet av neste år. •

«PATEREN»

Det er hundre år siden dominikaneren Hallvard Rieber-Mohn ble født. Han døde i 1982, knapt 60 år gammel.

Året etter kom minneboken *Pateren* ut. Den tittelen lot seg forsvare: I den norske offentligheten var han en hel menneskealder den mest synlige pateren og den person flest nordmenn forbandt med den katolske kirke.

Boken besto av mange bidrag fra mennesker som kjente ham, skrevet mens minnene ennå var ferske. 40 år senere gjør vi noe uvanlig: «konstruerer» en artikkel ved hjelp av sitater fra disse bidragene. De som skriver er mennesker med forskjellig ståsted og bakgrunn, men sammen gir de farger til et portrett av en rik personlighet som satte mange spor etter seg.

Også som tegner førte han en sikker penn.

Pateren med pipe og glimt i øyet.

Pater Rieber-Mohn kom som et nytenkt lys, og ble i løpet av noen måneder et navn, en anerkjent impuls av den art det avstengte norske kulturmiljøet meget sjelden opplever. Han holdt foredrag over alt, sa ja til alle forespørsler, skrev kronikker og artikler i alle aviser. Moral, politikk, historie, litteratur – alt hadde han rede på (**Hans Fr. Dahl**). Etter hvert ble han en nøkkelfigur i norsk åndsliv og debatt, anerkjent i de mest forskjellige kretser, og elsket av mennesker med svært ulik bakgrunn og forankring (**Lars Roar Langslet**).

Hans blikk gjaldt aller helst medmennesket. Hinsides forfatteren, kåsøren, journalisten levde, og medlevde sjalesørgeren (**John Willem Gran**). Alt han gjorde, sa og skrev, var en del av hans prestetjeneste, et svar på det som er prestens egentlige kall: Å reise mennesker opp, å minne dem om deres verdighet, å gi dem nytt mot (**Kjell Arild Pollestad**).

Vi snakket lenge om menneskets mulighet til godt og vondt, hvor tilfeldig det ofte kan være hvor en havner, og behovet vi har for toleranse. Den kvelden hørte jeg for første gang pater Rieber-Mohns Grundtvig-inspirerte valgspåk: «Menneske først, prest så.» (**Birgit Gjernes**) Han unngikk den fare som kan true prester, uansett konfesjon – ghettoen og livsfjernheten i de lukkede kristelige miljøer (**Jahn Otto Johansen**).

Det mest forbløffende er aksepten av ham, som allmenn kommentator, han som ifølge norsk tommelfingermål neppe kunne ha rare erfaringene å rutte med, for bor ikke munket i celler? (**Arne Skouen**). Samtidig med at han brukte det frie ord, følte han et medansvar for at det ikke ble brakt i miskreditt. Eller sløvet og rundslipt. Journalistikken skulle være farlig, men ikke uanstendig. Nærgående, men ikke plump og krenkende. Kompromissløs i det saklige, åpen for det menneskelige (**Georg Apenes**). Få har ved ordets makt bidradd mer til å forme dette tidsrom enn nettopp dominikanermunken fra klosteret i Neuberggaten. (**Inge Lønning**). Vi trenger en Hallvard Rieber-Mohn i hvert land, hvert samfunn – for å minne menneskene om deres oppgave, få dem til å ta avstand fra enhver form for krigføring i de dodes som i de levendes navn. (**Eli Wiesel**).

To dager før han døde, var han i så overstadig godt humør at sykehuspersonalet ble nærmest forferdet av uvitenhet om hans glede over at han nærmet seg den terskelen han nå skulle gå over. (**Odd Eidem**). En venn er blitt borte, men hans minne vil leve fordi han var en av de virkelig rettferdige (**Leo Eitinger**).

*Fra Pateren. En minnebok om Hallvard Rieber-Mohn.
Redigert av Bjørg Jønsson, Aschehoug 1983*

Augustins skattkammer på Marsmarken

I Romas historiske sentrum synes barokken best. På Marsmarken, bykjernen øst for elven og vest for Via del Corso, er det mange små og store barokke kirkefasader med bølgende linjer, store fakter og skulpturer i dramatiske positurer. I dette bylandskapet skiller renessansefasaden til Sant'Agostino al Campo Marzio seg ut ved sin sobre nøkternhet.

TEKST: KRISTIN B. AAVITSLAND

Kirken er reist omkring 1420, da augustinerordenen fikk bygget et nytt anlegg for sin romerske kommunitet. Den kneiser på toppen av en bred og bratt trapp og danner den ene langveggen til den vesle Piazza di Sant'Agostino. Til tross for at denne kirken ligger snublende nær turistenes lysløype mellom Pantheon og Piazza Navona, blir den ofte oversett. Men den er en innholdsrik skattkiste og vel verdt et besøk. 28. august i år, på selveste Augustins egen festdag, ble den gjenåpnet etter lengre tids restaurering og fremstår nå enda flottere enn før. For besøkende til Roma er det derfor all grunn til å

GJENÅPNET: Den 28. august i år ble kirken Sant'Agostino al Campo Marzio gjenåpnet etter lengre tids restaurering.

klatre opp den bratte trappen og undersøke det som venter innenfor.

INTERIØRET HOLDER IKKE hva renessansefasaden lover, for kirkerommet er sterkt preget av 1700- og 1800-tallets omforminger og nokså likegyldige utsmykninger. Men enkeltverk fra ulike tider fanger både fromme og det kunstinteresserte blikk. Rett innenfor døren, på innsiden av fasaden, sitter Vår Frue av barnefødselen (*Madonna del Parto*) i en forgyllt nisje med et alter foran. Hun er en nydelig renessansemadonna fra rundt 1520, utformet i hvit marmor av Jacopo Sansovinio, som åpenbart må ha vært inspirert av den klassiske antikkens kvinneskulpturer. Frisert som en romersk keiserinne sitter Sansovinios Madonna rank og verdig med Jesusbarnet som en vilter ettåring stående på hennes venstre kne. Ofte er det hengt opp rosa eller lyseblå rosetter omkring nisjen hun sitter i. De er votivgaver gitt av kvinner som har bedt om forbønn for trygg forløsning og velskapte barn. Skulpturen har rykte på seg for å være særlig virksom, og rosettene er tegn på at de som har bedt foran henne er blitt bønnhørt.

Bare noen meter bortenfor, i det første kapellet i venstre sideskip, finner vi nok en berømt avbildning av Vår Frue, laget knapt hundre år etter Sansovinios skulptur. Altertavlen i dette kapellet er malt av Caravaggio i 1605 og refereres ofte til som *Madonna dei pellegrini*, pilegrimenes Madonna. Den unge moren Maria står i Caravaggios karakteristiske dramatiske belysning på dørstokken til sitt hjem med smårollingen Jesus på armen, og to slitne og fattige pilegrimer, en mann og en kvinne, kneler foran henne i tilbedelse. Maleriet har sammenheng med pilegrimsmålet Loreto på Italias østkyst, der en stor basilika rommer det som angivelig skal være huset jomfru Maria vokste opp i og der bebudelsen fant sted, transportert fra Nasaret til Italia på underfullt vis. På Caravaggios tid spilte kulturen i Loreto en stor rolle i fromhetslivet såvel ▶

MADONNA DEL PARTO: Rett innenfor døren, på innsiden av fasaden, sitter Vår Frue av barnefødselen (Madonna del Parto) i en forgyldt nisje med et alter foran. Hun er en nydelig renessansemadonna fra rundt 1520, utført i hvit marmor av Jacopo Sansovinio.

Professor Kristin B. Aavitsland er kunsthistoriker og middelalderforsker, og for tiden ansatt av Universitetet i Oslo som leder for Det norske institutt i Roma. I dette og følgende numre av St.Olav tar hun oss med til kirker i Roma hun synes er verd et besøk.

SPENNENDE ENKELTVERK: Interiøret holder ikke hva renessansefasaden lover, for kirkerommet er sterkt preget av 1700- og 1800-tallets omforminger. Men enkeltverk fra ulike tider fanger både fromme og det kunstinteresserte blikk.

RAMMET INN: Høyalterets lille bysantinske Maria-ikon har fått en mektig barokk innramming. Ikonet visstnok ble bragt til denne romerske kirken fra Hagia Sophia i Konstantinopel ved den ottomanske erobringen i 1453.

MADONNA DEI PELLEGRINI: Kirken har flere berømte avbildninger av Vår Frue. Denne altertavlen er malt av Caravaggio i 1605 og refereres ofte til som Madonna dei pellegrini, pilegrimenes Madonna.

som i geopolitikken. Ser man godt etter, ser det ut til at Caravaggio har brukt Sansovinios Jesusbarn som modell – det er det samme barnet som opptrer både i skulpturen og i maleriet.

GUDS MOR MARIA er naturligvis en viktig aktør i enhver romersk kirke. Kanskje må Sansovinios og Caravaggios bidrag i Sant'Agostino forstås som supplementer til høyalterets bysantinske Maria-ikon, som visstnok ble bragt til denne romerske kirken fra Hagia Sophia i Konstantinopel ved den ottomanske erobringen i 1453. I augustinerkirken har det lille ikonet fått en mektig barokk innramming, der Vår Frue hilses som «himmelens glede, verdens hjelp og skjærsildens trøst». Jomfru Maria og inkarnasjonen er også tematisert i et særlig staselig gravmonument på en av pilarene i venstre sideskip, bestilt av juristen Johannes Goritz fra Luxemburg (d. 1527), kansler for den pavelige domstol. Nok en vakker marmorskulptur

fra høyrenessansen viser jomfru Maria med både sin sønn og sin mor St. Anna, et motiv som gjerne kalles «Anna selv tredje». På veggen ovenfor har Rafael malt profeten Jesaja med visjonært blikk og en skriftrull som siterer en av hans profetier om inkarnasjonen på hebraisk, i god renessansehumanistisk ånd.

Gravmonumentet med fresken utført av det tidlige 1500-tallets mest celebre maler ble svært dyr for oppdragsgiveren. En langt mer beskjeden grav fikk erkebiskopen Olav Throndsøn av Nidaros, som døde i Roma femti år tidligere, i 1476. Han ble gravlagt i Sant'Agostino, som på det tidspunkt var en ganske ny kirke. Men først 450 år senere fikk han et gravminne her, med tekst på latin og nynorsk!

KANSKJE ER DEN STØRSTE SKATTEN i Augustins skattkammer på Campo Marzio likevel relikviene etter hans egen fromme og hengivne, men også masete og bekymrede mor, den hellige Monika. Hun døde i Ostia i 387, da hun og sønnen ventet på skipet som skulle frakte dem over Middelhavet tilbake til deres hjemtrakter i Nord-Afrika. St. Monikas kapell i sønnens kirke ligger i venstre tverrskip og er mye besøkt, og tallrike lys brenner daglig foran hennes skrin. Som i nesten alle romerske kirker flyter tider og steder sammen, også i denne. •

«Kanskje er den største skatten i Augustins skattkammer på Campo Marzio likevel relikviene etter hans egen fromme og hengivne, men også masete og bekymrede mor, den hellige Monika.»

Nå ble det en strid mellom jødene, og de sa: «Hvordan kan han gi oss sitt kjøtt å spise?» Jesus sa da til dem: «Sannelig, sannelig, jeg sier dere: Hvis dere ikke spiser Menneskesønnens kjøtt og drikker hans blod, har dere ikke livet i dere. Men den som spiser mitt kjøtt og drikker mitt blod, har evig liv, og jeg skal reise ham opp på den siste dag. For mitt kjøtt er sann mat, og mitt blod er sann drikk. Den som spiser mitt kjøtt og drikker mitt blod, blir i meg og jeg i ham.» (Joh 6,52-56)

Kjøtt og blod

TEKST: PATER ODDVAR MOI

S om prest har jeg mange ganger vært på syke- eller hjemmekommunion, for det er jo en del katolikker som ikke kan komme til kirke, enten de er på sykehus/-hjem eller bor hjemme. Da kan de selv eller pårørende kontakte menigheten eller en prest og slik kunne motta den hellige kommunion selv om de ikke kan komme seg til kirken. En prest eller en diakon kan komme, men også andre i menigheten som har blitt utnevnt av biskopen til en slik tjeneste. Noen familier ber regelmessig om slike besøk, men ikke så veldig mange, så her kan katolikker gjerne bli mer frimodige.

RITUALET FOR SYKEKOMMUNION er nokså enkelt; først åpner man med nådehilsen og syndsbekjennelse, så leses én eller flere bibeltekster, deretter åpnes pyxen med det hellige sakrament, Fadervår bes, presten gir den syke den hellige kommunion, og ritualet avsluttes med bønn og en velsignelse. Ritualet står i sin helhet i Katolsk bønnebok fra 1990.

Jeg nevner dette her fordi den første, lengste og viktigste teksten som leses under sykekommunionen, er den jeg siterte her øverst. Her sies det veldig tydelig at når vi i kommunionen spiser Jesu kjøtt og drikker hans blod, blir Jesus i oss og vi i ham. Johannes beskriver ikke den første nattverdhandlingen i sitt evangelium, men i sitt kapittel 6 beskrives betydningen av eukaristien/kommunionen svært så grundig. Kapittelet begynner med et brødunder, deretter insisterer Jesus (som vi ser over)

at dersom vi ikke spiser hans kjøtt og drikker hans blod, kan vi ikke ha del i ham. Diskusjonen rundt dette tas opp i flere runder utover i kapittelet, og til slutt ender det med at mange disipler blir støtt over dette anstøtelige og forlater Jesus. Apostlene derimot (og forhåpentligvis ligner vi dem) vil fortsatt følge Jesus, og Peter sier: «Herre, hvem skal vi gå til? Du har det evige livs ord, og vi tror og vet at du er Guds Hellige.» (v 68-69)

JEG TAR FREM DENNE TEKSTEN også fordi jeg har «korrigert» Bibel 2011 i sitatet øverst; jeg har fem ganger byttet ut ordet «kropp» med «kjøtt», noe Bibelselskapet skal gjøre i sin aller nyeste oversettelse, Bibel 2024. På gresk bruker Johannes ordet «σάρξ» som utvilsomt betyr kjøtt, og på engelsk, spansk, tysk, dansk og svensk brukes ordene flesh, carne, Fleisch, kød, kött. På norsk brukte 1930-oversettelsen «kjød», men da dette ordet ble for gammeldags på 60- og 70-tallet, syntes man vel at «kjøtt» var for kraftig, og den katolske Gunnes-oversettelsen fra 1968 og Bibelselskapets 1978-oversettelse brukte «legeme», og Bibel 2011 bruker altså «kropp». Legeme/kropp er for øvrig korrekt oversettelse av det greske ordet «σῶμα», som de andre evangelierne og også Paulus bruker når nattverden beskrives.

Det er altså Johannes som bruker det aller sterkeste ordet, «kjøtt», når han omtaler det vi mottar i den hellige kommunion, og jeg er glad for at dette skal komme klart frem i neste norske bibeloversettelse. •

Derfor skal vi feire Olav

Olavsvaka – olsok – har en dypere klangbunn i vår historie enn noen annen dag. Uten olsok, ingen 17. mai. Uten 1030 hadde hverken 1814 eller 1905 resonnert som avgjørende år.

TEKST: YNGVE KVISTAD ILL.: ROAR HAGEN

V erdens mest kjente nordmann er Olav Haraldsson. Sankt Olav, blant venner. Vikingkongen som led martyrdøden på en åkerlapp i hjertet av Trøndelag 29. juli i 1030, har satt Norge på kartet. Verden over skal det finnes rundt 400 byer med tilknytning til St. Olav. Gjennom kirker, kapeller, klostre, sykehus, skoler, Olavskunst, Olavsaltere, Olavskilder, samt idretts- og kulturarrangementer. Historisk har tallet, herunder innflytelsen, antakelig vært enda større. Helgenkongens kontrafei, en freske fra ca. 1150, er malt på en av søylene i kirken keiser Konstantin på 300-tallet lot bygge over grotten som ifølge tradisjonen er Jesu fødested. At Norges evige konge – *Rex Perpetuus Norvegiae*, som han kalles – har fått sidestilt plass med jomfru Maria og apostlene i Fødselskirken i Betlehem, er i seg selv et uttrykk for hans internasjonale status.

KONGE OG HELGEN

Det er St Olav's churches i Skottland, England og Irland; i Danmark, Finland og Sverige har det stått St. Olofkyrkor i mer enn 900 år, de siste innviet så sent som i 1962 og 1983. Helsingør har sågar sitt eget Sankt Olai Sogn. St. Olaf har også gitt navn til et knippe kirker i Baltikum. På Færøyene markeres hans himmelske fødselsdag, 29. juli, Ólavssøka, som nasjonal helligdag.

Midt på corsoen i Roma finnes St. Olavs kapell, i Nederland et Sint-Olofskapell, i spanske Covarrubias et relativt nybygd Olavskapell. I Texas står St. Olaf Kirke fra 1886, og i Midtvesten og Canada er flere kirker, både lutherske, katolske og anglikanske, viet «vår» Olav. I USA har dessuten St. Olaf College i Northfield en egen posisjon.

Ser man bort fra Olavskirkene i det historiske Russland (Novgorod) og den mektige Viborg katedral, som senere ble utslettet av Sovjetunionen da Stalin annekterte dagens Leningrad oblast, er den 216 år St. Olav's Church i vestbengalske Serampore i India blant de mer eksotiske spor etter den norske helgenkongen.

Med forfatterens og tegnerens tillatelse trykker vi denne artikkelen som ble offentliggjort i VG 30. juli i år

Olav II Haraldsson er den eneste – ved siden av den sicilianske sankta Lucia – som æres som helgen både av romerske katolikker, de gresk- og russisk ortodokse kirker – og sannelig min kamilavka, også i den protestantiske, anglikanske og evangelisk-lutherske konfesjon. Mange i Norge markerer olsok, bevisst eller ikke, den katolske festdagen som aldri forsvant fra den norske primstaven, ikke en gang etter reformasjonen.

DYPERE KLANGBUNN

Olavsvaka – olsok – har en dypere klangbunn i vår historie enn noen annen dag. Uten olsok, ingen 17. mai. Uten 1030 hadde hverken 1814 eller 1905 resonnert som avgjørende år.

I 2030 skal vi markere tusenårsminnet for slaget på Stiklestad. En feiring mange synes å mene vi bør avstå fra. Nordmenn hadde vel ikke vært nordmenn om ikke noen lot seg krenke av et nasjonalt jubileum. Når overskriften er kristning, nasjonsbygging og – huttetu! – identitet, er spetakkelet rimelig forutsigbart. Hvordan/hvorfor feire en religiøs fundamentalists gjerninger i et sekulært, multikulturelt og globalisert samfunn?

En «massemorder, sadist og tyrann», ifølge SV-nestleder

Olsoke 1030-2022
Ron Hagen

Torgeir Knag Fylkesnes, som også har sagt til NRK at «kirken har etablert et feil bilde av slaget på Stiklestad». Han mener «vi bør fokusere mindre på Olav den Hellige sin rolle, og heller få et mindre kirkenært og mer historisk perspektiv på slaget».

Mon det.

I avisen Vårt Land advarte nylig lederen i Human-Etisk Forbund (HEF) mot en «for kristen» 2030-markering, og anmodet barne- og familieminister Kjersti Toppe (Sp) – som er ansvarlig statsråd for nasjonaljubileet – om å sørge for en bred feiring av «mangfoldet av kulturarver», ikke bare den kristne.

BLE IKKE KANONISERT

Både Fylkesnes og HEF-lederen har noen poenger, isolert sett, om en håndfast krigerkonge med asosial adferd målt med vår tids verdisyn, og at dagens Norge kulturelt er et resultat av flere utviklingstrekk enn kristendom og kirke. Det grenser likevel til svak selvtilit, nesten komisk, når man på denne måten uttrykker frykt for

«Olavsvaka – olsok – har en dypere klangbunn i vår historie enn noen annen dag. Uten olsok, ingen 17. mai. Uten 1030 hadde hverken 1814 eller 1905 resonnert som avgjørende år.»

at tusenårsmarkeringen av Hellig-Olavs kristningsverk kan gi kristendommen for stor oppmerksomhet.

Mye kan sies om både krigerkongens hellighet, om Stiklestad-slagets egentlige formål, hvem som førte avindskjold mot hvem, og de underliggende motiver for å helgenkåre Olav Haraldsson. Noen gjør sågar et poeng av at St. Olav aldri ble kanonisert. Nei, han ble ikke det, for kanonisering som sådan var noe paven begynte med først i et senere århundre. På tusentallet var denslags delegert til biskoper, som den engelske Grimkjell, kong Olavs hirdbisp.

Dette er uansett ikke poenget. For historikerne er skjønt enige om at Norge ikke ble kollektivt kristnet idet kongen stupte på Stiklestad. Slaget i 1030 markerer fullbyrdelsen av en prosess som hadde pågått siden Olav Tryggvasons tid, og helgenkåringen i 1031 var vel så maktpolitisk som religiøst betinget. Det forringer på ingen måte det vesentlige, som er paradigmeskiftet. Mentalitetsendringen i Norge var absolutt. Det kom aldri noe tilbakeslag.

Dette er forelegget for feiringen i 2030. Ikke den feilbarlige vikingen.

OLAV SOM SYMBOL

Humaniteten som kom med kristendommen var en ny idé; synet på at mennesket hadde egenverdi. Det brøt med den gamle orden som satte ætten foran enkeltmennesket, æren foran individet. Humanismen var en kristelig dyd, noe mange antireligiøse bevegelser synes å glemme i sin iver etter selv å annektere begrepet og fremstille det som en motsats til kristendommen. Og selv om også dette var en lang og vedvarende prosess, og man igjen kan spørre om hvor stor del av æren Olav skal tilskrives, så spilte han like fullt en avgjørende rolle for å få vedtatt kristenretten på tidlig 1020-tall.

Han var, om enn hardhendt, garantisten for å beve-

ge samfunnet mot en bedre rettspraksis under innflytelse av kristen humanisme. Som professor Ståle Kleiberg skrev i en olsok-kronikk i Adressa for et par år siden, er det «et avgjørende poeng i fortellingen om Olav at han har én fot i både gammel og ny tid. Da blir det meningsløst å kritisere ham

for ikke å være helgen fra fødselen av».

Vi vet ikke hvor inderlig hans tro var. Om han så kristendommen som en nødvendig EØS-avtale for å tilpasse seg et Europa hvor kirken hadde forbudt kristne å handle med hedninger. Det er likevel ikke urimelig, i lys av virkningshistorien, å se Olav den hellige og begivenhetene 29. juli for snart tusen år siden, som symbolet på nasjonalstatens fødsel og Norges åndelige, politiske, kulturelle og juridiske tilkobling til Europa.

Det kan vi trygt feire i 2030 – uten at noen skal frykte å miste seg selv. •

MEN STØRST AV ALT ...

I Bergprekenen sier Jesus: «Dere har hørt det er sagt: Du skal elske din neste og hate din fiende. Men jeg sier dere: Elsk deres fiender, velsign dem som forbanner dere, gjør godt mot dem som hater dere, og be for dem som mishandler dere og forfølger dere. Slik kan dere være barn av deres Far i himmelen.»

Mange av oss tenker: Går DET an, da
– i praksis?

TEKST: ELISABETH SOLBERG FOTO: KRISTIN SVORTE

Et sted ute på landsbygda i Rwanda ligger Santo Karoli skole. Ennå har den bare 25 elever, for den ble opprettet for ett år siden.

– Karoli var navnet på pappaen min, sier rwandiske Jeanne, kvinnen som har grunnlagt skolen på tomten faren eide før han ble drept i folkemordet i 1994. En stor del av familien hennes, mor, far og søsken, strøk med. Jeanne overlevde, fordi hun gikk på internatskole fjernt fra hjemstedet. Som 18-åring stod hun bokstavelig talt på bar bakke, hjemmet var jevnet med jorden, mennesker og dyr utryddet.

JEANNES KAMP

Nesten 30 år senere er Jeanne vel integrert i

Norge, med familie på fire barn. Hun er ikke så interessert i fokus på egen person, bare i den grad hennes historie kan tjene den livsoppgaven hun er glødende opptatt av: Hun vil enhver kime til hat til livs! I stedet vil hun plante kjærlighet. Hun benytter begeistret planterikets metaforikk når hun formulerer sitt budskap:

– Hatets frukter er mer hat og vold. Kjærlighetens frukter er større kjærlighet og fred. Vi må så kjærlighet, sier hun, alle spirer til hat må rykkes opp med rot!

Dette er hennes kall i livet. Jeanne føyer en trosdimensjon til budskapet:

– Hvis du er kristen, må du la Jesus bo i hjertet ditt, men Jesus kan ikke bo der sammen med hatet. Det er kjærligheten han representerer.

Hat kan sås helt umerkelig. Unngå hat i familien! Oppstår det problemer, så snakk sammen, rydd opp, så kjærligheten kan vokse mellom alle familiemedlemmene! Det er mye hat i samfunnet, og mediene må være seg sin rolle bevisst. Hat er farlig!

Jeanne vet av bitter erfaring hva hun snakker om.

VEKSTVILKÅR FOR SPLID

Spliden i det rwandiske samfunnet oppstod langt tilbake i tid. Da monarkiet, bestående av tutsiherskere, ble styrtet i 1959 og mange tutsier fordrevet fra hjemlandet, tok hutuene makten og hindret tutsiene å vende tilbake. Dette ga grobunn for gjensidig hat i begge folkegruppene.

– Noen tutsier ble igjen i Rwanda, blant dem min far og hans bror. Gjennom oppveksten ble familien min diskriminert av majoritetsbefolkningen.

I tidligere tider hadde det ikke vært fokus på forskjellen mellom de to folkegruppene, naboer var venner, uansett hvilken gruppe de tilhørte. Men hatet ble sådd, og spiren fikk næring gjennom oppdragelsen av barna, diskriminering på skolene, og ikke minst gjennom mediernes propaganda.

I 1994 slo hatet ut i full blomst. Fra radioen, RTL, lød kampsanger og oppfordringer til å «jobbe». Det var ensbetydende med å drepe. «Utrydd kakerlakkene, drep slangene!» skrålte radiostemmene og nøret opp under den brannen av massepsykose som spredte seg lynraskt over landet. Naboer ble fiender, helvete var løs.

– Hutuer tok seg inn i tutsienes hus og hentet ut alle i husstanden. Folk flyktet hals over hode, mens det pågikk en regelrett nedslaktning. Det eneste våpenet morderne hadde, var macheter – store, skarpe kniver. Familier ble meiet ned, gatene var fulle av lik. Hele tutsibefolkningen skulle utryddes.

Slik fikk Jeanne som 18-åring tilværelsen fullstendig snudd på hodet. Grusomhetene og tapet av alle de kjære risset seg inn i sjelen som sorg, sinne og smerte. Spesielt glemmer hun aldri den naboen som drepte moren og lillesøsteren hennes.

– Han tok med seg moren og søsteren min, som hadde flyktet ut av huset og prøvde å gjemme seg. Av en eller annen grunn brukte han ikke machete, men han dro med seg de to fire kilometer til et vann, der han druknet dem.

Bildet av denne mannen brente seg fast i Jeanne.

– Jeg klarte ikke slippe ham, han satte seg fast i hjertet mitt, og jeg HATET ham. Jeg var

«Hvis du er kristen, må du la Jesus bo i hjertet ditt, men Jesus kan ikke bo der sammen med hatet. »

besatt av hatet til ham. Jeg kunne ha drept ham – nei, jeg er ikke skapt til å drepe. I stedet gråt jeg hver dag i mange år.

KJÆRLIGHETENS FRUKTER

I sjokktilstand måtte Jeanne avslutte utdanningen og finne seg arbeid på et sykehus. Noen år senere kom hun til Norge, som gift kvinne med tre små barn. Hun visste lite om det nye landet, kunne bare fransk i tillegg til sitt eget morsmål. I St. Hallvard kirke i Oslo traff hun et ektepar hun kunne snakke fransk med.

– De ble kjent med oss og hjalp oss med å integrere oss i det norske samfunnet. Barna spiste hos dem ukentlig, de hjalp til med lekse og lærte dem mange ferdigheter, som å gå på ski og å svømme. En dag sa damen: «Jeanne, du har jo mistet moren din så tidlig, kan jeg få lov til å være din mamma?» Jeg ble himmelfallen. Jeg trodde ikke helt på at hun mente det; men alt den familien har gjort for oss, har vist nettopp en raus foreldrekjærlighet. Vi ble godt integrert i familien. Barna mine har fått norske besteforeldre. De kjøpte dyre klær og skolesekker til barna, slik at de ikke skulle skille seg ut fra de norske. De tok virkelig Bibelens ord på alvor, de «oppøyet de små og ringe».

Jeannes familie ble bosatt i en kommunal leilighet i femte etasje i en blokk på Tøyen. To etasjer under bodde det narkomane. Hun følte seg utrygg over at barna stadig måtte passere de narkomane for å gå på skole eller barnehage. En dag toppet det seg:

– Jeg skulle på svømming på Tøyenbadet ▶

Rwanda

er et sentral-afrikansk land med grense til Uganda, Tanzania, Burundi og DR Kongo. På begynnelsen av 1990-tallet utgjorde folkegruppene hutuer 85 prosent av befolkningen, tutsier 14 prosent og twa én prosent. I 1994 skjedde et av de verste folkemordene i historien: I løpet av ca. 100 dager ble rundt én million mennesker, de fleste av dem tutsier, slaktet ned. I dag er befolkningen på nesten 13 millioner mennesker, og man bruker ikke lenger betegnelsene «tutsi» og «hutu», men alle kaller seg «rwandere».

med min mamma. Da jeg gikk ned trappene i oppgangen, satt det en ruset mann med en pistol i tredje etasje. Panikken grep tak i meg. Nå dør jeg, enten jeg går opp eller ned, tenkte jeg. Jeg bestemte meg for å passere mannen. Heldigvis så han ut til å sove rusen ut, så jeg kom helskinnet ned trappene. Straks oppsøkte jeg en nabo, og sammen ringte vi politiet. Det viste seg at pistolen var ladd og klar til bruk, og politiet tok hånd om mannen. Episoden skremte oss.

Jeanne norske familie gikk til banken for å hjelpe henne med boliglån, slik at familien kunne flytte. Siden hun bare hadde midlertidig jobb, innvilget ikke banken søknaden, selv ikke da den norske familien tilbød å låne henne 300 000 kroner til egenkapital. Da gikk de radikalt til verks.

– Vet du hva, utbryter Jeanne entusiastisk, de ble enige om å kausjonere for et lån for oss! Kan du tenke deg, DET er nestekjærighet i praksis! Det manglet ikke på advarsler fra

TRAUMER: Livet til Jeanne ikke vært noen solskinnshistorie. Traumene var det få utenforstående hun kunne dele med. Hun gråt mye og sørget over alle de kjære hun hadde mistet. Etter 25 år fikk hun diagnosen posttraumatisk stress. Men Jeanne tok grep og har fått et godt liv nå. – Traumene kan komme tilbake, men jeg håndterer dem bedre.

banken og fra omgivelsene; men til ingen nytte.

Lånet gikk i orden, og Jeanne og hennes familie kunne kjøpe seg et rekkehus.

TRAUMER

Selv om de materielle forholdene nå er på stell, har livet til Jeanne ikke vært noen solskinnshistorie. Traumene var det få utenforstående hun kunne dele med. Hun gråt mye og sørget over alle de kjære hun hadde mistet.

– Stakkars barna mine, det er tungt å leve med en mor som gråter så mye. Familien prøvde så godt de kunne å trøste meg, men ingen kunne forstå de opplevelsene som var meislet inn i dypet av sjelen. Etter 25 år ble jeg syk, alt jeg hadde sett og vært igjennom, kom tilbake.

Posttraumatisk stress kalles det visst av dem som forstår seg på slikt. Jeanne brøt sammen. To ganger ble hun innlagt på sykehus, men selv ikke psykolog-eksperter greide å hjelpe henne.

– Som psykiatrisk pasient ble jeg sendt hit og dit i helsesystemet, men ingen forstod på alvor hva jeg gikk igjennom. De sa til meg: «Du er traumatisert», og til slutt konkluderte de med at jeg jo hadde greid å leve med traumene i 25 år og måtte fortsette å leve med dem.

DET FANTES HÅP

– I desperasjon ba jeg om å få reise på ferie.

*«Jeg sa: Jeg er datter av Karoli.
Du tok livet av mammaen og søsteren
min, og nå er jeg kommet hit for å
tilgi deg. HÆ! Mannen ble paff,
han trodde meg ikke.»*

ÅPNET SKOLE: På Jeannes hjemsted var det ingen skole, derfor har hun brukt penger hun har arvet til å bygge en. Den heter Santo Karoli skole. – Skolen åpnet i fjor. Vi hadde en stor fest, der også barna til noen av naboene som drepte familien min, deltok. Slik kunne jeg vise dem i praksis at jeg ikke lenger bærer nag. Alle er velkommen på skolen. Dette er min konkrete måte å plante kjærlighet på og fjerne røttene til hat.

Jeg måtte ut, jeg måtte få puste. Så dro jeg til Rwanda. Der kjente jeg en prest som også hadde mistet familien sin i folkemordet, og som i tillegg hadde utdanning i psykologi. Han kunne jeg dele erfaringene mine med. Presten pekte på mitt sentrale problem: raseriet og hatet. Jeg hadde lagt drapsmannen for hat, hatet hadde satt seg fast i hjertet mitt, og det skadet meg, mente presten. «Om du slipper tak i det, kan du finne veien ut av mørket.» Det ville kreve hard innsats, men jeg tenkte at jeg jo ønsket å følge Jesus, som selv tilga sine drapsmenn. «Tilgivelse kan gi deg livet tilbake», sa presten. Men hvordan kunne jeg komme dithen?

VENDEPUNKTET

Prestens eget eksempel ble et vendepunkt. Mannen som hadde drept prestens familie, hadde selv mistet livet, og hans to barn hadde ingen til å forsørge seg. I sin nestekjærlighet betalte presten begge barnas skolegang og senere universitetsutdanning.

– Han forklarte meg: «Sier du at du tilgir noen, kan det låte hult dersom du ikke tar konsekvensen av det. Du må vise i praksis at du ikke bærer nag.» For meg ble denne presten et eksempel på hvilken vei jeg måtte gå. Vi hadde samme skjebne, vi ønsket å følge Jesu eksempel, og da var ekte tilgivelse løsningen.

I følge med presten og en kusine oppsøkte Jeanne sin mors drapsmann, som fremdeles bodde på hjemstedet hennes. Hun presenterte seg, for mange år var gått og han kjente henne ikke igjen.

– Jeg sa: «Jeg er datter av Karoli. Du tok livet av mammaen og søsteren min, og nå er jeg kommet hit for å tilgi deg.» HÆ! Mannen ble paff, han trodde meg ikke. Han svarte: «Jeg har sittet i fengsel, jeg har sonet min straff, vil du sette meg fast igjen?» Han møtte meg

20 SKJEBNER: For 5 år siden startet Elisabeth Solberg serien «De kom og ble», der hun har presentert innvandrede katolikker som forteller om hva de kom fra og hvordan de lever i Norge. «De fleste katolikker i Norge er innvandrere. Det er lett å plassere dem i båser og glemme at hvert individ har en historie», sa hun. Med dette intervjuet har Elisabeth Solberg formidlet 20 slike historier.

med et stenhjerte og tok ikke imot min tilgivelse. Men det fikk være opp til ham; jeg hadde gjort min del og kunne gå videre i livet. Jeg var kvitt hatet.

ET KONKRET TEGN PÅ TILGIVELSE

Som et tegn på at hun ikke lenger bar på nag, ville Jeanne sette kjærligheten ut i praksis. Hun hadde fått 300 000 kroner som forskudd på arv fra sin norske familie. På hennes hjemsted var det ingen skole for barna som bodde der. Derfor brukte hun pengene til å bygge en skole, som hun kalte Santo Karoli skole.

– Skolen åpnet i fjor. Vi hadde en stor fest, der også barna til noen av naboene som drepte familien min, deltok. Slik kunne jeg vise dem i praksis at jeg ikke lenger bærer nag. Alle er velkommen på skolen. Dette er min konkrete måte å plante kjærlighet på og fjerne røttene til hat.

Det koster penger å holde skolen i gang. Hittil har hun finansiert den av egen lønn, men hun håper å få et nettverk så flere kan bidra. Jeanne har fått et godt liv nå.

– Traumene kan komme tilbake, men jeg håndterer dem bedre.

Erfaringene hun har gjort seg i livet, vil hun bruke til å bekjempe hat. Hun er rustet til kamp, men ikke med machete eller pistol. Hennes eneste våpen er det som virkelig duger i livet: radikal kjærlighet. •

I mørket på 1-2-3

Stoff for barn må formidles enkelt, gjerne med humor og friske tegninger, slik Cappelen Damms «Leseløvebøker» har gjort i mange år. Like selvsagt må ikke feil og mangler skape forvirring eller fordommer.

TEKST: BJØRN ARE DAVIDSEN

Dette blir ikke mindre viktig første gang barn leser om noe. Hvor godt treffer så Cecilie Winger når hun skriver om *Norgeshistorien på 1-2-3*?

EN SLIK FORTELLING KAN GJØRES på flere måter. Winger starter ikke uventet med istiden, steinalderen, bronsealderen og jernalderen. Så skjer et underlig skifte. I stedet for noe så banebrytende som kristningen, løfter hun frem middelalderen i to kapitler. De handler ikke om at vi fikk skriftkultur og bøker, lover som tydelig gjenspeiler nestekjærlighet, hospitaler, et nytt syn på menneskeverdet eller noe annet avgjørende.

Nei, temaene er *Borgerkrig* og *Svartedauden*. Winger havner i mørket på 1-2-3. Barna lærer altså at konflikter og pest, kort sagt «den mørke middelalderen», tar over. Neste kapittel blir ikke bedre. *Unionstiden* og *heks*er fokuserer igjen på det mørke og makabre. I det hele tatt er det vanskelig å se noe

positivt før sluttkapitlet fremmer myten om at vi var et av verdens fattigste land. Heldigvis fikk vi «tidenes beste julegave» i 1969, oljen.

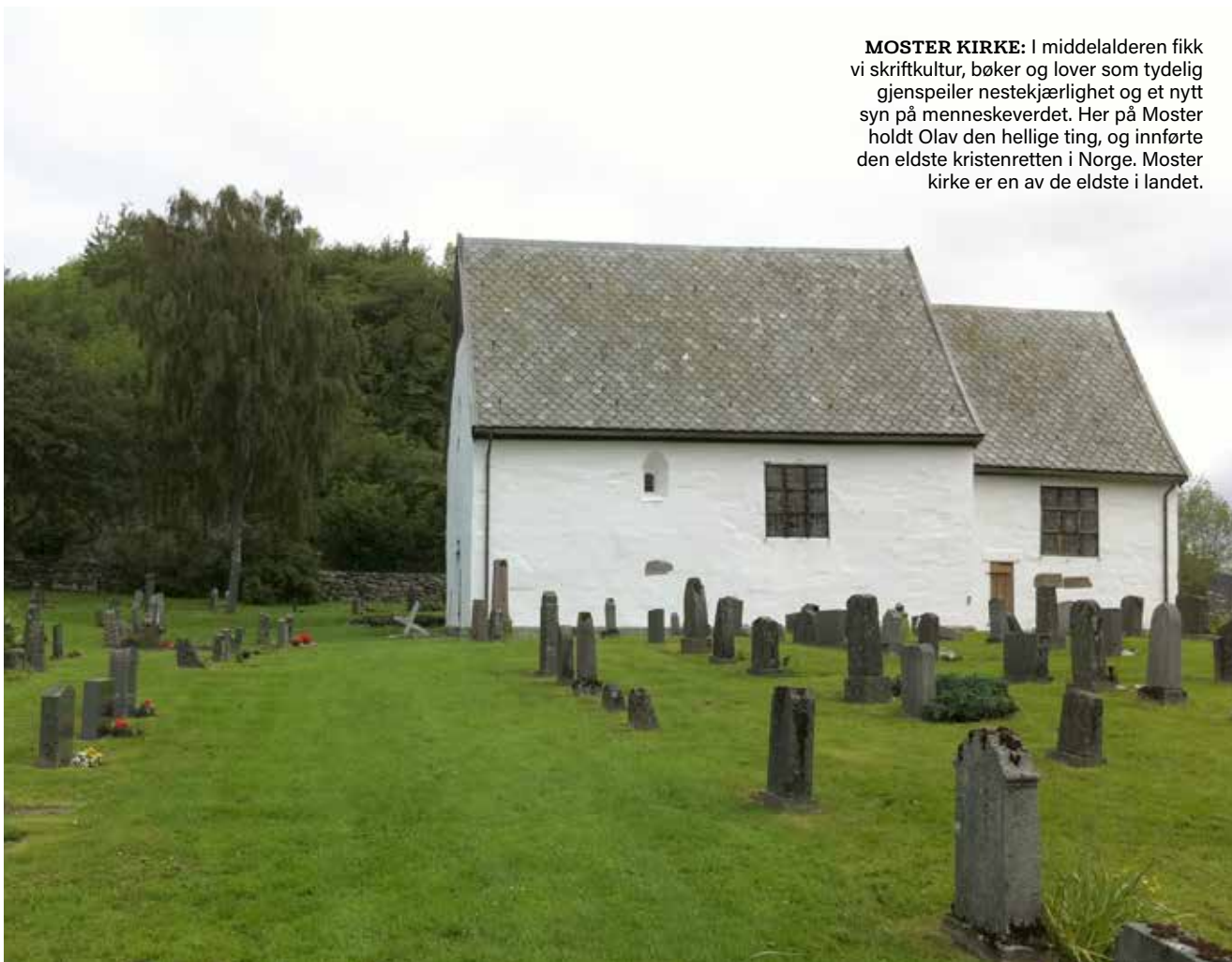
For leserne fremstår bokens overordnede fortelling som at Norge var et forferdelig land i over tusen år, men at vi ble reddet ved ren flaks. Et gjennomgående tema er slaveriet. Vi møter det først i bronsealderen. De døde «fikk med seg det de trengte» av våpen og smykker, og rikfolk «kanskje ... en slavekvinne!». Det sies ikke hva de trengte dette til. Noen barn vil sikkert undre seg. I bronsealderen trodde man altså på et liv etter døden med behov for å slåss og pynte seg, for ikke å si slaver?

Det fortelles ikke hvordan slavene havnet i graven, men man trenger ikke være en fremmelig 7-åring for å ane at det hverken var frivillig eller levende. Ingen kapitler sammenligner et slikt menneskesyn eller form for etterliv med det som kirken står for. Til gjengjeld virker det som et skikkelig gjennombrudd i

jernalderen når «Skrivekunsten er oppdaget!». Runer risset inn på stein kan tvinge gudene til å oppføre seg, selv om de vanligvis brukes til bønner på gravsteiner for å beskytte de døde. Det fortelles ikke hva døde skal beskyttes fra, men det er tydelig at etterlivet er skummelt, selv om det senere fortelles at krigerne som døde i kamp fikk feste i Valhall.

HVA SKJEDDE MED DE SOM DØDE i sykdom, med gamle, fattige og treller? Dessverre nevnes ikke at runekunsten ikke ga en *skriftkultur* – eller hva som faktisk gjorde at vi fikk noe så banebrytende. I stedet utheves trellden Kark (8) i en ramme som *Dagens gjest*. Kjøpt for et hareskinn er han eid resten av livet og må jobbe dagen lang. Dermed blir det enda merkeligere at treller ikke omtales senere enn i vikingtiden. Hvor ble de av etter å ha vært nevnt i så mange kapitler?

Det er fristende å foreslå en ny utgave der *Dagens gjest* Kark (18) forteller at

MOSTER KIRKE: I middelalderen fikk vi skriftkultur, bøker og lover som tydelig gjenspeiler nestekjærlighet og et nytt syn på menneskeverdet. Her på Moster holdt Olav den hellige ting, og innførte den eldste kristenretten i Norge. Moster kirke er en av de eldste i landet.

«Norgeshistorien på 1-2-3 bør ikke være det første barn leser. Det er vanskelig å se at de bør lese den i det hele tatt.»

han nå heter Kark Frihals: «En biskop betalte for at jeg skulle bli fri og tok bort lenken om halsen!» Etterpå var Kark i Paris, lærte underlige kunnskaper om tall og stjerner og Bibelen, og er nå prest. «Jeg må nok fortsatt jobbe fra morgen til kveld, smiler han, for å holde kirken i orden og hjelpe fattige som er syke og sultne».

I stedet omtales kristningen kun med at Olav Haraldsson i 1020 bestemte «at det ikke er lov å tro på Odin mer, bare på Hvitekrist (Jesus)». Ikke alle gikk med på det, selv om prestene fristet med at «de som bygde kirker, fikk sikker plass i himmelen», sammen med så «mange familiemedlemmer og venner som det var sitteplass til i kirken». Ikke rart at det da ble «fart på sakene» og mange vakre stavkirker.

Voksne lesere må kort sagt gni seg i øynene. Hvor kommer dette perspektivet fra? Boken forteller ikke om en kristning over lang tid eller som et radikalt skifte, med verdier som nestekjærlighet og ydmykhet, og nærkontakt med Europas lærdomstradisjon.

NESTE KAPITTEL BLIR IKKE LYSERE.

Mens historikere snakker om borgerkrigstiden, velger Winger å skrive om *Borgerkrigen*. Tittelen er et oppspark: I 1130 var alle «i krig med hverandre». Barna lærer ikke om en strid innen stort sett eliten, med vekslende styrke og til dels lange avbrudd, men om hele folket i en krig som «varte i 110 år».

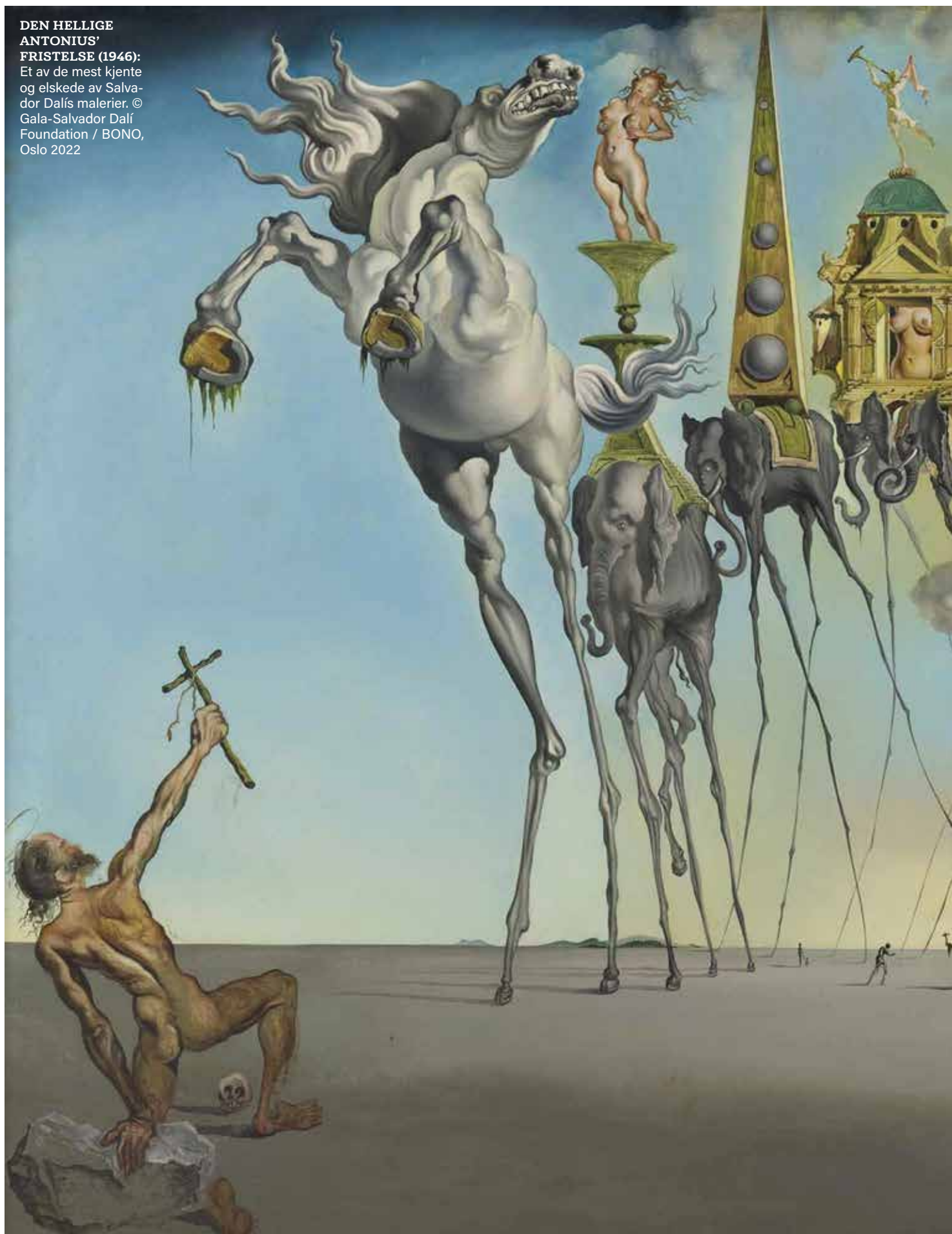
Selv om det fortelles at striden handlet om hvem som skulle være konge, kan ikke kapitlet leses på andre måter enn

at kampen stod mellom kongen og kirken. Winger slår fast at det var «to hovedfiender»: De som støttet birkebeinerne, og de som støttet baglerne, med «biskopen som sjef», en «krigerbiskop, ikke en from prest».

I realiteten er ikke birkebeinerne omtalt i kilder før 1170-tallet, og baglerne var aktive kun i tredje og siste fase, mellom 1196 og 1217, altså under en femtedel av borgerkrigstiden. Ja, kirken stod avgjort på baglernes side, men ikke på grunn av en krigerbiskop. En konflikt var vanskelig å unngå når kongen forlangte å bestemme over kirken, mens biskopene ønsket selvstyre, som selv å kunne bestemme hvem som skulle være prester og biskoper. Skal man først si noe typisk om kirken i borgerkrigstiden, handler ikke det om krigerske biskoper, men om alle forsøkene på å skape fred, ikke minst ved bedre regler for tronfølgen.

Norgeshistorien på 1-2-3 bør ikke være det første barn leser. Det er vanskelig å se at de bør lese den i det hele tatt. •

**DEN HELLIGE
ANTONIUS'
FRISTELSE (1946):**
Et av de mest kjente
og elskede av Salva-
dor Dalí's malerier. ©
Gala-Salvador Dalí
Foundation / BONO,
Oslo 2022

SALVADOR DALÍ:

Fra blasfemi til nukleær mystisisme

Salvador Dalí spyttet på Kristi bilde og hans hellige hjerte i 1929. Tyve år senere hadde ateisten og blasfemikeren Dalí blitt en hengiven katolikk, og i 1950 erklærte den spanske kunstneren at han var en kristen mystiker.

TEKST: THERESE SJØVOLL

Salvador Dalí (1904–1989) var en spansk maler, forfatter, dramaturg og provokatør, og han regnes som et av det 20. århundrets største kunstikoner. Dalí er kjent for sine bisarre scener og sitt detaljerte og hyperrealistiske formspråk. Han er også kjent for sin eksentriske fremtoning og for å iscenesette seg selv. I utallige portretter møter Dalí betrakteren med oppspærrede øyne og en insektaktig følehornsbart. Barten ble en del av hans dramatiske persona og varemerke, og Dalí-bart har blitt et begrep.

SURREALISME

Dalí forbindes først og fremst med den surrealistiske kunstbevegelsen. Surrealismen var opptatt av drømmer, begjær og fantasi; det irrasjonelle, det ubevisste, ubehagelige, uventede, ukonvensjonelle og overraskende. Surrealistene ville revolusjonere den menneskelige erfaring. Skillet mellom drøm og virkelighet skulle opphøre og forenes i en absolutt virkelighet, en ny supervirkelighet; en *sur-* (fra fransk «over» eller «super») *réalisme* (virkelighet).

BLASFEMI

I 1929 erklærte Dalí seg som en surrealist blottet for alle moralske verdier, og samme ►

år tegnet han Jesus og Jesu hellige hjerte omgitt av ordene «Noen ganger spytter jeg med glede på portrettet av min mor». Dalí hadde vokst opp med en from, katolsk mor og en ateistisk og antiklerikal far, og hans forhold til kirken var komplisert. I følge Dalí var katolisismen årsak til hans dype skam knyttet til sex, og i 1929–30 malte han en serie med bilder der temaet var onani, skam og kirke.

MYSTISISME, VITENSKAP, OG KLASSISIME

Hiroshima og «atomeksplosjonen 6. august 1945 skaket meg på seismisk vis», skrev Dalí. Dalí hadde lenge interessert seg for moderne fysikk, og på begynnelsen av 1940-tallet hadde han også begynt å søke mot kirken og sine katolske røtter. For Dalí var spaltningen av atomet og den nye atomfysikken et bevis på

«FOR DALÍ VAR SPALTINGEN AV ATOMET OG DEN NYE ATOMFYSIKKEN ET BEVIS PÅ GUDS EKSISTENS.»

KUNSTIKON:
Salvador Dalí (1904–1989) var en spansk maler, forfatter, dramaturg og provokatør. Han regnes som et av det 20. århundrets største kunstikoner.

Guds eksistens. Tross bombens grusomme menneskelige konsekvenser var Dalí – som så mange andre – vitenskapsoptimist.

Atombomben fikk stor betydning for Dalís kunstnerskap og religiøse overbevisning. Han mente at atomfysikken krevde en helt ny måte å male på, og brøt fullstendig med surrealismen. «De to mest subversive tingene som kan skje en eks-surrealist», skrev Dalí, «er for det første å bli en mystiker og for det andre å kunne tegne». I sitt «Mystiske manifesto» fra 1951 beskrev Dalí seg selv som en mystiker i den katolske tradisjonen fra Teresa av Avila og Johannes av Korset. Visuelt vendte han seg mot den klassiske tradisjonen og 1500- og 1600-tallets renessanse og barokk.

VENDEPUNKTET

Den hellige Antonius' fristelse (1946) – et av de mest kjente og elskede av Dalís malerier – representerer et vendepunkt i Dalís kunstnerskap. Motivet – den hellige Antonius (ca. 251–356) som i sin ørken og ensomhet møter Satans fristelser – er kjent. Mange kunstnere, deriblant Hieronymus Bosch og Pieter Bruegel, har latt seg inspirere til fantasifulle og dels burleske fremstillinger av temaet.

Hos Dalí kneler St. Antonius naken og sårbar i sanden. Korset er hans styrke i møte med en infernalsk kavalkade som skrider mot ham på overmektig vis. Stridsefanter, som oppstiltede fantomer fra Hannibals hær, anføres av en steilende stridshest i overnaturlig størrelse. Elefantene bærer denne verdens fristelser: en naken kvinne som byr seg frem og fragmenter av en luksurvilla i palladiansk stil. Villafragmentene omslutter en naken kvinnetorso og krones av Fama, ryktets og berømmelsens gudinne. Videre, et fallisk eller babelsk tårn alt ettersom hvordan man ser det. Elefanten som bærer en obelisk er en hilsen til Bernini – 1600-talls pavenes yndlingsskulptør og arkitekt.

NUKLEÆR MYSTISISME

I Barcelona holdt Dalí i 1950 foredraget «Hvorfor var jeg blasfemisk. Hvorfor er jeg mystiker». Temaet var hans transformasjon fra blasfemiker til hengiven katolikk. Dog anså han seg selv som en katolikk uten «fulkommen tro». Han forsøkte å overbevise om at hans oppgave som «sann mystiker» var å fortolke og formidle visuelt sine «mystiske visjoner», forenet med moderne vitenskap. Dalís sene kunstnerskap er viet hans personlige visualiseringer av den nye vitenskapen og katolsk doktrine, og det Dalí kalte for en ny «nukleær mystisisme». •

EWA SIARKIEWICZ-BIVAND,
St. Paul menighet i Bergen.

Klerikalisme i våre menigheter?

Klerikalisme er «en perversjon og roten til mange onder i Kirken» sier pave Frans og oppfordrer oss til å bekjempe den. Det høres alvorlig ut og forplikter oss til å se på fenomenet og reflektere over om, og i hvilken grad, det finnes klerikalisme i våre menigheter. Og i så fall, hvordan kan vi motstå den?

PAVEN SIER videre at «Klerikalisme oppstår fra en elitistisk og ekskluderende visjon om kall, som tolker ordinasjonen som en makt som skal utøves, i stedet for en gratis og sjenerøs tjeneste, som skal gis». Man kan si at dette ikke er noe nytt. Allerede den hellige Augustin påpekte at det er en stor forskjell mellom presteembete og det å være en medkristen: «det første betegner fare og det annet frelse». Debatten om klerikalisme har pågått i mange år. Men den er blitt intensivert i takt med avsløringene om seksuelle overgrep, eller for å være mer presis, med kjennskap til at mange overgrepssaker har blitt forsøkt dekket over. Samtidig er klerikalismens konsekvenser også mye bredere.

KLERIKALISME ER EN FORESTILLING om at ordinerte prester er over alle andre av Gudsfolk, ikke bare når de forvalter sakramenter i Kristi person, men også i alle andre, mer hverdagslige sammenhenger. Å være «over» betyr samtidig å være uten kontroll utenfra. «Never question a priest» (aldri utfordre presten) - pleide man å si på engelsk.

Klerikale holdninger er på en måte naturlig forankret i Kirken som institusjon – den er føydal og hierarkisk. I mange presteseminarer har denne paternalistiske holdningen blitt en del av formasjonen. Dette er heldigvis i endring, men forståelsen av prestens rolle varierer fortsatt, også i det katolske Norge. La oss ikke glemme at våre prester kommer fra et stort antall presteseminarer verden rundt; fra mange forskjellige tradisjoner, hvor det ikke er vanlig å motsette seg presten. For prester med bakgrunn fra slike tradisjoner, kan det være ubehagelig å bli vant med den norske væremåten, hvor alle, inklusive barn, er «dus», og hvor man må fortjene menighetsmedlemmers respekt. Respekt kommer ikke automatisk som følge av sutan og prestesnip. Noen prester kan bli litt skremt i begynnelsen, men en pastor med sterk presteidentitet har ingenting

å frykte. Vi verdsetter våre prester høyt, selv om vi ikke viser det med å kysse deres hender.

VI KAN ANTA AT FAREN for klerikalisme i Norge er mindre enn andre steder, gitt det norske samfunns og dermed også norske katolikkers praksis rundt likestilling og egalitære holdninger. Likevel er klerikalismen ikke fraværende. Ikke bare hos prestene, men like mye hos oss sognebarn som også kommer fra alle verdens kanter. Klerikalisme praktiseres ikke bare av ordinerte prester, men er synlig i lekfolkets reaksjoner vis-à-vis prestens ord, beslutninger, oppførsel og livsstil.

Lytter vi bare til presten og gjør som vi blir bedt om, eller stiller vi spørsmål hvis vi er i tvil? Er menighetsrådet bare et kaffeslabberas eller blir rådets råd tatt inn i beslutninger som tas? Smiler vi bare til hverandre når presten gjør ting som kan mistolkes, eller når hans «humoristiske» måte å uttrykke seg på oppleves upassende, eller klarer vi å reagere? Er det for vanskelig å fortelle presten om kritikkverdige forhold eller er baksnakking vanlig? Dette tyder på klerikalisme blant lekfolk. Hvis man virkelig ønsker å være en medhjelper, en støttespiller som viser omsorg for presten, så bør man si fra. Samtidig betyr det ikke at man skal komme til presten med all verdens klager om ting vi skulle ønske at skjedde i menigheten, stort sett er dette ting man kan ha bidratt til å gjøre noe med selv!

ET ANNET ASPEKT ved klerikalisme er at lekfolk også står i fare for å «klerikaliseres». Man blir prestenes medhjelpere istedenfor å være nettopp lekfolk, som gjennom dåpen har del i de troendes allmenne prestedømme og dermed bør misjonere på sin måte. Er vi klare over at dette er vår primære rolle, vår misjon? Eller tenker vi at det å tjene ved alteret, som for eksempel lektor, gjør oss til noe viktigere og bedre? Klerikaliseringen av lekfolket er blitt kritisert av både pave Benedikt og pave Frans. Begge er opptatt av å synliggjøre lekfolkets rolle i Kirken. Er vi like opptatt av å få det til? •

Ewa S. Bivand
Ewa Bivand

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens regning.

Pater Arnfinn Haram

– han sprengte de fleste kategorier og tilhørte ingen andre enn Gud

I år er det ti år siden pater Arnfinn Andreas Haram døde, plutselig og uventet, ute i Guds frie natur, på festen for Herrens legeme. Da han døde, hadde han vært katolikk i fjorten år. I løpet av denne tiden hadde han rukket å bli en av de mest markante katolske profiler norsk offentlighet og kulturliv har sett.

TEKST: KRISTIN B. AAVITSLAND

I det hans stemme stilnet i den offentlige debatten – på nettet, i avisspaltene og på diverse arrangementer – og hans klangfulle røst ikke lenger lød fra prekestolen eller i liturgien, var tapet og tomheten til å ta og føle på for mange, mange mennesker. Lys, rosenkranser og andre små gaver ved gravsteinen hans på Vestre Gravlund i Oslo vitner fortsatt om savnet.

Arnfinn Haram var en musikalsk og litterært begavet sunnmøring, født i Ålesund 25. september 1948. Han utdannet seg til teolog og prest i Den norske kirke, og i mange år virket han som sogneprest i Loddefjord (Bergen). Senere ble han prost i Laksevåg prosti. Som norsk statskirkeprest var han engasjert i bevegelsen for kirkelig og liturgisk fornyelse. Med sitt betydelige poetiske talent bidro han selv til den lutherske tradisjonens kanskje mest verdifulle arv,

«Lys, rosenkranser og andre små gaver ved gravsteinen hans på Vestre Gravlund i Oslo vitner fortsatt om savnet.»

nemlig salmediktningen, og med sin vakre sangstemme var han solist på flere plateutgivelser fra Kirkelig kulturverksted. I 1998 ble han tatt opp i Den katolske kirkes fulle fellesskap, og halvannet år senere avla han ordensløfter og trådte inn i dominikanerordenen og St Dominikus konvent i Oslo. I 2003 ble han ordinert til katolsk prest, og påtok seg straks en lang rekke kirkelige verv.

STUDENTPRESTEN

Et av dem var å være studentprest og åndelig rådgiver for Katolsk studentlag i Oslo, som han var i hele sin tid som katolsk pater. Som universitetsansatt møtte jeg ham i denne rollen gjennom flere år. Av flere minneverdige samtaler med ham, husker jeg særlig en som fant sted i et lite rom avsatt «for tro og tanke» og tilgjengelig for studentenes livssynsforeninger ved Universitetet i Oslo. Som studentprest disponerte p. Arnfinn dette rommet noen timer i uken. Det lå bortgjemt under trappa i Frederikkebygningen på Blindern, og langs veggene sto det finérkasser med hengelåser på rad og rekke. Disse kassene inneholdt utstyret til de forskjellige livssynsforeningene: de ulike kristelige studentorganisasjonene hadde hver sin kasse, et par ulike muslimske studentlag hadde sine – og katolikkene hadde sin. Pater Arnfinn pekte på kassene og sa at dette rommet er jo et bilde på dagens norske samfunn. Troende mennesker får ha sin lille kasse med trospraksiser, synspunkter og verdier som storsamfunnet sidestiller og tolererer, men holder adskilt og avlåst. Gud er for spesielt interesserte og bør holde seg under trappa, inne i kassene.

Men pater Arnfinn avviste at atmosfæren utenfor kassene ikke var «ladet» bare fordi Gud ble lukket ned. Sekularistene og ateistene har også sine ►

PRIME TIME: Arnfinn Haram var gjest på talkshowet Skavlan i 2010. Til venstre vert Fredrik Skavland. Foto: Kyrre Lien / NTB

kasser, mente han. De bør ikke få leve i troen – eller dø i synden – på at gudløsheten representerer en nøytral tilstand. Det eneste som virkelig trengs utenfor kassene, er gode rettsordninger, religions- og livssynsfrihet og vilje til respektfull sameksistens, hevdet pater Arnfinn. Hvis dét er på plass, bør ingen av livssynskassene trenge hengelås.

KIRKELIG AKTIVIST

Selv fant han seg absolutt ikke i å la Gud forbli i en avlåst kasse. Han tilhørte jo *ordo praedicatorum*, dominikanernes predikerbrødre, han var «preikebror» og tiggermunk, en av Kirkens aktivister, med et kall til å være synlig i samfunnet som troende, som «Krist-trugen.» Og synlig var han. Han skrev fast i Klassekampen, Morgenbladet og Vårt Land og nådde dermed ut til et bredt sammensatt publikum. Han publiserte tankevekkende tekster i flere sjangre på sin fine og mye leste blogg, og han tok hyppig ordet på offentlige arrangementer. Han var velformulert, presis, av og til ironisk vittig, men aldri triumfalistisk, aldri hoverende, og aldri uten respekt for andres synspunkter. Til gjengjeld krevde han selv respekt for sitt ståsted og for troen som et legitimt utgangspunkt for deltagelse i samfunnsdebatten. Hans varme smil og glimt i øyet virket avvæpnende

på de fleste meningsmotstandere og åpnet for reell dialog. Pater Arnfinn gjorde som «preikebror» av St. Dominikus' orden har gjort siden 1200-tallet: Han levde ut sitt kall til synlighet, til å agere i samfunnet, til å gå inn i sin tid, til å fornye troen i trofasthet mot Kirken og samtidig med lydhørhet overfor samtidens behov for reorientering.

BRØT KONVENSJONENE

Den engelske katolske forfatteren og tenkeren G. K. Chestertons maksime kan stå som motto for pater Arnfinns samfunnsengasjement: «Keep the commandments. Break the conventions.» Pater Arnfinn brøt virkelig de konvensjonene som i dagens post-kristne samfunn tilsier at Gud er en privatsak og kristendom et tilbakelagt stadium. Kan det tenkes en mer provoserende skikkelse i vår tid enn en mann som frivillig har gitt avkall på de goder vår tid setter høyest, nemlig personlig eiendom og seksualliv? I dominikanerhabitt og islender representerte pater Arnfinn en nesten subversiv kritisk intellektualitet, på tvers av alle kategorier og båser i norsk samfunnsnivå. Slik fikk han nok mange mennesker til å tenke nye tanker.

Og slik sprengete han også den kulturelle «båsen» han selv hadde valgt seg: den katolske minoriteten i

«I flere sammenhenger kom pater Arnfinn tilbake til at situasjonen i dag mer og mer minner om de første århundrene av vår tidsregning, da kristne var en religiøs minoritet i Middelhavslandene og i Midtøsten, ofte forfulgt, og da det derfor virkelig sto noe på spill hvis man valgte å kalle seg kristen.»

Norge. Som minoritetskirke med mye kulturell kapital kan det nok være fristende for norske katolikker å distansere seg fra resten av det norske samfunnet – å forbli i sin finérkasse med hengelås, så å si. På sitt klangfulle nynorsk fra prekestolen i St. Dominikus kirke utfordret pater Arnfinn en slik hovmodig selvforståelse. Han henvendte seg kanskje særlig til katolske intellektuelle, som det er noen av i Norge, både i og utenfor academia. Flere av dem har gjennom årene søkt seg nettopp til klosterkirken St. Dominikus i Oslo. Noen av dem er nokså synlige i offentligheten, og pater Arnfinn appellerte til deres ansvar for å la seg høre nettopp som katolske stemmer. I én sammenheng husker jeg at han fremholdt betydningen av katolske bidrag til de humanistiske vitenskapene – til historieskrivningen, til religionsforskningen, til kulturstudier og antropologi. Vektige katolske bidrag i disse disiplinene har vært betydelige internasjonalt, og pater Arnfinn fremholdt at i en tid der humanvitenskapene er under press – ytre press fra universitetenes nyliberalistiske finansierings- og ledelsesmodeller, og indre press fra kulturteoretiske retninger som i praksis undergraver de humanistiske fagenes egen legitimitet – i en slik tid er det nettopp kanskje fra ståsteder med en tydelig verdiforankring at fornyelse kan komme.

TRO ER PRAKSIS

Når pater Arnfinn tok til orde for dette, kan det høres ut som om han var særlig opptatt av å verne europeisk kulturarv, klassisk dannelse og såkalt kristne verdier. Det stemmer ikke – han var ikke så opptatt av slike ting. For ham lot troen seg ikke redusere til verdispørsmål, til et sett av synspunkter, og han lot seg aldri imponere eller sjarmere av kulturkristendom. I hans liv og i hans forkynnelse og tenkning var troen *praksis*. Det var den praktiske religionsutøvelsen som var kjernen – alle standpunkter i verdispørsmål, all affinitet til en viss type kultur som liksom følger med det å være katolikk eller kristen i det hele tatt, all kristenarv i europeisk litteratur, kunst og musikk – alt dette var sekundært, og ikke noe av det hadde relevans eller kunne

overleve uten en religiøs praksis. Skal kristendommen bestå, hjelper det lite å holde kulturtradisjoner ved like og kristne verdier i hevd, hvis ikke folk har et levende trosliv, hvis de ikke faktisk går i kirken for å be og motta sakramentene. «Vil du sjå kor sterkt kyrkja og kristendomen står, skal du sjå korleis det står til med dette,» sa han. Derfor fant ikke pater Arnfinn noe stort potensiale for kristendommens videreføring hos kulturkristne som plutselig er blitt opptatt av å ta vare på europeisk kultur når de føler at den er under press. Han mente «verdiparagrafen» i grunnloven med sin uforpliktende formulering om «kristen og humanistisk arv» like gjerne kunne vært strøket. Snarere øynet han håp om vekst for Kirken hos unge mennesker som vokser opp uten noen som helst tilknytning til eller kunnskap om kristendom og kristentro, men som vender seg til Kirken av egen kraft. De er ikke mange, men de finnes, og de er modige.

SOM I URKIRKEN

I flere sammenhenger kom pater Arnfinn tilbake til at situasjonen i dag mer og mer minner om de første århundrene av vår tidsregning, da kristne var en religiøs minoritet i Middelhavslandene og i Midtøsten, ofte forfulgt, og da det derfor virkelig sto noe på spill hvis man valgte å kalle seg kristen. I de ti årene som har gått etter hans død, er sammenligningen kanskje blitt enda mer treffende.

Hva er Kirken, spurte pater Arnfinn i sin siste preken, samme dag som han døde. Og han svarte med utgangspunkt i den evangelieteksten han nettopp hadde lest for en lydhør forsamling: Skal Kirken overleve, er det ikke i kraft av å være en ærverdig kulturinstitusjon eller en hierarkisk og vel-drevet organisasjon. Da er det som «forsamlinga som av Kristus er kalla saman rundt hans levande nærvær.» Pater Arnfinn fant Guds levende nærvær i den katolske kirken og i kirkens kjerne, som er messefeiringen, der Kristus blir nærværende gjennom brødet og vinen. Dette var sentrum for hans liv. Derfor er det dypt meningsfullt at han døde nettopp på festen for Corpus Christi, Herrens legeme. Denne ►

dagen feiret han høymessen alene i St. Dominikus kirke. De andre brødrene var bortreist eller opp-tatt, men pater Arnfinn hadde likevel insistert på å gå inn i kirken i høytidelig prosesjon med kantor og ministrant. Etter messen, før han la ut på sykkel-turen som skulle ende ved et vann på Krokskogen, sa han spøkefullt til meg at han til neste år ville feire Corpus Christi med en skikkelig prosesjon rundt hele Majorstua, ikke bare de få meterne mellom klosterport og kirkedør i Neuberggata. Han så for seg en ordentlig demonstrasjon av Kristi nærvær, den Allmektige Gud, båret av små svake mennesker gjennom Oslos gater. Som Corpus Christi-festen alltid blir, ble pater Arnfinns siste messe avsluttet med tilbedelse av Kristi legeme.

FALT OM I GUDS FANG

Lenge etter at forsamlingen var ferdige med å synge Thomas Aquinas' hyllest til Gud som er skjult i det

«Pater Arnfinn fant Guds levende nærvær i den katolske kirken og i kirkens kjerne, som er messefeiringen der Kristus blir nærværende gjennom brødet og vinen.»

forvandlede nattverdsbrødet, knelte Pater Arnfinn foran tabernaklet med brødet som er Kristi kropp. Hele den knelende skikkelsen med bøyd hode utstrålte en slags overgivelse. I det siste innlegget han postet på bloggen sin, ga han uttrykk nettopp for overgivelse. «Det finst ein truverdig resignasjon – for den som kjempar for å finne meininga; som ikkje maktar å sjå henne, som heller ikkje vil kjøpe billeg trøyst, som eigentleg ikkje gjev opp, men vågar å falle om i Guds fang.» Det var nok det pater Arnfinn gjorde da han knelte foran sakramentet søndag 10. juni 2012, og det var nok det han gjorde da hjertet hans stanset i Nordmarka noen timer etterpå.

I tiden etter hans død ble det arrangert minne-markeringer og vandringer til stedet der han døde. Han er fortsatt ikke glemt, og hans minne er til inspirasjon for mange som føler seg forpliktet til å videreføre hans arv. Men når vi ønsker å minnes pater Arnfinn, må vi også huske på at vi nå sitter med definisjonsmakten til å skape ham i vårt bilde, til å «parkere» ham og på sett og vis ufarliggjøre ham. Det synes jeg vi skal avstå fra. Pater Arnfinn sprengte de fleste kategorier og tilhørte ingen andre enn Gud. Hans arv kan ikke pleies som et kjært minne, men bare være levende i den grad andre «mennesker av god vilje» tar opp hans kall – og ber for hans sjel, som han i sin siste preken ba oss om å gjøre.

Hans minne er fortsatt høyst levende, og hans forbønn for oss er virksom. •

Pave Frans til Putin: Stans denne voldsspiralen!

Før angelusbønnen den 2. oktober på Petersplassen rettet pave Frans en innstendig fredsappell til lederne av Russland og Ukraina. Paven formaner både Russlands president til å legge ned våpnene og Ukrainas president til å delta i seriøse fredsforhandlinger.

Pavens fredsappell: Kjære brødre og søstre!

Krigsforløpet i Ukraina er blitt så alvorlig, ødeleggende og truende at det gir grunn til stor bekymring. Derfor vil jeg i dag vie mine refleksjoner før angelusbønnen til dette. I stedet for å leges, blør dette menneskehetens forferdelige og ufattelige sår bare enda mer, og det er fare for at det vokser seg større.

De elver av blod og tårer som er blitt utgytt i disse måneder, smerter meg. Jeg sørger over de tusenvis av ofre, også barn, og de mange ødeleggelsene som har gjort mange personer og familier hjemløse og som kan føre til kulde og sult i store områder. Visse handlinger kan aldri rettfærdiggjøres. Aldri! Det er skremmende at verden nå lærer Ukrainas geografi gjennom navn som Butsj, Irpin, Mariupol, Izium, Zaporizjzja og andre steder, som er preget av lidelse og ubeskrivelig frykt. Og hva med det faktum at menneskeheten igjen står overfor atomtrusselen? Det er absurd.

KRIG ER ALDRI LØSNINGEN

Hva kommer til å skje videre? Hvor mye mer blod må renne før vi forstår at krig aldri er noen løsning, men bare ødeleggelse? I Guds navn og i navnet til den menneskelighet som bor i ethvert hjerte, fornyer jeg min appell om umiddelbar våpenhvile. Måtte våpnene stilne, og måtte man få til forhandlinger og finne løsninger som ikke pålegges med makt, men er samstemte, rettfærdige og stabile. Og det vil de være om de bygges på menneskelivets ukrenkelige verdi, ethvert lands suverenitet og integritet, rettighetene til minoriteter og på legitime bekymringer.

Jeg beklager på det dypeste den alvorlige situasjonen som er oppstått de siste dagene, med ytterlige handlinger i strid med

internasjonal rett. Det øker faren for en kjernefysisk eskalering, også til det punkt at man må frykte ukontrollerbare og katastrofale følger for hele verden.

PUTIN – STANS DEN ONDE SIRKEL

Min appell retter seg først og fremst til presidenten i Den russiske føderasjon. Jeg ber ham stanse, også av kjærlighet til sitt eget folk, denne voldsspiral og onde sirkel. På den annen side: Det er vondt å se det ukrainske folkets enorme lidelser som en følge av den aggresjon de er blitt utsatt for, og jeg retter en likeså håpefull appell til Ukrainas president om å være åpen for seriøse fredsforslag. Jeg oppfordrer sterkt alle hovedaktørene i det internasjonale liv og nasjonenes politiske ledere om å gjøre alt som står i deres makt for å få slutt på den pågående krigen – uten å la seg trekke inn i farlige opptrappinger – og for å fremme og støtte initiativer til dialog. Vær så snill, la de yngre generasjoner puste inn fredens sunne luft, ikke krigens forurensede luft. Krig er galskap!

TRAGEDIE

Etter syv måneder med fiendtligheter bør vi ta alle diplomatiske midler i bruk, også slike som hittil kanskje ikke er blitt brukt, for å få slutt på denne enorme tragedien. Krig i seg selv er en feil og en gru!

La oss stole på Guds barmhjertighet, Han som kan endre hjerter, og på Fredsdronningens moderlige forbønn, nå som vi ber til Vår Frue av rosenkransen av Pompei, i åndelig forening med troende ved hennes helligdom og på mange andre steder i verden. (Vatican News) •

Foto: Petter T. Stoeke-Nicolaisen

1 OSLO

Mariagården «ble ny»

► Rundt 1. september begynte Oslo katolske bispedømmes eiendomsavdeling oppussingsarbeidet i Akersveien 16, bedre kjent som Mariagården eller A16. Det ble satt opp stillaser før hele bygget ble pakket inn i presenning. Fasaden ble vasket, løs mure puss reparert og ytterveggene ble slemmet og malt i en ny, lysere farge. Arbeidene ble utført av Kirkestuen AS. OKBs byggeleder Thormodur Palsson forteller at prosjektet er vanlig vedlikehold, men at fargen ble «fresket» litt opp til glede for forbeboere, brukere, naboer og forbipasserende. Prosjektet er kostbart, men det er enda dyrere ikke å vedlikeholde, presiserer Palsson, som minner om avdelingens motto: «Som mennesker trenger bygg kjærlighet og omsorg!» Arbeidene ble avsluttet primo oktober.

Foto: Petter T. Stoeke-Nicolaisen

1 OSLO

Bygger nytt orgel

► Det skal bygges nytt orgel i St. Olav domkirke, Oslo. Det nåværende orgelet har 20 stemmer, og ble bygget i 1976. Organistene sliter med klang og den tekniske standarden. Behovet for reparasjoner er så stort, at St. Olav menighet og bispedømmet sammen har besluttet å kjøpe et helt nytt orgel. Ny-instrumentet bygges av Br. Thorkildsen i Norge. Det får 30 stemmer, 2 manualer og pedal. Innvielsen vil skje i første halvår av 2025. Et orgel av sådant format er kostbart. Prisen vil komme på over 10 millioner kroner, og menighet og bispedømme dekker det meste. De troende oppfordres til å bidra med gaver for å fullføre finansieringen. Gaver kan vippses til 522 466 eller settes inn på kontonr. 3000.57.18380.

Norge rundt

1 OSLO

UNDSET PÅ SCENEN

► «En av de kjæreste skikkelsene i norsk litteratur oppstår på scenen i utradisjonell drakt: Kristin, iført Adidas, kjemper for kjærligheten og gudstroen i et fullstendig nedstrippet scenerom, omgitt av kameraer, plast, søppel og tomme ølbokser», skriver Aftenpostens anmelder Hilde Østby om Det norske teaterets oppsetning av Sigrid Undsets romansyklus om Kristin Lavransdatter. Bøkene «Kransen», «Husfrue» og «Korset» kom i perioden 1920 – 1922 og skildrer livet i Norge på 1300-tallet. Både Undset selv og hennes historiske romaner er sentrale i nyere norsk katolsk kultur. Nobelprisvinneren fra 1928 ble tatt opp i Kirkens fulle fellesskap i 1924. Kjersti Horn har regi og stykket har mottatt svært gode kritikker: «En forestilling vi ikke har sett maken til» skriver Dagsavisen, mens Dagbladet kaller det «en unik opplevelse». Du kan se forestillingene hver for seg eller samlet på lørdager fra kl. 12.00. Mer informasjon finner du på detnorsketeatret.no. Foto: Dag Jenssen

2 BERGEN

KORSVANDRING TIL FANA

► Lørdag 10. september gikk troende i St. Paul menighet, Bergen, til Det hellige kors kirke i Fana for å feire Korsets opphøyelse, Exaltatio Sanctae Crucis, som feires i Kirken 14. september. Dagen er blitt feiret siden 330-tallet da Den hellige Helena, keiser Konstantins mor, oppdaget Herrens kors i Jerusalem, og Gravkirken ble bygget på stedet. Korsets opphøyelsesfest er blitt en av de viktigste dagene i Kirkens liturgi. Dagen blir feiret særlig høytidelig i de kirkene der de hellige korsrelikvier befinner seg. Det hellige kors kirke i Fana ble bygget i annen halvdel av 1100-tallet. Valfarter til Fana-kirken ble en tradisjon i middelalderen. St. Paul menighet har vandret til kirken hvert år siden 2018. Foto: p. Janusz Batko

3 TRONDHEIM

Gavmilde tyskere

► Styret i tyske Bonifatiuswerk var på norgesbesøk i september. Bare de siste fem årene har Den katolske kirke i Norge mottatt hele 103 millioner kroner fra ihuga tyske givere. I perioden 2017 – 2021 delte Bonifatiuswerk ut 14,2 millioner til Oslo bispedømme, 6 millioner til Trondheim stift og 4,8 millioner til Tromsø stif. I tillegg kommer støtten fra Diaspora kommisariat: Oslo bispedømme mottok 49,8 millioner kroner, Trondheim stift 12 millioner kroner og Tromsø stift: 16,3 millioner kroner. – Vi ser at Den katolske kirke i Norge er full av liv. Dere samler folk fra mange nasjoner som ber sammen, synger sammen og danner menighetsfellesskap sammen, sa Heinz Paus (bildet), president i den tyske giverorganisasjonen Bonifatiuswerk, under besøket.

TYSKE GAVER: St. Olav domkirke, Trondheim, ble i sin tid bygget med midler blant annet fra tyske givere. Foto: Petter T. Stocke-Nicolaisen

GAMMEL OG NY: Vivian Phan (t.h.) tar over som ny NUK-leder etter Theresa Nguyen (t.v.). Foto: NUK

4 MARIAHOLM

Ny NUK-leder

► Norges Unge Katolikker arrangerte landsmøte arrangert 9. – 11. september på Mariaholm. Organisasjonen valgte nytt hovedstyre og leder: I kommende periode skal Hovedstyret ledes av Vivian Phan. Forøvrig består det av Theresa Nguyen, Vuong Vu, Anhlyn Truong, Nikolai Rasmussen og Ngoc Hoang Vu. Organisasjonen fattet også flere viktige vedtak, blant annet: Organisatoriske endringer i Distrikt Sør, Innlandet, Vestviken og Østviken for å styrke deres stemme i Landsstyret; en resolusjon om å be Fadervår daglig; opprettelsen av Maria Giæver Minnefond «for å øke deltagelse i fritidsaktiviteter og frivillig arbeid for vanskeligstilte barn og ungdommer», nye varslingsrutiner og etiske retningslinjer i NUK for å legge tilrette for en trygg organisasjonskultur.

2 BERGEN

Ny katalog over gammel kirkekunst

► Samlingen av middelalderens kirkekunst ved Universitetsmuseet i Bergen er blant de fineste i sitt slag i Europa. Nå er det utgitt en vakker katalog (bildet) som presenterer samlingen. De fleste objektene kom fra kirker på Vestlandet, men materiale, teknikker, stil og ikonografi gjenspeiler de mange kulturelle forbindelsene som knyttet regionen til andre områder rundt Nordsjøen og til og med til Middelhavet og videre. Den vakre boken som presenterer 100 utvalgte mesterverk, er skrevet av Justin Kroesen og Stephan Kuhn og er produsert av Schnell und Steiner forlag i Regensburg (Tyskland). Den er kommet i en norsk, en engelsk og en tysk versjon. I et intervju i «Dag og Tid» sier Kroesen at det er viktig for ham å vise Norge som del av Europa.

1 USA

Prest, narr og aktivist

► Den amerikanske oblatfaderen Carl Kabat, som kalte seg selv en «Kristi narr» og var en aktivist som tok utradisjonelle metoder i bruk, døde i august i San Antonio, Texas. Gjennom førti år demonstrerte han mot USAs politiske ledelse og protesterte mot en utenriks- og forsvarspolitik basert på trusselen om bruk av atomvåpen. Hans eget våpen var sivil ulydighet. For sin fredsaktivisme satt han i til sammen 17 år i fengsel. Han ble 88 år.

2 MONGOLIA

Ung, men erfaren kardinal

► Den italienske misjonsbiskopen Giorgio Marengo virker i Mongolia, et land som bare har rundt 1500 døpte katolikker. Etter pave Frans siste utnevning, er han med sine 48 år den yngste kardinalen i kardinalkollegiet. Men kardinal Marengo har lang erfaring i en rekke stillinger siden han ble ordinert prest i 2001. Da paven annonserte utnevningen i mai var biskop Marengo i Roma på et møte han hadde arrangert mellom paven og buddistiske ledere fra Mongolia.

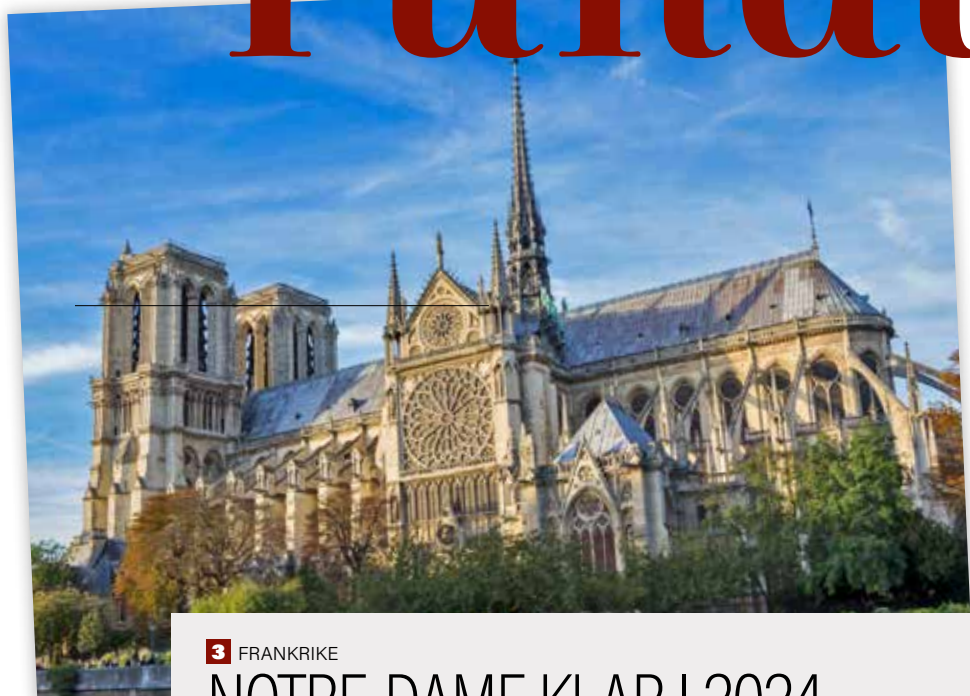

6 SVERIGE

Mange jern i ilden

► I sommer ble det kjent at pave Frans har utnevnt Kardinal Anders Arborelius til medlem av dikasteriet for biskoper. Dette er den myndighet som blant annet gir råd og innstillinger til paven om bispeutnevninger og opprettelsen av nye stift. Fra 2017 har kardinalen vært medlem av dikasteriet til fremme av kristen enhet, fra 2019 medlem av dikasteriet for kleresiet og dikasteriet for de orientalske kirkene. Fra 2020 er han også medlem av kuriens finansråd. (km)

Verden rundt

3 FRANKRIKE

NOTRE-DAME KLAR I 2024

► Om snaue to år, den 26. juli 2024, starter de 33. olympiske sommerleker i Paris. Da skal også Notre-Dame-katedralen stå klar. Det omfattende saneringsarbeidet etter brannen i påsken 2019 er nå ferdig, og i disse dager begynner gjenoppbyggingen. Åtte milliarder kroner er donert av privatpersoner og bedrifter i Frankrike og i andre land. Det er også bestemt at kirken skal gjenskapes slik den var før brannen, etter tegningene arkitekten Eugène-Emmanuel Viollet-le-Duc lagde til den siste restaureringen av katedralen 1844-1864. (km).

KART: FREEVECTORMAPS.COM

4 IRAK

RELIKVIER FUNNET I MOSUL

► Arkeologer som undersøker restene av kirken Mar Thoma i Mosul i Irak – som ble ødelagt av IS - har gravd frem et dusin-tall relikvier av tidlige kristne helgener. Oppdagelsen viser den historiske forbindelsen mellom kristendommen og Irak, og antyder også hva som kan ha gått tapt under IS' ødeleggelse.

Funnene omfatter relikvier og pergamenttekster som ble oppbevart i seks steinbeholdere med inskripsjoner av helgennavn. En av relikviene bar navnet «Den hellige Simon Seloten», en av Jesu 12 apostler. Andre var «Sankt Theodor», «Mor Gabriel» og «Sankt Simeon». (km/Aleteia).

1 USA

Konsilhistoriker død

Professor John W. O'Malley, S.J., en av verdens fremste kjennere av det 20. århundres katolske kirkehistorie, døde i Baltimore, Maryland, 95 år gammel. O'Malley underviste ved flere velrenomerte universiteter i USA, har skrevet en lang rekke bøker og var aktiv til det siste. Hans spesialområde som forsker var de store kirkemøtene gjennom tidene. Selv var han til stede på Det annet Vatikankonsil og utga i 2008 boken *What Happened at Vatican II*. Han så det som en oppgave å bidra til at konsilet ikke blir glemt, og var sterkt kritisk til den fløyen i Kirken som ignorerer eller direkte motarbeider dets beslutninger og føringer.

7 UKRAINA

Ortodoks ukrainsk stift blir katolsk

► Den ukrainsk-ortodokse erkebiskop Ihor Isichenko har etter syv års forberedelser forenet seg og sitt stift med Ukrainas gresk-katolske kirke og dermed forlatt den ortodokse kirke. Erkebiskop Isichenkos stift ble tatt opp i full kommunion med Ukrainas gresk-katolske kirke tidligere i år, og de fleste av stiftets menigheter tilhører nå Kyivs erkebispedømme. Erkebiskopen forteller at det ikke har vært noen lett prosess. «Det ble klart for meg at det ikke fantes noen fremtid for den ortodokse kirke fordi den hadde et nært samarbeid med staten», sier han til The Pillar. Nye tall viser til-litsras for den russisk-ortodokse kirke. (Km/The Pillar, Eurasia Review)

5 VATIKANET

Vatikanet deltok i sykkelritt med lagtrøye i gult og hvitt

► For første gang har Vatikanet deltatt i et verdensmesterskap i sykkelritt. Det skjedde da nederlandereren Rien Schuurhuis satte i vei i det 267 kilometer lange løpet i australske Wollengong. Schuurhuis kunne delta fordi Vatikanet i 2021 ble med i UCI, Det internasjonale sykkelforbundet. Men det er ikke bare sykling Vatikanet deltar i. I 2018 ble Athletica Vaticana opprettet, et idrettslag som ble grunnlagt for å engasjere Vatikanets ansatte og deres familier. Schuurhuis har vært med i Athletica Vaticana i to år. Hans hustru Chiara Porro er Australias ambassadør til Den hellige Stol. (The Guardian Australia)

FILIPPINENE:

Håp om fredelige løsninger

Da jeg dro fra Filippinene i desember 2019 var det med håp om fremgang i fredsforhandlingene som Norge har vært tilrettelegger for de siste 20 årene. Men det ble med håpet, og denne gang kommer jeg under en pandemi som har gjort en krevende situasjon enda verre for fredsaktivister og utsatte grupper.

Etter å ha reist i 30 timer, ankommer jeg endelig Davao, den største byen på Mindanao og en av verdens største målt i utstrekning. Under forrige besøk var det fremdeles unntakstilstand, innført av avtroppende president Rodrigo Duterte i 2017, etter at den muslimske ekstremistgruppen Abusayef beleiret byen Marawi nord på øya, og sa de ville opprette et nytt Kalifat med støtte fra IS. Angrepet fikk store ringvirkninger som førte til at fredsprosessen mellom filippinske myndigheter og kommunistpartiet til slutt stoppet helt opp.

Fredsprosessen, som fra før av hadde vært langdryg, fikk stort oppsving under Dutertes første halvår i 2016. Vi har fulgt den tett gjennom tilrettelegging og støtte til den filippinske Fredsplattformen. Duterte ble tilsynelatende overbevist av sine generaler om at de også kunne slå kommunistpartiets væpnede gren, New Peoples Army, militært. Slik ville de unngå en forhandlet løsning, selv om konflikten har pågått siden 60-tallet. Den ble langt voldeligere da daværende president Ferdinand Marcos første gang innførte unntakstilstand for å slå ned motstandere og opprørsgrupper på 70-tallet.

POLITISKE DYNASTIER

Gatene i Davao er folketomme denne junikvel-den. I flere år har byen vært styrt av familien Duterte. Presidentens datter og Davaos tidligere guvernør, Sarah Duterte, har nylig blitt feiret som ny visepresident med en stor markering.

AV ARON HALFEN,
SENIORRÅDGIVER
CARITAS NORGE

“

Caritas har med støtte fra Utenriksdepartementet jobbet med flere fredsinitiativer i området.

”

Hun har lovet å følge farens politikk sammen med President Marcos jr., sønn av Filippinenes beryktede diktator, eller sterke mann, avhengig av hvem man snakker med. Arven etter de to presidentene Marcos og Duterte er uansett blodig og dårlig nytt for dem som jobber for fred og menneskerettigheter.

Dutertes krig mot narkotika har tatt livet av tusenvis av mennesker. Drap på aktivister og folk som har brutt de strenge Covid-portforbudene har dessuten ført til sterk kritikk fra FNs Høykommissær for menneskerettigheter. Taxisjåføren min ser allikevel lyst på fremtiden og mener det er få problemer her nå, at sikkerheten er bedre og at økonomien vil ta seg opp etter pandemien. Men det er ikke lett å tyde ansiktet hans bak munnbindet som fortsatt er påbudt, og om dette er noe han virkelig mener.

Mindanao har en lang historie med kamp mellom muslimske minoriteter og sentralmakten (først kolonimakten Spania, så USA og nå Filippinene). Fortsatt kjemper flere muslimske væpnede grupper for selvstendighet. De har kjempet mot både myndigheter og store

**STOR KVINNEDELTA-
KELSE:** Deltakelsen på
fredskonferansen i juni var
rekordstor – særlig blant
kvinner og ungdom. (Foto:
Filippinsk Økumenisk
Fredsplattform)

**FREDSKONFERAN-
SE:** Seniorrådgiver
Aron Halfen har vært
ansvarlig for Caritas
sitt fredsprogram på
Filippinene i flere år.
Her i prat med en
annen deltaker på
fredskonferansen i
juni (Foto: Filippinsk
Økumenisk Freds-
plattform)

landeieres private militser. Det gjør at konflikten på Filippinene minner om de som herjer i Colombia og andre land i Latin-Amerika.

Det ble allikevel inngått en historisk fredsavtale med den største gruppen i 2014 og enighet om å opprette et selvstyre i deler av det sentrale Mindanao, og den er nå iverksatt. Caritas har med støtte fra Utenriksdepartementet jobbet med flere fredsinitiativer i området, og det pågående programmet retter seg spesielt mot ungdom og styrking av lokalt demokrati.

I løpet av reisen i juni, besøkte jeg lokalsamfunn og møtte ordførere som snakker varmt

om arbeidet som våre lokale partnere gjør, og hvor viktig det er med utdanning og inkludering av ungdom. Det er oppløftende å møte folk som ser positivt på fremtiden og gjør en innsats for fellesskapet. Korrupsjon er et utbredt problem på alle nivåer på Filippinene og et tema vi har jobbet med åpenhet om i forbindelse med budsjettering og lokale utviklingsplaner på de laveste administrasjonsnivåene – Barangayer. Det har gitt svært gode resultater, og etterspørselen er nesten for stor til at Caritas sine lokale partnere kan dekke alle behov og ønsker.

HÅP FOR FREMTIDEN

Tre dager var satt av til den årlige fredskonferansen med den Filippinske Økumeniske Fredsplattformen på Cebu. Oppmøtet var rekordstort med rundt 150 representanter, mange av dem kvinner og ungdommer. Det er svært lovende. Flere av den eldre generasjonen, som har vært engasjert siden 1960-tallet, vil snart trenge å gi stafettpinnen videre. Dette var den tiende samlingen, og mitt femte og siste Church Leader Summit som representant for Caritas og ansvarlig for vårt fredsprogram. Fokuset i år var hvordan politiske reformer, grunnlovsendringer og den nyvalgte presidenten kan påvirke fredsprosessen, samt hvordan sivilsamfunnet kan bidra til å dytte prosessen i riktig retning igjen.

Igen var det stemmene fra bakken som gjorde størst inntrykk – historiene til mennesker som lever tett på konflikten i sine lokalsamfunn og som har opplevd at familiemedlemmer blir drept eller fengslet på bakgrunn av falske beskyldninger om å tilhøre ulike opprørsgrupper. Denne gangen var det en mor, som også er journalist i *Rapler*, magasinet som fikk fredsprisen i 2021, som fortalte om sin kamp for å få datteren løslatt. I over tre år har hun sittet fengslet for sitt engasjement for utsatte lokalsamfunn, og hun er dessverre bare en av mange slike skjebner.

Rett etter en samling på Cebu i 2018 ble Rey Casambre, en av forhandlerne fra NDFP som tidligere har vært med i Fredsplattformen, fengslet. Han sitter fortsatt fengslet på tross av stort press for å få ham løslatt. Med ny president ved makten, kan det nå være en kime av håp om noen amnestier til høsten for politiske fanger. Norge og andre land kan bidra til at Filippinene skal gå i retning av å være et reelt demokrati og en rettsstat. Jeg forlot uansett Filippinene i juni med håp om en bedre fremtid, og vet at det er et stort engasjement for å oppnå dette blant våre partnere og støttespillere. •

Salmenes bok: En kilde til troslivet – 3

Denne serien tar for seg noen av de gammeltestamentlige salmene som benyttes i tidebønnene *Laudes* og *Vesper*.

SALME 90

Fra evighet til evighet er du, Gud

- 1 Herre, du har vært oss en bolig fra slekt til slekt,
- 2 Før fjellene ble til, før jorden og jorderiket ble født, fra evighet til evighet er du.
- 3 Du byr mennesket vende tilbake til støv og sier: «Vend tilbake, menneskebarn.»
- 4 For tusen år er i dine øyne som én dag, som dagen i går og som en nattevakt.
- 5 Du skyller dem bort som en drøm om morgenen, de er som det groende gress.
- 6 Det gror og blomstrer en morgen, innen aftenen er det vissent og tørt.
- 7 Vi blir oppslukt av din vrede, din harme slår oss med skrekk.
- 8 Våre misgjerninger holder du deg for øye, vår skjulte synd for ditt åsyns lys.
- 9 Alle våre dager svinner under din vrede, årene går som et pust.
- 10 Sytti år er vår levetid, åtti for den sterke. Men de er fulle av møye og tomhet, forsvinner hastig og vi med dem.
- 11 Hvem har kjent styrken av din vrede, hvem frykter din harmes glød?
- 12 Lær oss å telle våre dager for å vinne hjertets visdom.
- 13 Herre, kom! Hvor lenge vil du drøye? Ha medynk med dine tjenere.
- 14 Mett oss med din miskunn ved daggrø og vi skal juble alle våre dager.
- 15 Vend straffens dager til glede og alle ulykkens år.
- 16 La dine tjenere se din gjerning, din herlighet stråle over våre barn.
- 17 Herre, la din miskunn hvile over oss, styrk våre henders gjerning.

TEKST: HELGE ERIK SOLBERG

Salme 90 er en perle, både på grunn av sin poetiske styrke og fordi den lodder så dypt.

SALMENS BUDSKAP

Salmen har tre ledd.

1) Den første delen [vv 1–2] er en kort *hymne* om den evige Gud: *fra evighet til evighet er du*.

2) Så kommer en *klage* [vv 3–11] hvor salmisten setter menneskelivets flyktighet i kontrast til evigheten. Menneskets lodd er døden, på grunn av Guds vrede over synden:

Det gror og blomstrer en morgen, innen aftenen er det vissent og tørt. [vv 3,6]

Alle våre dager svinner under din vrede. [vv 8–9]

3) Salmen avslutter med en *bønn* [vv 12–17]. Livets flyktighet gjør tanken på synden og døden svært truende. Vi trenger derfor Guds hjelp til omvendelse før det er for sent, og vi ber om hans miskunn:

Lær oss å telle våre dager for å vinne hjertets visdom.

Herre, kom! Hvor lenge vil du drøye? Ha medynk med dine tjenere. [vv 12–13]

TIDENS OG EVIGHETENS MYSTERIUM

Denne fine og tankevekkende salmen fokuserer også på et spesielt tema. Det dreier seg om *relasjonen mellom tid og evighet*, et problem som teologer og filosofer har balt med gjennom mange århundrer. Det overraskende er hvor dypt salmisten ser, selv om han i sin tid neppe hadde et utviklet og systematisk begrepsapparat for tid og evighet. Det kom på et senere tidspunkt da kristne tenkere fikk kjennskap til gresk filosofi. Vi får tro at salmedikteren skrev ut fra en dyp intuisjon. Siden Bibelen inneholder Guds ord til oss, kan vi regne med at salmisten var *inspirert*, at Den hellige Ånd sørget for det.

Ingen annen salme uttrykker så klart tidens og evighetens mysterium. La oss derfor se litt nærmere på dette aspektet, som salmisten bare antyder i poetisk form. Ifølge det tradisjonelle synet i kristen teologi lever mennesket i *tidens verden*, mens Guds domene er *den tidløse evigheten*. Dette uttrykker salmene med et paradoks:

For tusen år er i dine øyne som én dag [v 4].

Apostelen Peter uttrykker dette paradokset enda sterkere ved å spinne videre på det samme salmeverset:

For Herren er én dag som tusen år og tusen år som én dag [2 Pet 3:8].

Dette er neppe bare en poetisk overdrivelse. Det er en måte å uttrykke noe som er vanskelig å forstå for oss

mennesker, som ikke har noen umiddelbar opplevelse av hva evighet er.

Menneskelivet utfolder seg nemlig i den dynamiske tiden: *årene går som et pust* [v 9]. Tiden oppleves som en strøm hvor vi lever i *nåtiden*, ikke i et stillestående presens, men i en nåtid som i samme øyeblikk blir til *fortid*; og foran oss har vi en ukjent *fremtid*, som uavlatelig liksom strømmer inn i nye nåtidsøyeblikk.

For Gud er det helt annerledes. Han tilhører ikke tidens strøm; han er «hevet over» tiden eller «utenfor» den, for å bruke romlige bilder. Hos ham er det ikke noen fortid eller fremtid, alt er en slags nåtid. Dette uttrykker salmen slik:

Før fjellene ble til, før jorden og jorderiket ble født, fra evighet til evighet er du [v 2].

Akkurat dette er vanskelig for oss å fatte. Augustin uttrykker det slik: *i evigheten går intet forbi, alt er presens* [Bekjennelser XI:11]. Mange teologer minner oss om at da Gud åpenbarte seg for Moses i den brennende busken, fikk Moses vite at hans navn er *Jahve*, som vanligvis oversettes med «jeg er»:

Gud svarte Moses: «Jeg er har sendt meg til dere. [...] Dette er mitt navn til evig tid, dette skal jeg kalles fra slekt til slekt.» [2 Mos 3:14–15]

Pave Benedikt XVI skrev en gang at hvis ikke evigheten hadde vært et *vedvarende nå*, men bare en uendelig strøm av tid, så ville han ha kommet til å kjede seg i den himmelske tilværelsen etter døden. Saligheten er imidlertid ikke et langvarig *hendelsesforløp*, den er en lykkelig *tilstand*.

I denne dyptloddende salmen finner vi altså to perspektiver, og først når vi ser dem samlet, griper vi salmens budskap. Den ene synsvinkelen dreier seg om synd og død sett i lys av menneskelivets angstskapende flyktighet. Vi trenger derfor noe stabilt som kan gi oss trygghet. Det er det salmen minner oss om med den andre synsvinkelen: Den evige Gud viser medynk.

Det kristne *håp* innebærer blant annet at vi er lovet et *evig liv*. Hva det innebærer er riktignok foreløpig skjult for oss:

Mine kjære! Nå er vi Guds barn, og det er ennå ikke åpenbart hva vi skal bli. Men vi vet at når han åpenbarer seg, skal vi bli lik ham, for vi skal se ham som han er. [1 Joh 3:2]

Mer stoff om salmene kan du finne på nettstedet *Lytt til min røst i dag* he-salmekommentar.com, som inneholder innledninger og kommentarer til de salmene som benyttes i tidebønnenes laudes og vesper. Tid og evighet er også hovedemnet i min bok *Klokke & katedral*, hvor også salme 90 blir drøftet (somietspeil.wordpress.com/2010/11/05/klokke-katedral-tanker-om-tid-og-evighet/).

Filmen «The Letter»: - Vi må handle sammen - nå!

Vatikanet presenterte 4. oktober en ny dokumentar om klimaendringer og «om menneskehetens makt til å stoppe den økologiske krisen» verden står overfor.

En ny dokumentar av filmskaperen Nicolas Brown «fremhever nøkkelbegrepet dialog», erklærte kardinal Michael Czerny, prefekten i Dikasteriet for integrert menneskelig utvikling (DPIHD), tirsdag, under presentasjonen av filmen «The Letter» på Holy See Press Office.

Dokumentarfilmen til filmskaperen Nicolas Brown har som mål å formidle budskapet til pave Frans i encyklikaen *Laudato Si'*. Til tross for encyklikaens «store utbredelse på den globale scenen» siden den ble publisert for syv år siden, «har miljøkrisen i vårt felles hjem forverret seg drastisk», sa kardinal Czerny.

STEMMER FRA UTKANTEN

Dette førte til at DPIHD samarbeidet med Nicolas Brown og hans Off The Fence Productions-team, så vel som *Laudato Si'* Movement og Kommunikasjonsdikasteriet for å få etablert en dialog mellom pave Frans og en rekke stemmer fra «periferiene», utkantene, herunder en urfolksleder, en klimaflyktning, en ungdomsaktivist og en gruppe forskere.

Disse «bemerkelsesverdige lederne», sa kardinal Czerny, kan snakke for de tause og forsømte stemmene i periferien, først gjennom sin dialog med pave Frans, og deretter ved å dele sine egne historier. «Filmen og de personlige historiene viser tydelig at den økologiske krisen er kommet og skjer nå», sa kardinalen mens han advarte mot de negative effektene av klimaendringer som fortsetter å vokse.

«VI MÅ HANDLE SAMMEN - OG HANDLE NÅ!»

Kardinal Czerny fortsatte: «Tiden for spekulasjoner er forbi, tiden for skepsis, fornektelse og for uansvarlig populisme. I stedet må utfordringene menneskeheten står overfor i omsorgen for vårt felles hjem, løses i fellesskap. Filmen «The Letter» viser veien for «møtet og dialogen» som pave Frans etterlyste i *Laudato Si'*»

«The Letter» hadde premiere på YouTube Originals-kanalen 4. oktober. På samme dag, på festdagen for Den hellige Frans av Assisi, meddelte statssekretær kardinal Pietro Parolin at Den hellige stol, på vegne av Vatikanstaten, har sluttet seg til FN's rammekonvensjon om klimaendringer (UNFCCC), fra 1992, og Parisavtalen fra 2015. (Vatican News) •

NAVN: Laura Terragni

FRA: Milano, Italia

ANSATT: førsteamanuensis og leder for spesialisering i samfunnsnærings ved masterprogrammet i helsevitenskap, OsloMet. I de siste årene har Laura jobbet med flere prosjekter knyttet til matvaner blant innvandrere og for å forbedre mattilbudet på ulike arenaer. Hun har ledet den første undersøkelsen i Norge om matsikkerhet blant asylsøkere.

Laura, du er forsker i samfunnsnærings og en av dem som står bak studien om helsen til italienerne i Norge*. Funn i studien tyder på at mange italienerne i Norge er mer fysisk aktive her. Og det er en positiv endring. Men Italienerne savner noe i sitt nye hjemland, blant annet mat. Kan du fortelle mer om det? – I Italia har du et større utvalg og mer oppmerksomhet på matkvalitet. Derfor synes jeg at det er lettere å spise sunnere der. Smaken er viktig, som for eksempel på frukt og grønnsaker. Når de er smakfulle, trenger vi ikke å tilsette mange sauser og vi vil gjerne spise mer av dem. Om sommeren er det mye fersk, sesongbasert mat, for eksempel aprikoser, moreller og squash. Kvaliteten på maten på skolen er også bedre. I Italia er det vanlig at barna i barnehagen og på barneskolene får en lang lunsjpause og et varmt treretters måltid midt på dagen, først med pasta eller ris, deretter kjøtt og fisk med grønnsaker, og til slutt frukt. I Norge er det ikke vanlig at barna får varme måltider i barnehagen.

Middelhavskosten er kåret til verdens sunneste. Hva er spesielt med dette kostholdet? – Først må jeg si at ikke alle italienerne har et middelhavskosthold! Flere spiser for mye kjøtt og prosessert mat (som ferdig snacks). Middelhavskosten er basert på ferske grønnsaker og frukt. En viktig komponent i denne dietten er fisk, linser, bønner, nøtter og olivenolje.

Er det mulig å holde seg til denne dietten i Norge? – Jeg tror det er mulig – til en viss grad. Det største problemet er å få tak i ferske grønnsaker og frukt av god kvalitet. Men det finnes mange etniske matbutikker som tilbyr gode matvarer. I Norge får vi kjøpt god olivenolje, linser og bønner. Det finnes også et begrep «nordisk kosthold». Det er et ganske bra og sunt kosthold, basert på lokale produkter som er tilgjengelige i de nordiske landene.

Kan du gi et eksempel? – Olivenolje kan erstattes med rapsolje. Man kan også spise fisk med gunstig fett, som laks og makrell, i tillegg til hvit fisk, som sei eller torsk. Det er også fint å spise lokale grønnsaker som kål, gulrot og kålrabi. For ikke å nevne bær: blåbær og tyttebær er fulle av vitaminer og antioksidanter, og man kan bare ta en tur i skogen og plukke dem i kilovis. Jeg gjør det hver høst: har en til to dager hvor målet er å fylle fryseren med bær og sellerirot. Det som er særlig sunt i Norge, er at man spiser grovt brød.

Du har bodd i Norge i 22 år nå, men savner du fremdeles italiensk mat?– Jeg savner mest frukt og grønnsaker som smaker godt. Ferske aprikoser og tomater. Og så er det klassiske ting: når jeg kommer tilbake fra Italia, har jeg alltid med meg god kaffe, parmesan og italiensk skinke. Men heldigvis finnes det i dag flere italienske butikker i Norge, hvor man kan kjøpe gode italienske produkter.

Hvilken rett anbefaler du? – Risotto med sopp. Det er en veldig smakfull rett og passer bra om høsten, siden det er mye sopp i skogen da. I Italia pleier man også å bruke tørket piggsopp. Men det er også veldig godt med ferske kantareller!

Du følger åpenbart de kulturelle tradisjonene! Hvordan skal risottoen serveres? – Det viktigste er å velge riktig ris. Det kan ikke være basmati- eller jasminris. Det må være arborio- eller carnaroliris. I Italia blander vi ikke retter, derfor serveres risotto for seg selv. Vi spiser ikke salater til, slik man gjør det i Norge. Og en ting til: hvis du vil servere risotto i italiensk stil, må du ikke glemme et glass rødvin!

Hva pleier familien din å spise på søndager? – Man har kanskje en forestilling om at alle Italienerne bruker mye tid på kjøkkenet. Det er litt av en stereotypi og det stemmer i hvert fall ikke i mitt tilfelle. Men jeg liker å spise søndagsmiddagen med familien, og da kan vi spise både italienske, norske og mer internasjonale retter, eller en blanding! Vi liker retter som er inspirert av indisk mat. Men selvfølgelig også italienske retter som risotto eller pizzoccheri – tradisjonell italiensk bokhvete-pasta. Vi liker gnocchi (en slags pasta laget med poteter og mel), men jeg har aldri klart å lage dem helt «riktig»

TIPS! For dem som vil bli kjent med det italienske kjøkkenet, anbefaler Laura to bøker:

Det ekte italienske kjøkken av Reinhardt Hess (bokelskere.no)

Sølvskjeen

* TERRAGNI, L., ROSSI, A., MISCALI, M., & CALOGIURI, G. (2022). Self-Rated Health Among Italian Immigrants Living in Norway: A Cross-Sectional Study. *Frontiers in public health*, 10.

ITALIENSK RISOTTO MED SOPP

I Italia serveres normalt risotto som en egen rett (*primi piatti*). Enhver kokk eller husmor i Italia har sin egen måte å lage den på, og da gjerne med noe godt over – eller blandet inn i – risottoen, for eksempel sopp, asparges eller andre grønnsaker.

TEKST: MARTA TOMCZYK-MARYON

DU TRENGER (4 PERS.)

- 20 g tørket steinsopp, piggsopp eller annen tørket sopp
- du kan også bruke ca. 200 – 300 g fersk sopp, for eksempel kantareller
- 1 ss olivenolje
- 1 finhakket sjalottløk
- 300 g arborioris (risottoris) eller carnaroliris
- 4 dl hvitvin
- 8 dl varm kjøttkraft eller buljong
- 20 g smør
- 50 g finrevet parmesan
- 1 ss frisk timian, finhakket
- pepper
- 0,5 sitron, etter smak

SLIK GJØR DU

Hvis du bruker tørket sopp, varm den i vann i ca. 30 minutter. Hell av vannet og tøk soppen godt og grovhakk den. Fres den finhakkede løken med soppen og timian i olje i 2 minutter i en tykkbunnet kjele. Ha i risen, rør rundt og la frese i ytterligere 2 minutter. Ha i hvitvin og la koke til det meste av juicen er kokt inn.

Rør underveis så risen ikke setter seg fast i bunnen av kjelen. Kok opp kraften i egen kjele og spe risottoen med 1,5 dl kraft av gangen. Kok under omrøring til kraften nesten er kokt inn. Fortsett til all kraften er tilsatt.

Dette tar 15-20 minutter. Smak på risottoen. Risene skal være *al dente* – altså ha litt tyggemotstand.

Dersom du bruker fersk sopp, kan du tilsette denne mot slutten av koketiden. Ta kjelen av varmen og vend inn smør og parmesan. Smak til med salt, pepper og litt presset sitronsaff. Riktig tilberedt risotto skal være kremaktig og tykflytende (som en grøt), og gli lett utover tallerkenen

TIPS!

La risottoen hvile i noen minutter før servering.

God appetitt! Buon appetito!

Ut i himmelen ...

En diskre nyformulering åpner overraskende perspektiver for vårt trosliv.

TEKST: PATER MICHAEL JENSEN, OSB, ST. MAURICE-KLOSTERET, CLERVAUX, LUXEMBOURG

«**J**eg befant meg i et rundt værelse med mange dører. Jeg banket forsiktig på en dør og spurte: Er det gjennom denne døren man kommer inn i himmelen? Da hørte jeg en røst si: Man kommer ikke *inn* i himmelen, man kommer *ut* i himmelen!»

Slik drømte en gang den danske benediktinermunken fra Clervaux, pater Chresten Krogh, som forøvrig i mange år var eneboer i Lom, i Gudbrandsdalen. Komme ut i himmelen! Dette enkle uttrykket viser oss vårt liv på jorden i dets riktige perspektiv.

VI ER PÅ PILEGRIMSREISE mot det evige liv, og det har betydelige konsekvenser for vårt dagligliv. I sitt brev til filipperne sier Paulus at *vårt hjemland er i himmelen*. Hjemland, fedreland, rike, borgerskap, borgerrett – moderne bibler byr på mange forskjellige oversettelser av det greske ordet. Ideen er at vår grunnleggende tilhørighet til himmelen er prinsippet for vårt konkrete liv på jorden. Derfor leser man i andre oversettelser, for eksempel i Vulgata og hos Martin Luther, uttrykk som *vår adferd, vår livsførsel er i himmelen*.

Det himmelske liv er dermed rettesnor for alle våre handlinger på vei dit. Et eksempel: fordi vi i troen er overbevist om at vårt legeme er bestemt til å gjenoppstå – ja, at vi allerede har del i oppstandelsen – omgås vi med vårt legeme på en ny måte. *Er dere da oppstandne med Kristus, så streb etter de ting som er der oppe*, sier Paulus.

Den himmelske dimensjon i vårt kristenliv blir tydelig når vi går inn i en kirke. Unnskyld: når vi går *ut* i en kirke. For gjennom kirkedøren går vi nettopp ut i den himmelske verden. Her blir vi ønsket velkommen av helgener. De leder oss til tabernakelet, hvor Kristus er nærværende, han som sa: *Jeg er det levende brød, kommet fra himmelen*.

GLASSRUTENE I KIRKEN er spesielt viktige. De har ikke alminnelig gjennomsiktig glass, for de gir oss ikke lys inn fra sidegaten. De er åpninger oppover, og gjennom dem kan vi kaste diskre blikk ut mot det evige livs gledesfest. Vi kan beundre symboler på Guds innerste vesen; vi kan følge med i frelseshistorien, og meditere over symboler på sakramentene som gir oss del i Guds nåde og dermed åpner veien til det evige liv. Engler og helgener viser oss stolt den herlighet de har mottatt, og som de gjør alt de kan for at også vi skal få del i. Og når solen skinner, beveger disse scenene seg som gjenskinns på kirkens vegger og når sågar helt ned til kirkegulvet: himmelens realiteter når frem til oss, rører oss,

gir oss del i fellesskapet med himmelens beboere. Det er sterke tegn på den kommunion som forbinder den himmelske og den jordiske Kirke. Det styrker det umistelige håp som har tatt fast bolig i våre hjerter.

MEN EN KIRKE ER IKKE BARE ET STED hvor vi møter Gud i stillhet og personlig bønn. Det er først og fremst rammen for messens liturgi. Og når den feires, blir vår kommunion med himmelen langt sterkere. Det annet vatikankonsil sier det rett ut: I den jordiske liturgi deltar vi virkelig i den himmelske liturgi som feires i den hellige stad Jerusalem, som vi er på vei til. Høydepunktet er akklamasjonen som følger prefasjonen: «Med englers og helgeneres skare synger vi derfor din herlighets pris, idet vi alle dager istemmer: Hellig, hellig, hellig er Hærskarenes Gud. Himlene og jorden er fulle av din herlighet». Her er englenes og vår liturgi fullkomment synkrone. Når liturgien feires høytidelig og verdig, når vi deltar aktivt med ånd og legeme, når vi åpner våre åndelige øyne og ører, blir vi i sannhet løftet opp til den himmelske liturgi.

Det hender også at vi deltar så intenst i en høytidelig liturgisk feiring, at tidens dimensjon helt forsvinner. Tiden står stille, og vi forlater kirken uten å vite om messen har vart én time eller tre. Det er virkelig en aktiv deltagelse i himmelens liturgi: evigheten tar vår sjel i sin besittelse!

GUD KALLER NOEN MENNESKER til allerede nå å leve heltid på himmelske premisser. De trer ut i et kloster, og får der et forskudd på det evige liv. Et kloster er på en måte et bilde på himmelen: her bestreber brødre og søstre seg på å leve det samme liv som Jesus: i fullkommen hengivelse til Gud gjør de lovsang og forbønn til sin sentrale livsoppgave.

Er det ikke noe egoistisk og verdensfjernt over et slikt liv? Munker og nonner som «trer ut i himmelen», er ikke de misantroper som glemmer de mennesker som er lukket inne i en verden med problemer og lidelser? Nei, det er en misforståelse. En munk fra det 6. århundre, Dorotheus av Gaza, bruker et vakkert bilde som forklarer hvordan din kjærlighet til Gud og kjærligheten til din neste følges ad. Forestill deg et vognhjul fra gamle dager. Hjulets omkrets er verden, navet er Gud, ekene er menneskene. Når du streber mot navet, mot Gud, kommer du samtidig nærmere til de andre ekene, til dine fine medmennesker. Jo mer radikalt du gir deg hen til Gud, jo sterkere ønsker du å føre dine medmennesker med deg ut i himmelen. •

Ondskap og politikk

I forrige nummer av St. Olav pekte jeg på hvordan politisk ideologi preger lutherske kirkeledere her til lands, og hvor lite forkynnende teologi som kom til uttrykk i en biskops tiltredelsespreken. Det virker som om mange teologer i folkekirken kvier seg for offentlig å omtale kristne dogmer, endog uttrykket «synd» synes vanskelig å bruke, i alle fall når det er mange kirkefremmede til stede under gudstjenesten.

TEKST: GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Dette moderne fenomenet kan gi seg underlige utslag. I Vårt Land 22. juli i år omtales minnegudstjenesten 11 år etter massakren på Utøya og bombingene av regjeringskvartalet. Avisen intervjuer en dansk teolog og journalist, Iben Thranholm, som viser at de samme ideologiserende tendenser gjør seg gjeldende i Danmark. Hun kritiserer den danske minnegudstjenesten etter masseskytingen i København der tre personer ble drept. I et Facebook-innlegg skrev hun at seremonien var «blottet for religiøs språkbruk», og at dette ikke er den riktige måten å nærme seg ondskap på.

I VÅRT LAND UTDYPER THRANHOLM SITT SYN: «Det var ikke spor av noe eksistensielt eller åndelig innhold. Vi har tapt enhver metafysisk forståelse av ondskap. Nettopp derfor blir disse minneseremoniene ren populisme...». Dansken tar kanskje hardt i, men at hun treffer noe vesentlig, er jeg ikke i tvil om. Ikke uventet får hun motbør fra norsk folkekirkelig hold. Teologen og Arbeiderparti-mannen Trond Bakkevig uttaler at han var skeptisk allerede da Jens Stoltenberg brukte uttrykket «ondskap» i 2011, og fortsetter: «Jeg fryktet at det grusomme skulle flyttes over i en metafysisk sfære. Terroren var et politisk prosjekt, og man skal være varsom med å snakke om ondskap hvis ikke formålet bevisst er å ramme mennesker bare for å ramme

dem». Han sier videre at en «metafysisk tilnærming til ondskap kan ta oppmerksomheten vekk fra ideologi».

Her er det nok politikeren Bakkevig som taler – teologen har abdisert. Utgangspunktet for disse intervjuene var en dansk minnegudstjeneste etter ofrene for gruffull kriminalitet. Da er det både naturlig og passende å snakke om ondskap og synd, som i en slik kontekst er synonyme og har et metafysisk grunnlag. Selvsagt vil terroren ofte ha en politisk-ideologisk bakgrunn, men analyser av den hører etter mitt syn ikke hjemme i en gudstjeneste, og de kan trygt overlates til politikere, statsvitere og filosofer m.fl. Det er rik anledning for Bakkevig og andre politisk orienterte teologer til å delta i den meningsutvekslingen. Det var selvsagt ingen fare for at den debatten skulle utebli fordi noen brukte uttrykket «ondskap» om tragedien 22. juli.

BAKKEVIG RESONNERER SOM OM POLITIKK og ondskap er to størrelser som ikke bør koples, riktignok for å hindre at man i et forebyggende perspektiv ikke overser ideologisk bakgrunn for ondskapen. Han er naturligvis klar over at gjennom historien har politikk og ondskap vært uløselig forbundet. Ondskapen forsvinner ikke om den er et middel for å nå et politisk mål. Det er nok å nevne politiske tyranner som Stalin, Hitler og Pol Pot. Og i dag: Putin. Når jeg ikke nevner 22. juli-drapsmannen i denne forbindelse, ►

ONDSKAP: Siden Russlands brutale invasjon av Ukraina i februar, er, ifølge FN, på ukrainsk side anslagsvis 11.000 soldater og 6.000 sivile drept, og 9.000 ukrainere er skadet. På russisk side er rundt 20.000 soldater drept og 60.000 såret.
Foto: Sputnik/Grigory Sysoev/Pool via REUTERS

«Og nettopp her, i det frie valget mellom det gode og det onde, skiller vi mennesker oss fra alle andre jordiske skapninger. *Her er vi ved kjernen i menneskets verdighet.*»

er det fordi det lenge var tvil om hans tilregnelighet, og noen mener vel fortsatt at han var utilregnelig under massedrapene. Men hans tilregnelighet ble rettskraftig fastslått, og det spilte nok her en rolle at de forferdelige handlingene ble planlagt og utført på en slags ideologisk bakgrunn,

Når vi taler om enkelthendelser som for eksempel terrorkytingen på Kongsberg i fjor høst eller skytingen 24. juni i Oslo i forkant av den planlagte Pridefeiringen, er det grunn til å være mer varsom med å bruke betegnelsen «ondskap». Dette fordi de personer som alene utførte disse bestialske handlinger, ofte vil ha store psykiske problemer og etter hvert bli erklært utilregnelige av sakkyndige og av retten. Da er de uten skyldevne, de har ikke handlet som frie, ansvarlige mennesker, men har vært determinert og styrt av et forvirret sinn. Likevel er det høyst forståelig at Iben Thranholm etterlyser en religiøs språkbruk i gudstjenester som finner sted i skyggene etter et massedrap, og at Stoltenberg brukte ordet «ondskap» etter 22. juli-drapene, selv om ikke gjerningsmannens tilregnelighet var klarlagt da uttalelsen falt. I sorgfylt fortvilelse er det vanskelig å finne de rette ord. Og da rettens dom forelå, ble som nevnt gjerningsmannens ansvarlighet fastslått, og Stoltenberg fikk rett: Etter menneskelig målestokk sto vi overfor en sjelden grad av ondskap.

BAKKEVIG HAR NOK EN UTTAELSE SOM fortjener en kommentar: «Hvis man bare snakker om ondskap, fratar man mennesker ansvaret for sine handlinger. Da fratar man også mennesket dets verdighet». Med min beste vilje får jeg ikke mening i det den tidligere prost serverer her. «Ondskap» i vanlig språkbruk indikerer at det ligger en ond vilje til grunn for en handling. I teologisk sammenheng er dette også klart. Menneskets verdighet ligger nettopp i dette at vi har en fri vilje og kan velge det gode eller det onde, Gud eller djevelen. Slik er vi skapt i Guds bilde. Ved å omtale ondskap og synd og menneskets ansvar, ivaretar vi dets verdighet. Hvordan noen kan mene at å snakke om de politiske idéer, ofte forvirrede sådanne, som måtte ligge til grunn for barbariske handlinger, innebærer en større respekt for menneskeverdet, blir vanskelig å forstå. Som nevnt bør man – i egnede fora – analysere slike bakenforliggende faktorer og lete etter

forklaringer på grusomhetene. Det blir også i vid utstrekning gjort. Men ansvaret for disse er og blir gjerningsmannens onde vilje.

Også på dette punkt har Iben Thranholm en treffende observasjon. Hun stiller seg kritisk til at «systemsvikt» blir eneste måte å forklare ondskap på. Det har lenge vært et fenomen i vår kultur å dempe all tale om personlig ansvar for skadelige handlinger og unnlater. I stedet fremheves gjerne sosiale strukturer eller systemer som avgjørende årsaker til kriminalitet og annen uønsket atferd. Jeg antar at det ligger dype ideologiske spor som kan forklare denne tendens til ansvarsfraskrivelse. Disse spor fører tilbake til den marxistiske og sosialistiske tankegangen som har dominert også i vestlig kultur i de siste hundre år, og som la hovedansvaret for de fleste negative hendelser på sider ved det privatkapitalistiske samfunnet. Ganske visst har våre vestlige samfunn uheldige trekk, men bestialitet og overgrep har gjennom historien fulgt menneskene i alle slags samfunn. Den konstante faktor her er menneskets natur og dets onde vilje. Heldigvis er det ikke så ofte den gir seg utslag i massakrer og masseskytinger, selv om vi aner en uhyggelig utvikling i de senere år. Ikke bare i USA.

I LANGT PÅ VEI AVKRISTNEDE SAMFUNN som de europeiske, er det nok en tilbøyelighet til å knytte begrepet «ondskap» nettopp til de største ugjerninger, gjerne slike som ligger langt utenfor det man selv kan tenkes å begå. For oss kristne blir det en altfor snever betraktning. Innenfor troens sfære møter vi ondskaper i egne hverdagsliv, hos oss selv – og hos andre. Det kan dreie seg om baksnakking, ryktespredning, løgner, hovmod, selvopptatthet osv. Vi kristne vet at den listen er lang og vond. Vi kaller det synd, som Kristus gjorde. Men samtidig vet vi at mennesket også har gode sider, og med troens segl på vår panne strever vi hele tiden etter å gjøre det gode og riktige. Og har vi syndet, søker vi tilgivelse og oppreisning. Ønsket om å gjøre det gode har vi troende heldigvis til felles med de som ikke har tatt imot troens gave. Og nettopp her, i det frie valget mellom det gode og det onde, skiller vi mennesker oss fra alle andre jordiske skapninger. *Her er vi ved kjernen i menneskets verdighet.* •

Dette er en kommentar. Meningene i artikkelen står for artikkelforfatterens mening.

60 ÅR SIDEN: Den 11. oktober 1962 åpnet Det annet vatikankonsil i Peterskirken i Roma. ARKIVFOTO: Vatican Media

PAVE FRANS: - Vi må overvinne polariseringen

I sin preken under messen den 11. oktober i anledning av markeringen av 60-års jubileet for åpningen av Det annet vatikankonsil i 1962, var pavens budskap til de troende klart: «La oss overvinne all polarisering og bevare vårt fellesskap!»

Pave Frans markerte 60-års jubileet for Det annet vatikankonsil – et treårig kirkemøte som lanserte banebrytende reformer i Kirken i forhold til verden rundt seg og i liturgi og praksis – ved å bønnfalle Kirken om å sette polarisering til side og ta vare på Kirkens fellesskap og enhet.

«ELSKER DU MEG?»

Under en messe i Peterskirken, som var rammen for konsilets møter 1962-1965, sa pave Frans at konsilet, som ble initiert av pave Johannes XXIII, var et «eneste stor svar» på spørsmålet «Elsker du meg?» stilt av Kristus til sine disipler.

Det annet vatikankonsil lærer oss å se på Kirken, sa paven. Han understreket at Jesus ord til Peter: «Elsker du meg? Fø lammene mine», også er rettet til oss, til oss som Kirke i dag.

Konsilet var «et godt svar» på Herrens spørsmål: «Elsker du meg?» «For å gjenoppvekke sin kjærlighet til Herren, viet Kirken for første gang i sin historie et helt konsil til selvransakelse og refleksjon over sin natur og sitt oppdrag», sa paven.

FRA GUDS SYNSVINKEL

Pave Frans sa at det er tre måter som

konsilet lærer oss å se Kirken på.

Den første er å se på Kirken fra Guds synsvinkel, «fra det høye, med Guds øyne, med øyne fylt av kjærlighet.» Paven advarte mot å se på Kirken fra vårt eget begrensede ståsted. Vi må ikke egoistisk sette vår egen smak og egne planer over Guds kjærlighet.»

«Konsilet gjenopprettet Guds plass, det vesentlige: å være en Kirke som elsker sin Herre dypt, og som elsker alle de menn og kvinner som Han elsker.»

«La oss gjenoppdage konsilets lidenskap og fornye vår egen lidenskap for konsilet!»

FOR KJÆRLIGHETENS SKYLD

Paven vendte sine tanker til «vær gjeter for fårene mine», og antydte at det er denne type kjærlighet som Jesus ønsker av Peter. Peter, som opprinnelig var fisker, ble hyrde - en mann kalt til å leve blant sine får og elske dem.

Dette, sa paven, er den andre måten å se Kirken på: å se seg omkring, å være i verden uten å se ned på andre. «Det var på riktig tid at konsilet fant sted!», sa paven. «Det hjelper oss til å avvise fristelsen til å lukke oss inne i vår egen komfort og overbevisning.» Det får oss

til å «etterligne Guds fremgangsmåte», til å lete etter de fortapte får og føre dem tilbake til folden.

«Kirken, vår hellige Mor, som har sin opprinnelse i Treenighetens hjerte, eksisterer for kjærlighetens skyld», sa paven og oppfordret de troende til å «motstå fristelsen til å være selvopptatte.» Guds folk, sa pave Frans, «er et pastoralt folk», som spesielt er kallet til å ta seg av de fattige og utstøtte.

FORENET I HERREN

Pave Frans avrundet sin preken med en sterk oppfordring til enhet i Kirken.

Gud, sa han, «ønsker, at vi skal se helheten», og det er den tredje måten å se Kirken på. Paven beklaget de kristnes tendens til å «velge side» i kirken i stedet for å være alles tjenere.

«Vi er Hans får, Hans flokk», sa paven, «og det kan vi kun være sammen og som én.»

Til slutt takket pave Frans Herren «for konsilets gave» og ba Ham «befri oss fra selvtilstrekkelighet og fra verdens kritikk... og til å lede oss ut av vår selvopptatte skygge. ... og å fri oss fra de former for polarisering som er djevelens verk.» (Vatican News/NCR). •

Ondskap er ikke matematikk

AV ISAK SLETTEBØ, AUG. 2022

Redaktør Hans Rossiné hevder pave Frans og Vatikanet har vært klare i sin fordømmelse av Russlands krigføring i Ukraina. Men pavens fordømmelse er så nedsyltet i forbehold at den blir veik og utydelig.

Elsk din neste som deg selv, sier Jesus, og paven har uttalt seg veldig skarpt når Vesten ikke har greid å leve opp til dette budet. Han har sammenliknet flyktningleirer i middelhavsområdet med konsentrasjonsleirene til Hitler og Stalin. Han er motstander av murer, og til amerikanske medier under presidentvalgekampen i 2016 sa han:

«En person som bare tenker på å bygge murer, hvor enn de måtte være, og ikke broer, er ingen kristen.» De som bygger slike murer, ender som slaver innenfor de samme murene, skriver han i encyklikaen *Fratelli tutti*.

Men når paven blir spurt om Russlands krig i Ukraina, leter han etter formildende omstendigheter, og unnskylder krigsforbryteren Putin som om han handlet i nødverge. «Det finnes ingen metafysisk

nemlig «bjeffet ved Russlands dør». Senere la paven til at dette med NATO ikke var hans ord, men noe han hadde fra en «veldig klok» statsleder.

Historikere og politiske vismenn diskuterer disse årsakene opp og ned, og i framtiden kommer skoleelever til å drøfte bakgrunnen for Russlands overfall på Ukraina, slik vi lærer om andre kriger i dag. Men det kristne svaret på ondskap er ikke å forstå ondskaper, for det er umulig! Vi kan peke på forskjellige omstendigheter for ulykkene i historien, men det blir aldri et regnestykke som går opp. Versailles-traktaten, økonomiske kriser og en skadelig nasjonalisme bidro til å utløse andre verdenskrig. Men vår egen katekisme sier at det er kristentroen i sin helhet som til sammen svarer på det ondes problem, ikke årsaker og interesser.

NATO kan ha provosert Russland på ulike måter, ja vel. Men det er galt å redusere ondskap til et naturfenomen som blir *forårsaket* av noe. For hvis den blir forårsaket, kan den forstås, og hvis den kan forstås, hva er da en synd? Og hva skal vi da med Guds nåde? •

“
Pavens fordømmelse er så nedsyltet i forbehold at den blir veik og utydelig.
”

gode og onde her, på en abstrakt måte. Noe globalt kommer til syne, med elementer som er veldig sammenvevd,» sier paven. Han sier han ikke er på lag med Putin, men er bare imot «å redusere kompleksitet mellom god og ond, uten å tenke på årsaker og interesser, som er svært komplekse.» NATO har

Vi er halte, blinde og blandede

AV WERA SÆTHER, JUNI 2022

Janne Haaland Matlary tror på Vesten. I sin kommentar i forrige St. Olav (2/2022) sammenligner hun Ukrainas modige president med en annen modig statsmann: Winston Churchill. Ja, hun antyder at Ukrainas modige president Volodymyr Zelensky er en helt som Winston Churchill. En må være eurosentrisk for å tenke at Winston Churchill på entydig vis var en helt.

For Winston Churchill var indere vesener som formerte seg som rotter og like gjerne kunne dø – om de ikke var så heldige å få dø for de allierte og kolonimakten i den Andre verdenskrigen. To-tre millioner bengalere bukket under i den bengalske hungersnøden 1942-43, for

de manglet tilgang til ris som ble oppbevart i depoter bortenfor de fattiges rekkevidde. Risen tilkom de bemidlede og soldatene. Hungersnøden ble regissert – og tålt – av Winston Churchills regjering. Jeg insinuerer ikke at Volodymyr Zelensky og hans folk har mørke i blikket. Men ingen er tvers igjennom seende.

Janne Haaland Matlary påpeker at Pave Frans har vært altfor sent ute med å fordømme Putin og kalle ham ond. Jeg vet heller ikke hvem som har rett til å kalle en annen ond eller god. Vi er halte, blinde og blandede. At Putins gjerninger i 2022 er ondsinnede det er opplagt. Manges gjerninger kan sies å være det. Oljeselskapenes, ikke minst.

Jeg har ingen grunn til å tenke at pave Frans har vært spesielt sent ute. Alle er alltid altfor sent ute i å skape fred. NATO er frekt fort ute når det gjelder å ruste opp, og noen tjener seg styrtrike på gruen som de fleste blir fattige og redde av. De som skulle skjont fra alle himmelretninger, har profitert på å ikke skjønne. Vi skulle alle skjont for et århundre siden at våpenindustrien er dødsens. Vi skulle, for minst femti år siden, skjont at fossilindustrien er dødsens. Vi skulle

skjont at krig ødelegger alle levende veseners biologiske og – for menneskers vedkommende – deres etiske grunnlag. Pave Frans balanserer med visdommen intakt, skutt på fra mange kanter.

Vi skulle for lengst ha gjennomskuet, med kunnskap om CO2-grafene og våpenindustriens mørke lek, at vi går på farlige veier, og vi skulle vært lærere for de unge – som litt etter litt gir opp de voksne. For de/vi har ikke fred og fruktbarhet som rettesnor, men splittelse. Vi har gamle verdensbilder surrende i hjernen. Verden anno 2022 er en annen verden. Det er ikke slik at all verden følger USA. De fleste følger ingen. De aller fleste prøver å karre seg fast i et skrint jordsmonn. Vesten er ikke verdens herre. Dette er godt. Jeg følger en smule med på indiske beslutninger. India er ikke lydig mot vestlige ønsker, men vil i juni, da jeg skriver dette, fremdeles ha russisk olje og russiske våpenleveranser.

Janne Haaland Matlary og jeg har levd en stund. I forskjellige bevissthetssoner, med forskjellige kompass. Men vi har fått noen tiår på jorden. Vi har fått høre musikk, lese bøker, elske noen barn, se noen byer – og kanskje til og med fått del i hjertets mysterium. •

Biskoper som taper troverdighet

AV P. CLAES TANDE, AUG. 2022

Katolikker flere steder i verden står overfor en stadig vanligere og foruroligende virkelighet: Biskoper som undergraver egen troverdighet. Biskoper som motsier eller unnlater å fremme evangelisk lære om tro og moral, noen av dem mens de presiserer på med personlige vurderinger av en rekke timelige og åndelige spørsmål. For eksempel mener noen at «samvittigheten» trumfer utvalgte brudd mot kristne sannheter, som katekismens lære om seksualitet og livets hellighet. Mens de summarisk avfeier samvittighetsdrevne innvendinger mot egne anvisninger som stanser hevdvunnen fromhet og liturgisk skikk.

Ved utroskap mot Jesu lære blir de bokstavelig talt selv utrolige (dvs. ikke troverdige) og etterlater katolikker berøvet deres lederskap midt i de kriser de står i.

For å være tydelige om bispeembetet: Biskopene er ikke kirkebyråkrater eller funksjonærer som rettmessig kan overlate eget læreansvar til andre. De er Kristi vikarer, betrodd en apostolisk tjeneste de ikke kan fristille seg fra. Den ligger til grunn for deres øvrige kanoniske oppdrag.

Den krever at de har blikk for hele Kirkens vel.

Når en biskop lærer og formaner, forventes det at prester og legfolk som er betrodd ham som deres overhyrde er beredvillig lydhyre. Hans lære om tro og moral må formodes å opprettholde det apostoliske evangelium. Også rent pastorale veiledninger i timelige og åndelige spørsmål bør man grunne på i respekt og bønn. Man må få legge til grunn at de utspringer fra biskopens forsvarlige og informerte dømmekraft og er tuftet på Kirkens overleverte lære.

På de to siste bispesynoder i Roma har bispekollegiet kollektivt unnlatt å bekrefte katekismens lære om ekteskapet, og om at seksuell aktivitet utenfor enheten mann og kone er krenkelse av menneskeverdet, Guds kjærlighet og Jesu eget legeme (se 1 Kor 6,15).

Og så er det biskoper her og der som tilskynder at folk i ugyldige ekteskap mottar eukaristien. Eller foretar eller fremmer velsignelser av ikke-ekteskapelige eller homofile forhold. Eller går inn for gudstjenester der «størst av dem er kjærligheten» stolt og vrangt formidlet med fane og forkynnelse så det klør gudstjenestebeholderne i øret, i retning av Cole Porters «*Anything Goes*».

At det blant over 5.400 katolske biskoper i verden statistisk sett vil være noe rusk og tankefeil, er vel så. Men her gjelder det ikke bare marginalene.

For eksempel har kardinal Hollerich, som i høy grad vil påvirke den neste katolske bispesynode som dens relator, oppfordret til at homoseksuell aktivitet må erklæres som legitimt uttrykk for kristent liv. Begrunnelsen? Ikke evangeliet, men hans dom at «det sosiologiske og vitenskapelige grunnlag for [någjeldende] lære ikke lenger er korrekt.» Som om empiriske observasjoner av den falne menneskehet kan definere menneskers handlingers mening eller moral, og det i strid med Jesu lære.

Kardinalen følger en strategi som nå er blitt mer vanlig. Evangeliets lære forlates ganske enkelt ved å hevde en ny lære basert på moderne sensibiliteter, uten å føre teologiske resonnementer basert på apostolisk tradisjon. Kanskje er mange slike biskoper genuint uvitende om egen avhengighet av sekulære trender i stedet for Kirkens tro. Skjønt andre villfarne biskoper kan absolutt ikke være helt uvitende om dissonansen mellom katekisme og de sosiale markedskrefter. Kardinalene Cupich og Marx bekjenner samvittighetens forrang på en så forvrengt måte at de dermed gjør sine egne prester

og nonner til eksterne krefter som må settes på plass.

Men lederskapskrisen som slik oppstår, og som først og fremst treffer legfolket hardt, skyldes ikke bare utroskap mot lære, og misforståtte sekulære prioriteringer, men at den store flokk av rettroende biskoper ikke makter til å utøve sin apostoliske plikt til å våke over Kirken utenfor egen teig.

Det er da gledelig, det de katolske biskoper i de fem skandinaviske land, foretok seg i mars. Da de rettet en felles broderlig korreks til de tyske biskopers «synodale

vei», holdt de seg ikke bak gardinene. Det ble gjort i all offentlighet. Den pågående «Synodaler Weg» er et prosjekt som ikke bare styrer målrettet mot alle de ovennevnte eksempler, men også mot en rekke ekklesiologiske omkalfatringer. Man skal selvsagt ikke forsømme den diskrete tomannshånds kritikk og dialog som Bibelen beskriver. Men sett at dette ikke fører frem. Det kan komme det punkt der hyrden må rope varsko om naboteigenes hyrder, av kjærlighet til deres undergivne. Da irettesetter de slik at det blir til manges advarsel (1 Matt 18,17), tro og trøst.

Nå har Jesus aldri lovet at vi skulle unngå slike problemer. Faktisk advarte han om splittelse, falske lærere og frafall. Mange katolikker har ennå ikke erkjent dette faktum og kan ha et for rosenrødt syn på kirkens motstandskraft i rent menneskelig forstand.

Katolikker, som de fleste kristne, ønsker å ikke leve i slike tider. Likevel er dette våre tider, tider hvor Gud fortsetter å sørge for alt til vårt beste. For vår del må vi stole på Ham, våke med tente lamper, lide, vitne og be. •

“
Biskopene er ikke kirkebyråkrater eller funksjonærer som rettmessig kan overlate eget læreansvar til andre. De er Kristi vikarer, betrodd en apostolisk tjeneste de ikke kan fristille seg fra.
 ”

A. H. Winsnes

– på terskelen til Kirken

I år er det 50 år siden litteratur- og idéhistorikeren Andreas Hofgaard Winsnes (1889–1972), en av kjempene i norsk åndsliv, gikk bort. Det er sikkert mange som aldri har hørt om ham, og som ikke vet hvorfor han minnes i et katolsk magasin.

TEKST: ØYVIND JOHANNES VARDENÆR EVENSTAD

Selv er jeg født mange år etter at Winsnes døde, og har derfor ingen minner fra da han levde. Men som katolikk og filosofistudent ved Universitetet i Oslo, ble jeg fascinert da jeg leste om hvordan Winsnes hadde børstet støv av filosofien til

Thomas Aquinas, og at han kom nær å konvertere til katolisismen.

A.H. Winsnes ble født i Nord-Odal i Hedmark som luthersk prestesønn, og viste tidlig akademiske anlegg. Han tok examen artium på Kristiana Katedralskole (senere Oslo Katedralskole) i 1908 og en doktorgrad om norsk litteratur ved Universitetet i 1920. Katedralskolen var én av skolene han arbeidet på som lærer, før han endelig fikk sin første stilling som universitetsprofessor i 1938. Han ble senere omtalt som «trollmannen på kateteret» for sitt engasjement og sin store formidlingsevne. Han ble ikke lenge i professoratet, for i 1942 måtte Winsnes flykte fra krigen til London, der han ble direktør for Norsk-britisk institutt.

DEN ANNEN FRONT

Da krigen kom, hadde Winsnes allerede forfattet flere bøker, blant annet én om den norske filosofen Niels Treschow (utgitt i 1927) og én om «Den annen front» (utgitt i 1932). I den første boken kritiserer han den moderne vitenskapstroen fra opplysningstiden for å ha skapt en «apparatkultur» som overser

Til tross for at Winsnes selv aldri tok steget inn i Kirken, hadde han stor innflytelse på andre norske intellektuelle som konverterte.

menneskets åndelige dimensjon i fremskrittets navn. Som motstykke til den setter han en «humanitetskultur», som han på dette tidspunktet mente var best representert av idealismen hos tyske diktere og filosofer. I den andre boken skriver han om engelske forfattere – blant dem kardinal John Henry Newman – som dannet en front mot den moderne materialismen.

Også i Norge fantes en slik «annen front» som ble inspirert av Winsnes, en verdikonservativ bevegelse i opposisjon til mellomkrigstidens kulturradikalisme. Vår egen Sigrid Undset, forfatter av *Kristin Lavransdatter* og andre romaner, var del av denne løse bevegelsen. Den var ikke bare en reaksjon mot det nye og ukjente i tiden, men et forsøk på å hente opp igjen og bevare det beste i den vestlige kulturen – vår kristne og humanistiske arv, for å si det med Grunnlovens ord. Den sto for en kristen humanisme som ville sikre menneskeverdet ved å knytte det til at mennesket er skapt i Guds bilde.

NYTHOMISMEN

Det var sannsynligvis i London under krigen at Winsnes begynte å ta filosofien til Thomas Aquinas, den såkalte thomismen, på alvor. Den ble filtrert for ham gjennom verk av de franske filosofene Étienne Gilson og Jacques Maritain, representanter for den nythomistiske bevegelsen som oppsto i kjølvannet av pave Leo XIII's encyklika *Aeterni Patris* (1879). Til forskjell fra de tyske idealistene, som så innover i mennesket for å finne sannheten om det, mente Thomas at sannheten ligger der ute i verden – og at vi kan erkjenne den ved hjelp av fornuften.

Etter krigen, nærmere bestemt i 1946, ble Winsnes' professorat i litteratur omgjort til Norges første professorat i idéhistorie. På grunn av likheten mellom de to fagene deres, utgjorde han en historisk orientert motvekt til Arne Næss, den eneste professoren i filosofi på den tiden, som var mest opptatt av logikk og språkfilosofi. Magistergradskomiteen til den norske filosofen Dagfinn Føllesdal, som for øvrig er katolikk og ble intervjuet av *St. Olav* tidligere i år, besto av disse to vennlige motstanderne. Winsnes' forelesninger og seminarer skulle også ha en viss betydning for at Føllesdal konverterte til katolisismen på 50-tallet.

DEN KRISTNE RENESSANSE

Winsnes var venn av Sigrid Undset og skrev en bok om henne med undertittelen *En studie i kristen realisme* (1949), der han redegjorde for det realistiske

synet på verden som Undset hadde funnet i thomismen. Det var et syn som Winsnes nå også delte, selv om han forble protestant. Han beskriver Undset som del av en «kristen renessanse» i det 20. århundres litteratur, som ble til i skyggen av kommunismens og nazismens herjinger. Ved siden av Undset nevner Winsnes flere katolske forfattere som Georges Bernanos, G.K. Chesterton, Paul Claudel, T.S. Eliot (anglo-katolikk), Graham Greene, François Mauriac og Evelyn Waugh.

Noen år senere skrev Winsnes en bok om Jacques Maritain med undertittelen *En studie i kristen filosofi* (1957). Den befestet ham som idéhistoriker og samlet flere av trådene fra hans tidligere bøker, samtidig som den forsøkte å introdusere den norske offentligheten for thomisme og kristen filosofi mer generelt. Det samme året ble Minervas Kvartalsskrift grunnlagt, med den norske idéhistorikeren Lars Roar Langslet som en av redaktørene. Tidsskriftet ble til et samlingspunkt for Den annen front. Winsnes skrev flere bidrag der, blant annet teksten til et foredrag om «Kristendommen og de intellektuelle» som han holdt i Det Norske Studentersamfund.

SÅ LANGT, MEN IKKE LENGRE

Hvilke konsekvenser fikk all denne skrivingen om katolsk tenkning for Winsnes' åndelige liv og religiøsitet? Han ble ofte sett sammen med sin kone Haldis i dominikanernes kirke St. Dominikus på Majorstuen i Oslo, både på søndagsmesser og på foredrag i Katolsk Forum. Da Langslet konverterte til katolisismen i 1963, skrev han til Winsnes og fikk som svar at professoren selv sto «på terskelen» til Den katolske kirke. Likevel følte han seg for sterkt knyttet til sin protestantiske barndomskirke til at han klarte å ta det siste steget. Han forble alltid en som sto på utsiden og kikket inn.

Til tross for at Winsnes selv aldri tok steget inn i Kirken, hadde han stor innflytelse på andre norske intellektuelle som konverterte og påvirket sine medmennesker i positiv retning. Jeg har nevnt Føllesdal og Langslet som åpenbare eksempler, men det var utvilsomt andre. Som talsmann for nythomismen i academia er han også en inspirasjon for katolikker som vil vise at filosofien til Thomas Aquinas er verdt å ta på alvor. Og i vår tid, som ikke har blitt mindre fiendtlig innstilt til religion og menneskeverd siden Winsnes døde i 1972, er hans tanker om en kristen humanisme mer relevante enn noen gang før. •

MALENE FENGER-GRØNDAHL
**KALDET TIL
 KÆRLIGHED**
 - EN BOG OM
 KATOLSK ORDENS-
 OG KLOSTERLIV I DAG
 KATOLSK FORLAG 2022

“
 Forfatteren har et uttalt ønske om å bidra til å utrydde fordommer. Hun gir likevel ikke etter for fristelsen til å fremstille et glansbilde hvor alt er uproblematisk og rosenrødt.

Klosterkall

OMTALT AV SR. INGEBORG-MARIE OP

Malene Fenger-Grøndahl vil med boken «Kaldet til kærlighet» bidra til å utrydde fordommer om ordenslivet. Hun gir likevel ikke etter for fristelsen til å fremstille et glansbilde hvor alt er uproblematisk og rosenrødt.

Tross synkende antall og stigende alder, i alle fall i Europa, slutter ikke klosterlivet å vekke både fascinasjon og undring, like mye blant faste kirkegjengere som blant «folk flest». Mange er nysgjerrige på hva som driver mennesker til å velge en slik vei og hva som holder dem gående. Noen er også kritiske til fenomenet. Dette var, i følge forfatterens forord, utgangspunktet for boken *Kaldet til kærlighet*, hvor Malene Fenger-Grøndahl intervjuer 17 danske medlemmer av katolske ordener og kongregasjoner om deres kall og liv.

OMFATTENDE

Kaldet til kærlighet er en nokså massiv bok: hele 626 sider, inkludert flere helsides bilder og en liste med ordforklaringer. Innholdet er relativt kompakt. I tillegg til forfatterens forord og selve intervjuene, har Sebastian Olden-Jørgensen bidratt med en informativ innledning om klosterlivets historie. Tilknyttet hvert intervju finner vi også flere faktabokser som behandler hver orden eller kongregasjon i detalj, samt presenterer nøkkelpersoner så som grunnleggere og helgener, forklarer viktige begreper eller gjengir en tekst eller bønn som nevnes i intervjuet. Alt i alt rettfærdiggjør innholdet omfanget. Dette er en bok man godt kan bruke tid på å lese. Brødrene og søstrene som har bidratt gir mye av seg selv, og vi nærmest skylder dem å lytte oppmerksomt og med respekt til det de har å si.

Boken favner bredt. De eldste intervjuobjektene er født på 30-tallet, de yngste på 80-tallet. Noen kommer fra katolske familier, andre har vokst opp i den danske folkekirken. I begge tilfeller har de vært mer eller mindre troende

og praktiserende. Det er også eksempler hvor den som blir kalt kommer fra et miljø hvor kristen tro stort sett var fraværende. Enkelte ble allerede som barn klar over et særlig kall fra Gud, mens andre brukte lang tid på å finne veien. Noen har tilbrakt hele sitt klosterliv på samme sted, andre har forsøkt seg flere steder eller av ulike grunner flyttet underveis. Tre av de intervjuede er dessuten legfolk som tilhører leg-bevegelser knyttet til noen av de store klosterordenene. Halvparten av de intervjuede befinner seg i Danmark, men vi møter også dansker som lever klosterlivet i utlandet: i Tyskland, Frankrike og Italia. Og selv om alle er danske, er det, som det ofte er i katolske miljøer, flere som har familie med innvandrerbakgrunn. Slik sett gir boken et representativt bilde av klosterlivet i Skandinavia i moderne tid, for om man har noe kjennskap til klostre i Sverige og Norge så vel som i Danmark, vil man kjenne igjen disse elementene i sammensetningen av kommunitetene.

GÅR I DYBDEN

Boken lodder også dypt. Mange av spørsmålene som stilles er spørsmål de fleste som lever et gudviet liv vil ha blitt konfrontert med en eller annen gang. Hvordan visste du at du hadde et kall? Hvorfor gikk du i kloster? Hva tiltrakk deg og hva var vanskelig? Hvordan lever dere egentlig i det daglige? Der er spørsmål om bakgrunn, oppvekst og interesser, om gudsopplevelser og bønn, samt om klosterlivets ulike elementer, dets plass og rolle i Kirken og verden av i dag. Alt dette bidrar til bokens hovedformål: å gi leseren et realistisk og livsnært bilde av klosterliv i dag og de menneskene som lever det. Forfatteren kommer i flere av intervjuene også inn på mer komplekse teologiske og eksistensielle spørsmål, og spørsmål knyttet til lederskap, menneskesyn og etikk. Dette gir ordensfolket mulighet til å vise mer av seg selv og da samtidig mer av hva

ordenslivet har å bidra med av kunnskap, visdom og innsikt. Det er gledelig at leg-bevegelsene løftes frem og at dette kallet tydeliggjøres som en mulighet, og at fellesskap som er mindre kjent her nord, for eksempel Emmanuel-kommuniteten og Movimento Contemplativo Missionari og pater Charles de Foucauld, blir presentert. Samtidig er det hyggelig å bli kjent med yngre medlemmer av ordener vi kjenner godt her på berget, for eksempel dominikanerbroder Andreas Riis, som i skrivende stund nettopp har avlagt evige løfter.

MENNESKELIGE VITNESBYRD

Flere av historiene berører på det rent menneskelige planet. Søster Teresa Ignatia Trans beretning om hvordan det var å komme til Danmark som flyktning fra Vietnam, gir et verdifullt innblikk i erfaringer hun deler med mange andre katolikker, også i Norge. Den forteller noe om hvordan det er å skulle finne sin plass når man har hatt en rotløs oppvekst. Fransiskanerbroder Theodors beskrivelse av sin vei får frem hvordan et kall er noe mysteriøst som kan være vanskelig å sette ord på, selv for den som er kalt. Det er en annen liten perle. Blant de eldre munkene og nonnene som intervjues, formidles tanker om å eldes og å forberede seg på å dø. Det er befriende å lese om hvordan de kan snakke om sin egen alderdom og dødelighet uten bitterhet og angst, samtidig som de erkjenner at det kan være vanskelig å forholde seg til. Slike vitnesbyrd viser sann menneskelighet.

Jeg var positivt overrasket over hvor åpent boken tar opp vanskeligheter på personlig og institusjonelt plan. Her berøres både de utfordringer som hører med til klosterlivet: lydhøret, livet i fellesskap, sølibatet, å gi avkall på å få barn og å gjøre karriere, og problematikk vi ønsker ikke skal være en del av det, som for eksempel maktmisbruk og andre overgrep. Bildet som tegnes er nyansert og illustrerer

hvordan det gode og det destruktive av og til kan sameksistere på en måte som gjør det vanskelig å se klart. Flere av intervjuobjektene snakker også om opplevelser hvor en medbror eller -søster av en eller annen grunn har forlatt klosteret, men uten å gå i detaljer om den enkelte sak eller nevne navn. Jeg tror det er viktig å snakke åpent om det som er krevende, og synes denne boken gjør det på en måte som ikke er skandalepreget eller svertende. Det som blir stående er at selv om det fører med seg både risiko for feiltrinn og mye indre kamp, kan et slik kall bli en kilde til vekst for den som våger å gå inn i det.

KLOSTERLIVETS FREMTID

De uunngåelige spørsmål om klosterlivets fremtid dukker opp i flere av intervjuene. Det er slående at selv om de som blir spurt er klar over usikkerheten og skjørheten de lever med når det gjelder antall og alder, er det ikke pessimisme eller dommedagsprofetier som råder. De fremstår ikke som engstelige eller desperate etter å rekruttere for å sikre sin egen overlevelse. Tvert i mot, de virker trygge i sin tro på at det livet de lever fremdeles har mening, og at Gud kan og vil kalle nye generasjoner til å bære det videre inn i fremtiden, på en eller annen måte. Den indre frihet og lydhørhet for Guds vilje som klosterlivet skal bidra til å dyrke, skinner igjennom på en vakker måte. På direkte spørsmål er de forsiktige med å gi for konkrete råd til dem som lurer på om de har et kall til å gå i kloster. Oppfordringen er snarere å be, undersøke hvilke muligheter som fins, og ta kontakt med et fellesskap man føler seg tiltrukket av for å lære det bedre å kjenne.

Jeg tror dog at *Kaldet til kærlighet* kan være både en inspirasjonskilde og et godt «første møte» med klosterlivet for den som kanskje ikke føler seg moden til å ta kontakt med et konkret sted helt ennå. •

TRYGVE RIISER
GUNDERSEN
**HAUGIANERNE
- ENEVELDE OG
UNDERGRUNN**
CAPPELEN DAMM 2022

Tro og arbeid

OMTALT AV ANNE BERIT NYSTAD

Ikke mange kjenner til Hans Nilsen Hauges tilknytning til katolsk tenkning. Trygve Riiser Gundersen gir plass til dette i sin nye Hauge-biografi, men hans sekulære perspektiv gir likevel et veldig ensidig bilde.

DOKTORGRADSPROSJEKT

Mystikeren og dominikanermunken Johannes Tauler (ca. 1300-1365) begeistret legpredikanten Hans Nielsen Hauge (1771–1824) i en tid da han selv var mer lunken, skriver Trygve Riiser Gundersen (f. 1970) i *Haugianerne*. Bruddet med Marte Stillaugsen og vennekretsen i Fredrikstad gjorde at Bibelens ord ikke lengre fremsto så levende for Hauge. Men så kom han over en høymiddelalderhistorie i en folkebok av Johannes Tauler. Den handlet om en skolert teolog som blir omvendt av en alminnelig lekmann. Tauler-lesningen ga Hauge legitimitet til å trosse myndighetene og reise rundt å forkynne på en måte som ga bøndene selvrespekt gjennom tro og arbeid. Han ville lyde Gud mer enn øvrigheten og dele denne troen med flere. Han fikk trykket folkeboken *Et kort utdrag av Thaulers omvendeshistorie* og delte den ut på sine reiser.

Riiser Gundersen har arbeidet vitenskapelig med 1700-tallets kulturhistorie og haugianerne i 25 år. Nå er doktorgradsprosjektet gjort om til et større verk, der bind 2 forhåpentligvis vil komme ut i 2024 (neste Haugejubileum). Litteraturviteren Riiser Gundersen graver i tilgjengelige kilder om haugianerbevegelsen fra siste del av eneveldet Danmark-Norge. Fokuset hans er å skjelne det sekulære fra det religiøse, ved å se nærmere på det dansk-norske eneveldeets kulturelle og politiske system

SVEKKER FORSTÅELEN

Er resultatet en radikalt ny fortolkning av haugianerne og folkelig politikk og opprør i Norge? Det nye er at Riiser Gundersen bruker offentlighetsbegrepet som prisme. Ved

hjelp av begrepet (fra den tyske nåtidsfilosofen Habermas) belyser han hvordan den folkelige meningen går forut for den folkelige offentligheten: «Haugianervekkelsens gjennomslag er et uttrykk for den folkelige menings styrke og rekkevidde under eneveldet». Men der et sekulært perspektiv styrker skildringen av det tidligmoderne Norge, svekker det forståelsen av den religiøse vekkelsen. Gundersen skriver grundig om folkelig motstand og uroligheter. Her har han fått med så mange detaljer at den alminnelige leser fort går seg litt vill. Sammenligningen med folkelig opprør tar bort litt av forfatterens eget budskap om haugianerne. Vi mister magien ved Hauge av synet. Og uten teologi blir haugianerpredikantens indre motivasjon uforståelig.

HAUGE VEKKEFOLKEÅNDEN

Hans Nielsen Hauge var både et religiøst og sosialt forbilde. Den danske salmedikteren N.F.S. Grundtvig (1783–1872) hevdet at Hans Nielsen Hauge vekket folkeånden i Norge. Hauge leste Bibelen på en måte som gjorde fortellingene levende for folk. Han underliggjorde Bibelen med sine lange utgreiinger, som ifølge danskekongens prelater var det reneste vås. Mange prester hadde en innlært retorikk, en nesten automatisert forståelse av bibelordet og en felles referanseramme fra studietiden i København. Mens lensmannsønnen Hauge brøt disse reglene.

Hauges korrektiv av danskekongens lutherdom var å gå til kilder danskekongen ikke hadde vært borte i – til katolske røtter (før jesuittene) og den tyske mystikeren Johannes Tauler. Riiser Gundersen viser historiske kunnskaper om Tauler, men hvilken religiøs betydning det fikk for haugianerne mangler i en ellers eminent fremstilling. Prekener Hauge skrev etter sin Tauler-lesning er et eksempel på et viktig kildemateriale som har blitt utelatt i *Haugianerene*. Hauge åpnet der et språklig rom hvor dyder som flittighet og lydighet

“
Ved å utelukke så mye av den religiøse kraften i Hauges budskap, blir det vanskelig, spesielt for en sekulær leser, å forstå kraften i Hauges tolkning av Bibelen.
”

ble løftet frem, mens latskap og grådighet ble sentrale laster. Dette religiøse innholdet ble viktig for å gi folket verdigheten tilbake.

Det Gundersen er flink til, er å skape et driv i fortellingene ved muntre kommentarer og spennende historier som fenger leseren, men det blir dessverre ikke gjennomført gjennom hele boken. Boken har en iøynefallende komposisjon. Den begynner med etterdønningen; 1800-tallets syn på Hauge, og ikke med den ikoniske omvendelseshistorien. En ny måte å fortelle historien på skal kanskje gi Hauge nytt liv? Intensjonen er god, men allikevel vil jeg si at boken egner seg best som et oppslagsverk. Detaljrikdommen i boken bærer preg av at utgangspunktet var et doktorgradsarbeid som er blitt omformet til en fortelling.

SKAPER BREDERE FORSTÅELSE

Hvem skal så forvalte Hauge-historien i dag? Arvtakerne fordeler seg på en skala fra lavkirkelighet (med vekt på den religiøse arven), over Hauge-instituttet i Kristiansand (med vekt på etisk refleksjon) til Riiser Gundersen (med vekt på offentligheten). Boken fungerer godt både som et oppspill til debatt om haugianerne, og til samtaler rundt middagsbordet. Betydelige, generelle spørsmål fungerer som et kompass: «Er offentligheten stedet for statens eller fellesskapets makt? Hvordan skjelner vi mellom den offentligheten som er staten, og den vi alle utgjør og eier?» Riiser Gundersens forslag til svar vil bli liggende i bakhodet. Verket skaper en bredere forståelse av Hauge- og haugianerbevegelsens betydning for det moderne Norge, men det står ikke som en selvstendig fortelling om Hauge. Til det blir den for ensidig. Og ved å utelukke så mye av den religiøse kraften i Hauges budskap, blir det vanskelig, spesielt for en sekulær leser, å forstå kraften i Hauges tolkning av Bibelen. En tolkning som ga allmuen selvrespekt gjennom tro og arbeid og en vei ut av undertrykkelse. •

Biskop Vardens bok ute på polsk

Biskop Erik Vardens «The Shattering of Loneliness» ble raskt en suksess med gode anmeldelser i norske og utenlandske medier. Boken er oversatt til syv språk, deriblant norsk, tysk og fransk. Nå er den også ute på polsk.

TEKST: MARTA TOMCZYK-MARYON

Den 29. juli kom den polske utgaven av Vardens bok, som på norsk bærer tittelen «Lengsel er mitt vesen». Boken ble utgitt av det store katolske forlaget W drodze. Snart er den også tilgjengelig som e-bok. Den polske tittelen på boken er «Samotność przełamana».

– Hva fikk dere til å presentere denne boken for polske lesere?

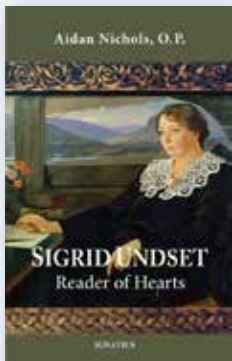
– Vi ble anbefalt boken, og selv om forfatteren ikke er kjent i Polen, har boken hans et «glimt av ånd», en universell karakter. Biskop Varden har også skrevet introduksjonen til vår bok av sr. Mary David OSB «The Joy of God: Collected Writings». Dessuten elsker vi trappister – vi utgir også Michał Ziolo OCSO, den eneste polske trappisten, sier Ewelina Paluszyńska, representant for Vardens polske forlag.

POLSKE ANMELDERE ROSER OGSÅ BOKEN:

«Å lese biskop Erik Vardens bok gir leseren gleden av å bli kjent med forfatterens ekstraordinære personlighet – en ivrig leser av litteratur, følsom lytter til klassisk musikk, filosof, en mann fordypet i Bibelens meditasjon, en venn av kirkefedrene og helgenene, en elsker av liturgi, en ydmyk munk, som opplever en forandring i hjertet og blir innbygger i universet. Boken ligner et flerfarget stoff med tråder av poesi og musikk, og med en troens renning. Lyset skinner gjennom dens delikate struktur», sier biskop Michał Janocha.

«Å være munk er å bebo et grenseløst univers, skriver forfatteren innledningsvis, og så viser han i de følgende kapitlene hvor godt han har det som innbygger i en verden med uendelige horisonter. Bibelen, tradisjonen og litteraturen er nøklene som han prøver å nå de dypeste lagene i menneskehjertet med for å vise sin sårhet, men samtidig angi retningen mot Sannheten. Les! Husk! Kom deg på vei!», sier p. Mateusz Zduński OSB. •

AIDAN NICHOLS, O.P.
**SIGRID UNDSET:
 READER OF HEARTS.**
 IGNATIUS PRESS, 2022

Idéhistorisk blikk på Sigrid Undset

OMTALT AV KARI VOGT

Store deler av Sigrid Undsets forfatterskap – både romaner og artikkel-samlinger – er for lengst oversatt til engelsk og lett tilgjengelig over hele den engelskspråklige verden. Dominikanerpater Aidan Nichols (f. 1948) skriver seg følgelig inn i den lange rekken av Undset-lesere og fortolkere. Nichols nevner i innledningen at han allerede i novisiatet ble fascinert av Undsets middelalderromaner.

Senere skal han ha lært seg norsk for å lese tekstene på originalspråket. Nichols er både teolog og historiker med alle forutsetninger for å peke ut interessante temaer. Et engelsk katolsk tidsskrift karakteriserer Nichols som «one of England's most accomplished and lucid theological writers.»

SKAPER FORVENTNINGER

Dette skaper forventninger. Denne lille Undset-studien, «Sigrid Undset: Reader of Hearts», er på knappe 200 sider. Den er delt inn i 9 kapitler med en nyttig 10 siders bibliografi. (Her mangler riktignok en referanse til Sigrunn Slapgard's «Dikterdronningen» fra 2007).

Hvordan leser Nichols Undset? Undsets litterære produksjon tjener som bakgrunn for hans ønske om å tegne et idéhistorisk bilde av hennes verk. Han støtter seg gjennom store deler av boken til Liv Blikruds *Natur og normer hos Sigrid Undset*. Nichols refererer stadig til Blikrud. Det er derfor påfallende at han omtaler henne som 'ikke-katolikk' når han sammenlikner Blikrud og pater Thorns fremstilling av katolsk fromhetsliv i Oslo i 1930-årene.

INTERESSANT OM VON LINNÉ

Sigrid Undset la seg som kjent ut både med kvinnebevegelsen og med Den norske kirke. Dette får ingen plass i Nichols bok.

Han gir langt flere sider til Undsets forhold til den svenske botaniker og filosof Carl von Linné (1707–1778), som Sigrid Undset karakteriserte som sin «sekulære skytshelgen».

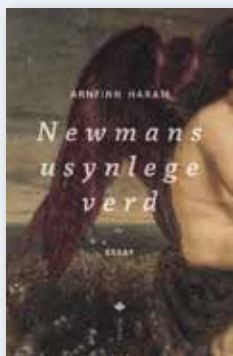
Dette er kanskje den mest interessante del av boken.

Som avslutning har Nichols valgt et sentralt tema i Sigrid Undsets forfatterskap, nemlig Undset som hagiograf. Nichols omtaler selv-sagt Undsets *Katarina av Siena* og *Norske helgener*, men velger også å omtale ganske ukjente skikkelser.

Et eksempel er Ramón Lull av Palma (Mallorca) som Undset skriver om i *Etapper, Ny række*. Aristokraten Lull var katalansk dikter, og det var trolig utgangspunkt for Sigrid Undsets interesse. I de mange skolene Lull grunnla ble det undervist i arabisk og hebraisk, de største minoritetsspråkene i spansk område. Sigrid Undset sier at Lull «omgikktes mauriske lærde i gjensidig aktelse og de gjorde sitt beste for å omvende hverandre med skriftlig og muntlig argumentering». Lull ble martyr for troen i 1316.

Sigrid Undset: Reader of Hearts er en fagbok som nok forutsetter forkunnskaper i katolsk teologisk historie og utvikling i det 20. århundre.

—“—
**Hvordan leser
 Nichols Undset?
 Undsets litterære
 produksjon tjener som
 bakgrunn for hans
 ønske om å tegne et
 idéhistorisk bilde
 av hennes verk.**
 —”—

ARNFINN HARAM
**NEWMANS
USYNLEGE VERD**
EFREM FORLAG 2022

Spennende om kardinal Newman

OMTALT AV KARL GERVIN

To år før han ble tatt opp i Den katolske kirke utga John Henry Newman tre prekensamlinger. Arnfinn Haram tar for seg én av dem – de 191 *Parochial and Plain Sermons*, der tittelen peker på at de er holdt for menigheter og er enkle å forstå.

Newman sier ikke mye om disse prekenene i selvbiografien *Apologia Pro Vita Sua*, og de er lite omtalt i den omfattende litteraturen i forbindelse med Newmans helligkåring i 2019. Det er Harams fortjeneste å hente frem dette omfattende stoffet, i et essay han skrev i 2002 på vei mot sin egen avleggelse av evige klosterløfter samme år. Utgivelsen nå faller sammen med tiårsmarkeringen av hans tidlige bortgang.

EN SYNLIG OG EN USYNLIG VERDEN

Det er imidlertid ikke Newmans utvikling frem mot den katolske kirke som opptar den nylig konverterte Haram, som mener kristendommen på 1800-tallet «ble skaket i sine grunnvoller».

Det gjelder også hans egen samtid, der «det moderne prosjektet» er i en krise, siden det er tale om manglende tillit til universell sannhet, og det er en splittelse mellom tro og fornuft, og mellom religion og samfunn. Det dreier seg om å forstå moderniteten i en tid da Kirken på mange måter har mistet taket. Hans iakttagelser om Newman utkommer i året da statistikk viser at under halvparten av Norges befolkning avskriver kristendommens verdensforståelse.

Haram er opptatt av enheten og sammenhengen mellom den synlige og den usynlige verden, siden også den synlige verden er skapt av Gud og er avhengig av ham. Forbindelsen ivaretas gjennom «formidlere, symbol og tegn». I Kirkens dogmer og liturgi finner Haram den dypeste erkjennelse av måten de er vevet sammen på.

GUD OG HANS ENGLER

I kapitlene om «Den usynlige Gud», og «De usynlige åndene» er et vell av opplysninger

og synspunkter, der Haram viser hvordan Newman formidler viktige sannheter fra kirken tradisjon som ikke alltid er tydelige i dag. Teologi er for Haram tilbedelse, og mennesket er skapt til kontemplasjon: Det er et aktivt samvirke mellom den guddommelige nåde og det gjenfødte mennesket, og «samarbeidet har både en kontemplativ og en asketisk side».

Newmans Gud kan ikke beskrives i lett-fattelige kategorier. Å redusere hans kjærlighet til noe som er fremmed for hans vrede og hellighet, er å redusere hans storhet. Han er usynlig, og tradisjonens teologer gjentar at det dypest sett er umulig å beskrive ham med bilder og uttrykk fra menneskelig erfaring, men Gud kommer nær mennesker som treenig og viser på den måten hvordan en transcendent Gud kan være immanent.

Englene er de viktigste bindeleddene mellom de to verdenene. De tar del i den guddommelige styringen av skaperverket, det er et mangfold av dem, og deres verden er strukturert hierarkisk. Haram understreker englenes åndelige natur med mange skrifthenvisninger, men er kanskje på en litt annen måte enn Newman ikke så interessert i at de i Bibelen også ofte opptrer legemlig.

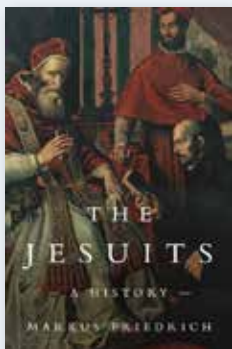
TA OG LES!

Haram har skrevet en krevende tekst som bør leses flere ganger, for de to kapitlene inneholder mange sannheter som ikke må gå tapt. Omfattende noter gjør det lett å se hvilke prekener Newmans tanker er hentet fra. Haram refererer til en utgave på Ignatius forlag, som er tilgjengelig på internett i en søkbar Kindle-versjon.

Paul Otto Brunstad og Ståle Johannes Kristiansen har gitt Harams essay en instruktiv innledning. Deres ord om hans klare, kritiske og konstruktive stemme kan utvides til å omfatte Efrem forlag, som har en imponerende utgivelsesliste. Ottar Myrsets nynorske oversettelse av den engelske originalteksten er forbilledlig. •

—“—
Haram har skrevet en krevende tekst som bør leses flere ganger, for de to kapitlene inneholder mange sannheter som ikke må gå tapt.

—”—

MARKUS FRIEDRICH

**THE JESUITS.
A HISTORY.**OVERSATT TIL ENGELSK
AV JOHN NOËL DILLON
PRINCETON UNIVERSITY
PRESS, 2022.

Lys over en turbulent historie

OMTALT AV JAN SCHUMACHER

Den første nordmann som ble vigset til katolsk prest etter reformasjonen var jesuitt. Tidligere i år ble 400 års minnet om Lauritz Nielsøns (også kalt «Klosterlasse») død markert i fødebyen Tønsberg, og i løpet av året kommer det en bok viet hans betydning som frontfigur for motreformasjon i Norden.

PARAGRAFEN

Når det gjelder jesuittene og nyere norsk historie, tenker mange først og fremst på den såkalte «Jesuittparagrafen». Mer presist uttrykt dreier det seg om en del av «Statsreligionsparagrafen» i Norges Grunnlov fra 1814. Ved siden av å utelukke jøder fra Norge fastslo bestemmelsen at «Jesuitter og Munkeordener maae ikke taales». Ironisk nok var jesuittordenen på det tidspunktet formelt avskaffet i Den katolske kirke. Det hadde skjedd mer enn førti år tidligere, da pave Clemens XIV, under påberopelse av guddommelig innskytelse – og etter årelangt påtrykk fra katolske fyrster i Europa – høytidelig erklærte jesuittordenen for oppløst, og det «for all fremtid!» I august 1814 ble denne evig gyldige opphevelsen trukket tilbake. Kirken fant ut at den ikke kunne klare seg uten. I mellomtiden var ordenen blitt hardt rammet. Kun to steder i Europa hadde jesuittene kunnet virke i fred. Det var hos den tolerante og protestantiske Fredrik II av Preussen og hos keiserinne Katarina av Russland. Noen tall kan antyde hvor hardt ordenen var blitt rammet. I 1715 var det over 22.000 jesuitter på verdensbasis; i 1814 er det snakk om rundt 600. Det skulle ta over ett hundre år før ordenen nådde det samme antallet medlemmer som før den ble forbudt.

At det ikke har vært jesuitter i Norge hverken før eller etter forbudet ble opphevet på 1950-tallet, holder ikke stikk. Faktisk var St. Josephsøstrene en kongregasjon med sterke bånd til jesuittene. Den etablerte seg i Norge allerede i 1865 og har blitt her siden. At det var snakk om kvinnelige jesuitter, som (på karakteristisk «jesuittisk» vis) engasjerte seg i pedagogisk virksomhet, var det ingen som var oppmerksomme på; i begynnelsen benyttet søstrene seg ikke av ordensdrakt, nok en antydning om deres jesuittiske bakgrunn. Vi som kjenner litt til St. Josephsøstrenes arbeid, vet hvordan de gjennom sin retrettvirksomhet

leverer et solid bidrag til økumenikk i praksis. Og Ignatius av Loyola og hans religiøse praksis er blitt kjent i Norge. Neste år kan vi se tilbake på ti år med en jesuitt på pave stolen, noe som er nok en grunn til å sette seg inn i hva denne særegne ordenen i Kirken har betydd og fremdeles betyr.

VEKST, FALL OG NY START

Nå foreligger en omfattende fremstilling av Jesuittordenens historie mellom to permer. Forfatteren Markus Friedrich er professor i moderne historie ved Universitetet i Hamburg. Den tyske originalen er utstyrt med undertittelen «Aufstieg, Niedergang, Neubeginn», noe som antyder hvordan ordenens historie har vært turbulent, og det like til denne dag, samtidig som jesuittordenen ikke har latt seg knekke. Et lite eksempel på denne turbulensen, for ikke å si ryktemakeriet rundt jesuittene, er den før nevnte «jesuittparagrafen» og den politiske debatten i forkant av opphevelsen i 1956.

Friedrich viser at mistenkeliggjøringen var minst like sterk hos katolske statsoverhoder. Et stikkord her er det som utspilte seg i de oversjøiske koloniene. Jesuittene var blant de første til å tenke globalt, en kunne nesten si at de gjenoppdaget misjonsbefalingen. Men det skulle vise seg at forpliktelsen til misjon brakte dem i konflikt med katolske koloniherrer som var ute etter profitt og forventet underkastelse hos urbefolkningene. Jesuittenes globale instinkt fikk dem til å ta parti for urbefolkningen.

MISJONSPIONERER

Jesuittenes misjonsvirksomhet søkte ikke underkastelse, men akkomodasjon («tilpassning»). Deres globale instinkt sammen med det som omtales som ordenens «hellige sekularisme» gjorde jesuittene til pionerer når det gjaldt misjonsmetoder. Rett forstått var ikke jesuittene misjonsteologer, fremhever Friedrich. I møte med kulturer i Sør-Amerika og Asia valgte jesuittene å stole på sin åndelige dømmekraft, en evne som ble sett på som selve kjernen i brødrenes åndelige praksis, og som var dypt forankret i Ignatius av Loyolas «Åndelige øvelser». På en opplysende måte beskriver Friedrich arven fra Loyola og hvilken betydning den fikk for misjonsvirksomheten.

Kampen mot jesuittene i «den gamle verden»

— “ —
I forlengelsen
av Markus
Friedrichs
omfattende og
spennende
fremstilling spør
man seg om
ikke selve den
«synodale vei»
best kan forstås
som forankret i
jesuittisk teori
og praksis.

— ” —

strakte seg fra Blaise Pascals «Provinsialbrev» frem til at keiserinne Maria Therese vendte tommelen ned i 1773, noe som gjorde at paven ikke hadde noe annet valg enn å oppløse ordenen. Noen angrep jesuittene fordi de var tro mot paven, mens andre steder ble de anklaget for det motsatte. Det hele minner om en gedigen svertetekampanje. Så når Grunnloven slo fast at jesuittene «ikke maa taales», så var det en gjenklang av hva som hadde vært hevdet rundt om i europeiske hovedsteder gjennom det meste av 1700-tallet.

RETTFERDIGHET OG INKULTURASJON

Det siste kapitlet i boken er viet ordenens «nye begynnelse» etter Det annet Vatikankonsil. To stikkord preger fremstillingen. Det ene er ordenens nye apostolat «for sosial rettferdighet», det andre er «inkulturasjon». Nå utvides dette perspektivet, fra en måte å forkynne på, til selve det å leve troen, i dialog. Igjen skaper ordenen strid. På syttitallet griper pave Johannes Paul II inn i ordenens liv. Og i 2008

er forholdet mellom pave stol og jesuitter atter anstrengt. Pave Benedikt overveide å sette inn en pavelig administrator, slik Johannes Paul II hadde gjort. Men den personen som ble utpekt, satte seg i mot at man gikk til et slikt skritt; han het Jorge Bergoglio, og ble senere kjent under navnet pave Frans.

Er det et viktig poeng at pave Frans er jesuitt? For denne anmelder kaster Friedrichs bok lys over flere sider ved det nåværende papat. Verdien av de små symbolske skritt, bevisstheten i valg av retoriske grep, betydningen av non-verbal kommunikasjon, og endring av perspektiv: se seg selv utenfra. Alt for å sette Kirken fri fra selvopptatthet. Hvordan føres Evangeliets verdier videre, ikke bare gjennom forkynnelse, men gjennom et autentisk liv, i en kultur der Gud har gått i glemmeboken? I forlengelsen av Markus Friedrichs omfattende og spennende fremstilling spør man seg om ikke selve den «synodale vei» best kan forstås som forankret i jesuittisk teori og praksis. •

KLIPP

– Humanismen var en kristelig dyd, noe mange antireligiøse bevegelser synes å glemme i sin iver etter selv å annektere begrepet og fremstille det som en motsats til kristendommen.

YNGVE KVISTAD I VG

– Vil du kalle deg religiøs?

– Jeg tror vel i hvert fall at det finnes noe. Jeg er en av dem som aldri meldte meg ut av statskirka. Jeg gikk på søndagsskole da jeg vokste opp. Jeg kan alle salmene. Og jeg hører på gudstjeneste i radio på søndager.

GERD-LIV VALLA I INTERVJU I KLASSEKAMPEN

«Da kristendommen kom til landet for tusen år siden, var dåpen selve revolusjonen. Norge hadde vært et ættesamfunn, der mennesker fikk sin verdi og plass i livet etter hvilken slekt de tilhørte, rik og mektig - eller fattig og utstøtt. Dåpen markerte en ny tidsregning med sitt totalt motsatte, humanistiske budskap: hvert enkelt barn, uavhengig av bakgrunn og ætt, skal være velkommen inn i felleskapet. Alle små mennesker har samme verdi og skal regnes som en av oss. En av flokken. Dåpens symbolikk gjelder fortsatt. Og kanskje er den viktigere enn noensinne, i et samfunn der mennesker stadig oftere synes å bli støtt ut i moralsk kulde av det store flertallet.»

PROGRAMLEDER TONJE STEINSLAND
PÅ TV2S NETTSIDER

AKTUELL PROFIL

Hvem: Philip Krogevoll Pettersen

Aktuell: Ny rektor ved St. Sunniva skole, Oslo

Helgen i navnet, forpliktet i gavnet

Når du pendler 480 kilometer fra Stavanger til Oslo for å komme deg til og fra arbeid, er du motivert. Slik er det med St. Sunniva skoles nye rektor.

– Gratulerer som ny rektor ved St. Sunniva skole. Hva er den viktigste grunnen til at du ønsket akkurat denne utfordringen?

– Tusen takk! Den viktigste grunnen er skolens verdigrunnlag og visjon, som jeg absolutt kan kjenne meg igjen i. Elevene våre og alle ansatte er selvfølgelig også en del av grunnen til at jeg søkte, sier Philip Pettersen, som tiltrådte den nye stillingen 1. august.

St. Sunniva skole er den eldste katolske skolen i Norge, og ble etablert av St. Josephssøstrene i 1865.

– Hva ved St. Sunniva skoles tradisjon og kultur setter du størst pris på?

– Samholdet og skolekulturen, som begge deler åpenbart har røtter fra langt tilbake. Jeg opplever de ansattes tilhørighet og felles ønske om å bidra til det beste for elevene våre, som svært sterkt.

– Hva nytt ønsker du å bringe inn i den tradisjonsrike skolen?

– Å fortsette arbeidet med effektivisering av saksbehandling og å bidra til at personalet kan utvikle seg godt. Jeg synes også det er spennende at vi arbeider med digitalisering av vårt arkiv. Dessuten håper jeg at jeg kan inspirere og motivere både elever, ansatte og foresatte til å gjøre sitt beste her hos oss og bidra til et godt samarbeid på tvers av roller og funksjoner.

MER KATOLSK SKOLE

Bergen fikk katolsk videregående skole allerede i 2012 med St. Paul gymnas. Oslo kan ennå ikke skryte av det samme.

– Når kompletteres det katolske skoletilbudet i Oslo med St. Sunniva videregående skole?

– Det er et godt spørsmål som jeg dessverre ikke kan svare

på, men det hadde absolutt vært spennende om denne muligheten dukket opp!

– Hva skiller en elevs skolehverdag i en katolsk skole fra en skolehverdag i en vanlig offentlig skole?

– Foruten en egen læreplan i kristendom, og at vi er mobilfri skole som prioriterer tradisjonell lese- og skriveopplæring, vil jeg trekke frem rutiner som morgenbønn, sang eller bønn ved måltider, bønn ved avslutning av dagen og feiring av messe, sier rektor Pettersen.

Han forteller at skolepresten er synlig blant elevene og lett tilgjengelig. Siden St. Sunniva er en kristen friskole, kan

heller ikke elevene be seg fritatt fra religiøse skoleaktiviteter.

– Vi skiller oss ut ved et sterkt samhold, som fokuserer på elevenes ve og vel. Vårt førende prinsipp er at vi skal utvikle hele mennesket. Visjonen legger vekt på at skolen skal være et sted hvor elevene lærer å forstå og være ansvarlig for livet i lys av kristen tro.

«Det er lett å hente inspirasjon fra helgener, som har gitt så mye for å ivareta andre enn seg selv og vært tro mot Kirken og Gud.»

RETT FOKUS: I rektor Philip Krogevoll Pettersens arbeidshverdag er det eleven som er i fokus, ikke ham selv. – Vi skiller oss ut ved et sterkt samhold, som fokuserer på elevenes ve og vel, sier han.

– Hvilken fordom mot katolske skoler møter du hyppigst – og hvordan svarer du på den?

– Det kommer ofte spørsmål om man må være katolsk for å benytte seg av skoletilbudet, men det må man ikke. St. Sunniva er en skole for alle elever, uavhengig av religiøs tilhørighet!

– St. Sunniva er vår eneste kvinnelige norske helgen. Henter du inspirasjon fra henne?

– Ja, fra henne med flere! Det er lett å hente inspirasjon fra helgener, som har gitt så mye for å ivareta andre enn seg selv og vært tro mot Kirken og Gud. •

Philip Krogevoll Pettersen

Født: 22.02.1990

Bor: Oslo/Stavanger

Familie: Gift, tre barn

Utdannelse: Mastergrad i organisasjon og ledelse

Stilling: Rektor, St. Sunniva skole

NYTT OM NAVN

Pavens bønneintensjoner

OKTOBER

For en Kirke som er åpen for alle

Vi ber for Kirken, som alltid trofast og modig sprer Guds ord, at den må være et samfunn med solidaritet, brorskap og åpne dører, gjennomsyret av samarbeid og samhandling.

NOVEMBER

For barn som lider

Vi ber for barn som lider, spesielt de som er hjemløse, foreldreløse og krigs ofre; at de må sikres tilgang til utdanning og oppleve å bli elsket av en familie.

DESEMBER

For frivillige ideelle organisasjoner

Vi ber om at frivillige ideelle organisasjoner viet til menneskelig utvikling, må oppsøkes av dem som ønsker å tjene det gode, og at de utrettelig leter etter nye måter å drive internasjonalt samarbeid.

ALLSIDIG JUBILANT

► Pater Aage Hauken

fylte i høst 75 år og kan

også feire at han har

tilhørt dominikaner-

ordenen i 50 år. Ved si-

den av sin gjerning som prest og teolog har han ut-

foldet seg som organist, komponist og oversetter,

samt forfatter av utallige bøker. Hans utgivelser

spenner fra historisk og generell teologi til krimi-

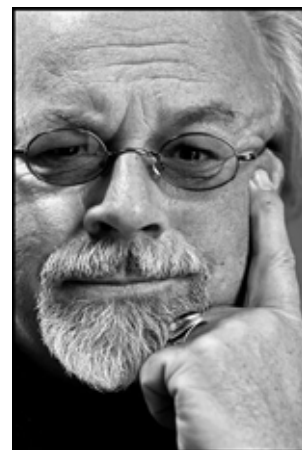
nalromaner. For Bibelselskapet har han oversatt de

deuterokanoniske bøker. Pater Hauken har vært pri-

or for dominikanerne i Oslo, rektor for Lunden klo-

ster og har siden 2004 virket «extra conventum» på

Voss.

ST. OLAV
FORLAG

S I D E N 1 8 8 9

DIKTSAMLINGANE *The Absent Fountain* (1992)

og *These Black Stars* (2013), som her for første gong kjem i norsk gjendikting, er blant Paul Murrays mest etterspurde bøker. Her tek dominikanarpateren oss med på ei reise gjennom eit enkelt landskap som likevel har si heilt særeigne atmosfære av mystikk. Samstundes gjev dikta lesaren tid og rom til å kjenna att si eiga indre verd. Fr. Paul skriv på ein måte som heile tida engasjerer lesaren. Han går i dialog med Gud, og han dreg oss inn i ei utforsking av minne og attrå, av tap og indre myrker, av sår og draumar, av bøn og lengt etter gudsnærværet.

298,-

PAUL MURRAYs poesi er prega av beskjedne ord og enkle bilete som likevel formidlar bråe djup og stor tyngde. Dikta handlar ofte om nære, kvardagslege fenomen, om menneskelivet slik vi har det felles, under ein høg himmel ved eit endelaust hav. Ut frå dette får dikta uvanlege, stundom mystiske, vinklingar på kristen tru og openbering. Dikta er aldri påtrengjande, men grip likevel tak i lesaren som stille musikk, og ber ofte fram ein nyskapande nåde.

KNUT ØDEGÅRD er fødd i Molde i 1945. Han debuterte som lyrikar i 1967. Sidan har han gjeve ut ei lang rad bøker: diktsamlingar, romanar, barnebøker og fagbøker. Han er òg aktiv som gjendiktar, m.a. eit ruvende firebands verk med eddadikta. Diktsamlingane hans er komne på 42 språk, noko som gjer han til den mest omsette nolevande norske lyrikaren. Han vart statsstipendiat i 1989 og har motteke ei rekkje høgthengande norske og utanlandske prisar og ordenar.

DEN KOPTISKE KIRKE, «martyrenes kirke», har bevart den tidlige kirkes tro og liturgi. Det fikk den prisbelønte forfatteren Martin Mosebach erfare på sin reise i Egypt, der han besøkte familiene til de 21 koptiske fremmedarbeiderne som 15. februar 2015 ble halshugget av IS – knelende i oransje kjeledresser på en strand i Libya. Mosebach gir oss en sterk reiseskildring der han vandrer i martyrenes fotspor og opplever den hardt prøvede koptiske kirkes overraskende levende tradisjon.

349,-

BIBELEN er de kristnes felles grunnlag, og frem til reformasjonene på 1500-tallet forsto man denne boken langt på vei likt.

Når troen i Vesten nå utfordres fra mange hold, vil alle kunne ha utbytte av å kjenne tradisjonen – og se hvordan katolikker bruker Skriften i dag.

Mange har ofte orientert seg på egenhånd i det mangfoldige bibelske landskapet. Denne bruksanvisningen vil hjelpe lesere til å se hovedlinjer i Guds prosjekt.

198,-

Foto: Buckingham Palace

Dronning Elizabeth II

- en stillferdig støttespiller for den kristne tro

Ved dronning Elizabeth IIs død har kristendommen i Storbritannia mistet sin kanskje viktigste stemme. Dronningens stillferdige kristne vitnesbyrd i juletalene, som ble stadig klarere med årene, hadde nok dypere og bredere virkning enn mange prekener fra prester og biskoper. Hun sa i en av talene sine fra senere år at «Gud sendte hverken en filosof eller en general inn i verden, men en frelser med kraft til å tilgi».

TEKST: TORBJØRN HOLT

BEGRAVELSE: Dronning Elisabeth II sitter alene under bisettelsen til sin mann Prins Philip i april 2021, mens Storbritannia hadde strenge koronarestriksjoner. Foto: Jonathan Brady/Pool via AP

Dronning Elizabeth II døde om ettermiddagen torsdag 8. september omgitt av noen av sine nærmeste på Balmoral Castle i Skottland, hennes kjæreste feriested. Dødsfallet kom nokså brått, og selv om hun hadde vært fysisk redusert en tid, ble hun avbildet bare et par dager før sin død da hun utnevnte landets nye statsminister Liz Truss, den femtende i rekken i hennes lange regjeringstid. Dronningen tilbrakte sine siste uker i Skottland på familiestedet Balmoral, i det skotske høylandet vest for Aberdeen. Sommerferien ble alltid tilbrakt der, og det var et sted med mange minner for henne.

Det er beregnet at bortimot halvparten av verdens befolkning fulgte begravelsen hennes som ble direkte sendt i all verdens TV-kanaler. For meg som har tilbrakt godt over 20 år i Storbritannia, var det rart å følge britenes kollektive sorg på avstand. Millioner av mennesker som aldri hadde møtt dronningen, viste sin sorg offentlig på ulike måter. Statsbegravelsen som var den første siden Winston Churchills på 60-tallet, var en gedigen manifestasjon av alt det britene kan mobilisere av spektakulære militærparader, gripende gudstjenster med fantastisk musikk og gode taler, folkelig sorg og arkaiske seremonier som formidlet mening på skjulte og tydelige måter.

BRITENES STATSOVERHODE VAR 96 ÅR GAMMEL da hun døde, og hun hadde da vært regjerende dronning i over 70 år, den lengste regjeringstid i britenes mer enn tusenårige kongelige historie. De første engelske kongene kjempet mot skandinaviske, hedenske vikinger, og forbindelsen mellom kongehus og kirke har vært nær i hele monarkiets historie. Da Elizabeth ble dronning, var hun en ung kvinne i 20-årene. Da hun døde, var det bare rundt 150 000 av landets 67 millioner innbyggere som var eldre enn henne.

DE LANGE LINJENE er en nøkkel til å forstå dronning Elizabeth og hennes rolle i og påvirkning av samfunnet. 15 statsministre rapporterte til henne som dronning. Den legendariske Winston Churchill var hennes første. Hennes siste embetsgjerning i begynnelsen av september var å utnevne sin 15. statsminister, Liz Truss. I et konstitusjonelt monarki er statsoverhodets direkte makt meget begrenset. Hun stod likevel for en «soft power» gjennom sitt eksepsjonelt lange virke, enorme nettverk, stillferdig samlende uttalelser, utholdenhet, tjenestevillighet og dypt forankrede kristne kallsbevissthet.

DRONNING ELIZABETHS REGJERINGSTID strakte seg fra etterkrigsårene hvor landet på tross av seieren i krigen, var sterkt svekket. Storbritannia reiste seg igjen, men tiden som

imperium og verdensomspennende kolonimakt var over. En hjertesak for henne var det britiske samveldet, som består av 56 uavhengige stater. For dem var hun fortsatt det samlende midtpunktet. Dronningen var ved sin død fortsatt statsoverhode for 15 uavhengige stater, blant dem Canada, Australia og New Zealand. Kong Charles III arver disse rollene. Storbritannia med sine fire nasjoner – England, Skottland, Wales og Nord-Irland – knaker i sammenføyningene nå, og dronningen var nok en av de viktigste sammenbindende faktorene. Det er en sterk politisk bevegelse i Skottland som arbeider for skotsk uavhengighet, og den skotske førsteminister representerer de skotske nasjonalistene. Det var derfor spesielt at dronningen døde nettopp i Skottland. Mye tyder nok på at de skotske nasjonalistene ikke har særlige problemer med dem som bor i Buckingham Palace; det er de som bor i Downing Street som er problemet for dem.

I tiden etter brexit, med krig i Europa, energikrise, dyrtid og voksende fattigdom, står landet overfor store utfordringer. Landet leter etter et nytt fotfeste nasjonalt og internasjonalt, og problemene står i kø for landets politiske og kongelige ledelse. Kong Charles III har store sko å fylle.

JEG ARBEIDET SOM SJØMANNSPREST i Storbritannia i 23 år, og hadde gleden av å møte dronningen ved et par anledninger. Første gang, i 2005, var hun kledd i brodert silkekjole og tiara, og i en slik situasjon er det ikke så lett å oppdage mennesket bak monarken de minuttene vi snakket sammen. Det jeg fornemmet, var en varme, en verdighet og en trofasthet som gjennomlyste henne. Dronningens liv var næret og styrket av et dypt kristent kall. Det dreide seg ikke om berømmelse og celebritet, selv om hun trolig var verdens mest berømte kvinne. For henne dreide dronninggjerningen seg om tjeneste og et konstant stillferdig vitnesbyrd om hennes tro på Jesus Kristus. Hun underskrev et brev til folket i forbindelse med 70-årsjubileet som dronning dette året, med «your servant Elizabeth».

HUN VAR PÅ MANGE MÅTER EN GÅTE. På tross av sin berømmelse, var det forholdsvis lite vi visste om henne som person. Hun vocket nøye over sitt privatliv, og selv om en serie av familieskandaler har sørget for at britenes monarki har vært i medienes søkelys hele tiden, holdt hun sine personlige synspunkter godt skjult. Hun gav aldri intervjuer, og de talene hun holdt, var nøye gjennomarbeidet. Gjennom den populære TV-serien «The Crown» er det mange som tror at de vet hvordan dronningen faktisk var. Den enormt påkostede serien var nok på mange måter korrekt når det gjaldt ytre historiske og politiske hendelser, men det som foregikk bak lukkede dører, var oppdiktet. Den britiske Guardian-journalisten og republikaneren Polly Toynbee beskrev i en kritisk artikkel dronningen som et eksempel på «nothingness», «intetethet». Den engelsk-kanadiske presten Anthony Burton kommenterer dette i en nekrolog han skrev om dronningen. Han beskriver hennes 70 år med snorkutting, korte

taler på skoler, fabrikker, helseinstitusjoner, kirker og møte med vanlige folk overalt i Storbritannia og i Samveldet. Det er beregnet at hun trolig håndhilste på 750 000 mennesker. «Is that nothing?», spør Burton. Han beskriver hennes mange taler, som ofte var enkle. Men under det enkle budskapet i talene, skriver han, var det en «kosmisk sakramental visjon, og en kvinnes eksempel på hvordan Guds kjærlighet kan bli en realitet i andre menneskers liv. Julens budskap er at Gud ble et lite barn født i en fattig familie på et obskurt sted for å frelse oss. Det som var lite, er ikke «nesten ingenting», det som er lite, er «nesten alt». I det som er lite, finner du Gud.»

«Intetetheten», i den grad denne beskrivelsen er dekkende, betydde at dronningen, fordi hun ikke opererte som politisk aktør og gav uttrykk for politiske oppfatninger, kunne være en samlende skikkelse. Hennes taushet i mange spørsmål gav andre plass til å gi uttrykk for sine oppfatninger.

Dronningen møtte mer eller mindre alt som kunne krype og gå av verdensledere fra 2.verdenskrig og frem til krigen i Ukraina. Den lange serien av politiske ledere som hun så komme og gå, og det britiske imperiet som forvitret under hennes ledelse, reflekterer Burton, kan bety at hun så hvor forgjengelig alle store ting kan være.

DRONNINGENS PARADOKSALE TITTEL «Defender of the Faith» er en rolle som i dag nærmest må forstås som beskytter av Church of England. Tittelen ble i sin tid tildelt kong Henrik VIII fra paven på bakgrunn av kongens teologisk begrunnede motstand mot den lutherske reformasjonen.

I vår mer økumeniske tid har dronningen i stigende grad blitt oppfattet som en stillferdig støttespiller for all kristen tro, og den dype respekt som ble vist henne også fra katolsk hold, er et vitnesbyrd om det.

KRONINGEN I 1953 tror jeg er en nøkkel til å forstå hvordan dronning Elizabeth så sin egen tjeneste. Kroningsritualet er en eldgammel kirkelig liturgi, hvor salvingen av monarken er vel så grunnleggende som kroningen. Kongesalvingen går langt tilbake i

gammeltestamentlig tid, og gir kongeverdigheten en særlig forankring i kristen teologi, tro og tradisjon. Dronningen oppfattet seg som kalt og salvet til gjerningen sin. Det vil være å håpe at de i media som skal kommentere neste års kroning av kong Charles III, evner å forstå og formidle noe av hva som faktisk foregår.

Hun døde etter å ha utført et langt og trofast livsverk, og vi ber nå om at hun må tas imot i sin Herres glede.

*Eternal rest, grant to her O Lord, and let
Perpetual light shine upon her.*

May she rest in peace.

*May her soul, and the souls of all the faithful
departed, through the mercy of God,
rest in peace.*

Amen

Thorbjørn Holt

Tidligere sjømannsprest i Den norske kirke, fra 2005 til 2020 i London. Tatt opp i Den katolske kirke januar 2020 og er nå katolsk prestekandidat.

Svein Eirik Fauskevåg

1942–2022

Han dannet ikke familie selv. Hans familie besto av brorens etterkommere og en stor skare av venner, studenter og kolleger. Med sorg mottok vi alle den dessverre ikke uventede meldingen om at Svein Erik Fauskevåg hadde forlatt denne verden. Det skjedde på selve olsok, St. Olavs dødsdag. En uke etter ville han ha fylt 80 år.

Han var født i Harstad og ble magister i idéhistorie, senere dr. philos. ved Universitetet i Oslo. Som magistergradsstudenter delte vi kontor. Han skrev avhandling om Marquis de Sade, den skandaliserte franske 1700-tallslibertineren som brøt de fleste normer. Jeg holdt meg til den fromme Blaise Pascal fra århundret før. At Svein Eirik, den gode, hensynsfulle og skikkelige mannen, valgte til studieobjekt den forfatteren som har gitt opphavet til ordet «sadisme», forundret nok mange. Men det idéhistorikeren Svein Eirik var opptatt av, var den påvirkningen de Sade hadde hatt på deler av ettertidens litteratur. Og enda viktigere: han mente at også et slikt forfatterskap gir oss innsikt i hva som bor i mennesket, på godt og ondt. Han kalte sin tilnærming *litterær antropologi* – den kunnskap om mennesket som litteraturen gir. «Livet er begrenset, men gjennom litteraturen får vi tilgang til andres liv og erfaringer», sa han til sine studenter. Ikke bare opplysningstiden, men også andre områder av fransk litteratur og åndshistorie arbeidet han innsiktsfullt med, fra barokken til vår samtid.

1981 ble han professor i romansk litteratur ved NTNU, og virket der til han ble

pensjonist. Han var en skattet foreleser og samvittighetsfull veileder for kull etter kull av studenter. At han ble valgt inn i Det Norske Videnskabs-Akademi, at han vant internasjonalt ry med sine bøker og artikler på fransk og at han var en aktet deltaker i multi-nasjonale forskningsprosjekter – det sa denne beskjedne mannen knapt noe om. Men han støttet og roste gjerne andre.

I studietiden fattet han interesse for Den katolske kirke. Noe som utvilsomt ga næring til dette, var at han som fersk magister i 1969 dro sammen med lærere og studenter i idéhistorie på en studietur til Roma. Det gjorde inntrykk da gruppen ble mottatt i privataudien av pave Paul VI. Noen år senere konverterte Svein Eirik hos dominikanerne i Oslo. Da han siden flyttet til Trondheim, ble han et engasjert og trofast medlem av menigheten der. Han hadde mange venner både i presteskaper og blant legfolket, og han støttet Kirken på mange måter. Før han ble syk i januar gjorde han f.eks. regelmessig frivillig tjeneste i St. Eystein bokhandel.

Midt under den pontifikale olsokmesse som ble feiret i Nidarosdomen 29. juli, avbrøt biskop Erik messen under forbønnene og opplyste at han akkurat hadde fått meddelelse om at Svein Eirik var død. Hele Nidarosdomen ba Fadervår og Hill deg Maria for Svein Eirik før messen fortsatte.

Den tradisjonsbevisste Svein Eirik foretrakk latin som liturgisk språk. Så sluttordene må være: Requiescat in pace!

Nils Heyerdahl

STEINAR RIVEDAL WIIK

1948–2022

Steinar ble født i Oslo i 1948. Foreldrene, Gerd Marie Wiik og Karl Eilert Wiik, var skuespillere. Etter latin-artium på Oslo katedralskole og magistergrad i teatervitenskap, begynte han i Aftenpostens kulturavdeling som journalist, avanserte raskt til redaksjonssekretær, og ble her til 1989. I 1990 fikk han sønnen Emil med hustru Inger-Margrethe Lunde. Fra 1995 var han høgskolelektor i journalistikk ved Merkantil Institutt.

Han konverterte til Den katolske kirke i 2000, ble etter hvert opptatt i St. Dominikus legfraternitet hvor han avla sine første løfter

i 2015. Han var svært glad i sin lille familie på Slitu der sønnen etablerte seg med Alexandra og to barn.

Steinar var meget språkbegavet, intelligent og hadde en utrolig hukommelse for detaljer. Men han hadde også et varmt hjerte og jobbet frivillig i ulike hjelpeorganisasjoner. Han var alltid lojal mot familie og venner, omsorgsfull og gavmild. I 2017 giftet han seg med polske Anna og hadde noen gode år med henne i Leżajsk før han ble syk.

Steinar sovnet stille inn 74 år gammel på Løkentunet sykehjem i Askim den 26. august.

m. Jeanne Wreden o.p.

Katolsk magasin

Grunnlagt 1889
av Johannes Olaf Fallize.

Hvori opptatt «Klippen»
(Midt-Norge, 1950–78), «Stella
Maris» (Nord-Norge, 1950–68)
og «Broen» (Landsdekkende,
1979–2009).

Utgis av:

Norsk Katolsk Bisperåd
Nr. 3–2022, årgang 134
ISSN 0802-6726

• Oslo katolske bispedømme
• Trondheim Stift
• Tromsø Stift

Adresse:

Akersveien 5, 0177 Oslo
kirkeblad@katolsk.no
www.katolsk.no/kirkebladet

Redaktører:

Nils Heyerdahl
Hans Rossiné (ansv.)

Redaksjon:

Linda Therese Utstøl
Petter Stocke-Nicolaisen
Marta Tomczyk-Maryon
Gerhard Helskog

Design og layout:

Erlend Lans Pedersen

Gaver til bladet:

Fra Norge:
Kontonr.: 3000. 15. 11110
(gir skattefradrag)

Fra utlandet:
Sparebanken Sør
Postboks 200
4662 Kristiansand
BIC/SWIFT: SPSONO22XXX
IBAN: NO43 3000 2275 321

Signerte artikler står for
forfatterens regning.

Dersom intet annet er angitt, er
bildene hentet fra katolsk.no

St. Olav kirkeblad redigeres
etter prinsippene i Redaktør-
plakaten og Vær Varsom-
plakaten.

Redaksjonen tar intet ansvar
for ikke-bestilt stoff.

Redaksjonsslutt: 14.10.22

Deadline neste nummer:
07.11.22

Trykk: UnitedPress, Latvia
Opplag: 4300

Forsidefoto:

Pave Frans overværer en danse-
forestilling under økonomikonfer-
ansen i Assisi i september 2022.
Foto: Vatican Media

*«Begynn med å
gjøre det som er
nødvendig,
deretter det som
er mulig, og
plutselig klarer
du det umulige.»*

FRANS AV ASSISI

ARNFINN HARAM OP:
Ei bøn for deg

Fred
kvile over deg min ven
som eg takkar
for at eg har funne veg
til mennesket i meg
den einaste vegen
til Gud

lett er det ikkje
å gå han
lett ei heller
å gå saman

endå er vi ikkje framme
endå reiser bakkane seg
opnar kløftene seg

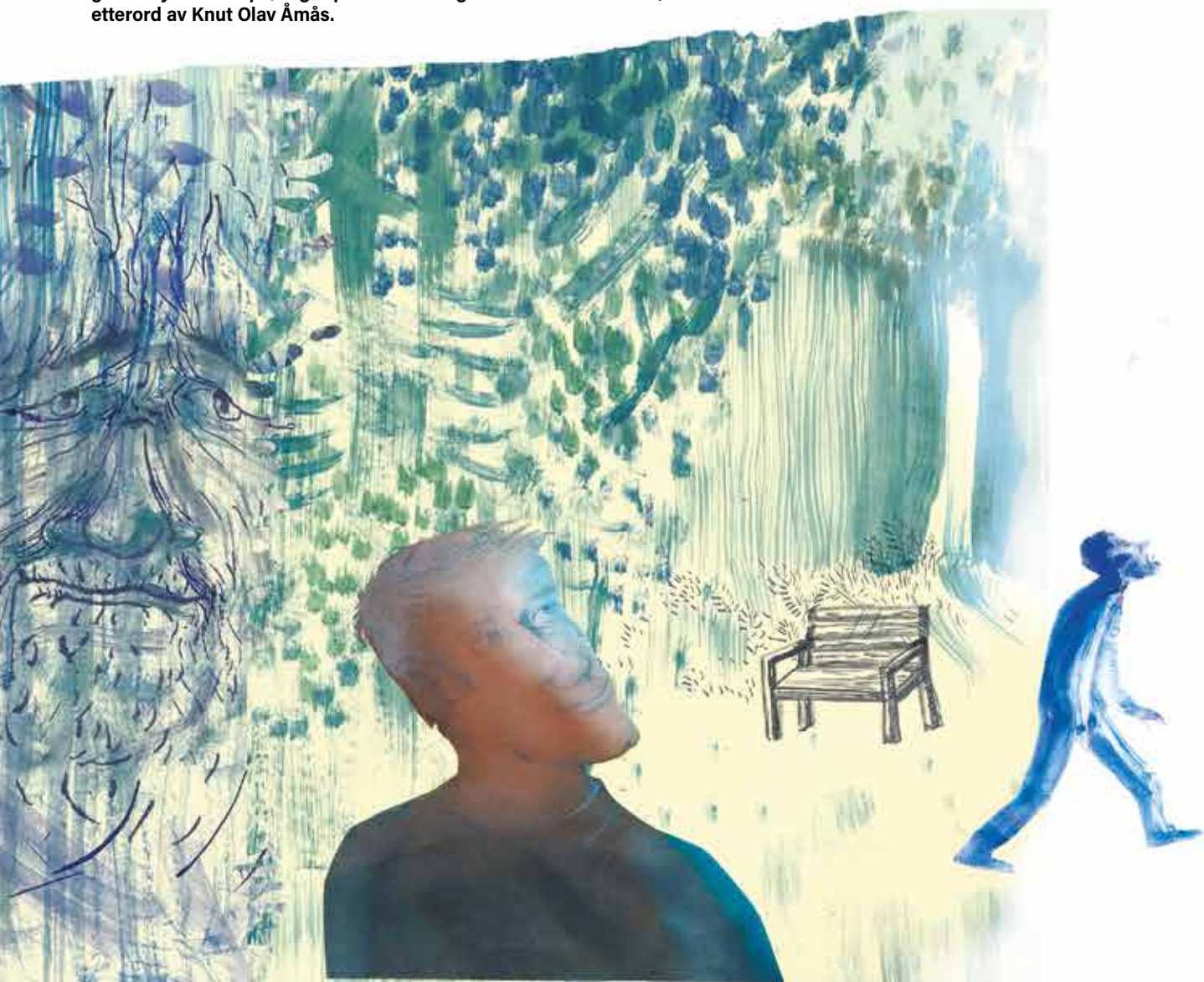
no er det freden din
som er ropet mitt
bøna mi

Krist røre ved panna di
stryke deg over håret
stå stille
ved sida di
opne døra
til ljuset

der ventar han deg

Arnfinn Haram (1948–2012) ble utdannet på Menighetsfakultetet og var i 20 år prest, til sist prost, i Den norske kirke. Han konverterte i 1998 og trådte deretter inn i dominikanerordenen. Pater Haram døde brått, midt i sine mest aktive år. Diktet «Ei bøn for deg» er hentet fra samlingen *Babylonsk harpe*, utgitt på Efrem forlag etter forfatterens død, med etterord av Knut Olav Åmås.

HØSTAKSJONEN 2022

Sultne barn trenger din hjelp!

Vipps: 93084

Gavekonto:
8200.01.93.433
(merk betalingen
med Nullsult)

Bli fastgiver:
caritas.no/fastgiver

Akkurat nå risikerer millioner av mennesker å dø av sult hvis de ikke får hjelp snart. Det haster. Krig, pandemi, klimaendringer og stigende matpriser har ført til en matkrise verden ikke har sett på mange år.

Men **du** kan bety en forskjell for noen som virkelig trenger det.

Støtt høstaksjonen – og bli med å redde liv og skape langsiktige løsninger for familier som ikke har nok mat.

Takk for at du bryr deg!